

Vrees voor nieuwe wapenwedloop

Het verlopen van het laatste kernwapenverdrag
kan voor instabiliteit zorgen

IN HET NIEUWS 8-9

FOTO NOEL CELIS/AFP

Gehandicaptenzorg

Plan voor
bezuinigingen
komt hard aan

IN HET NIEUWS 7

Gijzelaars

Familieleden
richten zich nu
op Netanyahu

BUITENLAND 20-21

Elon Musk

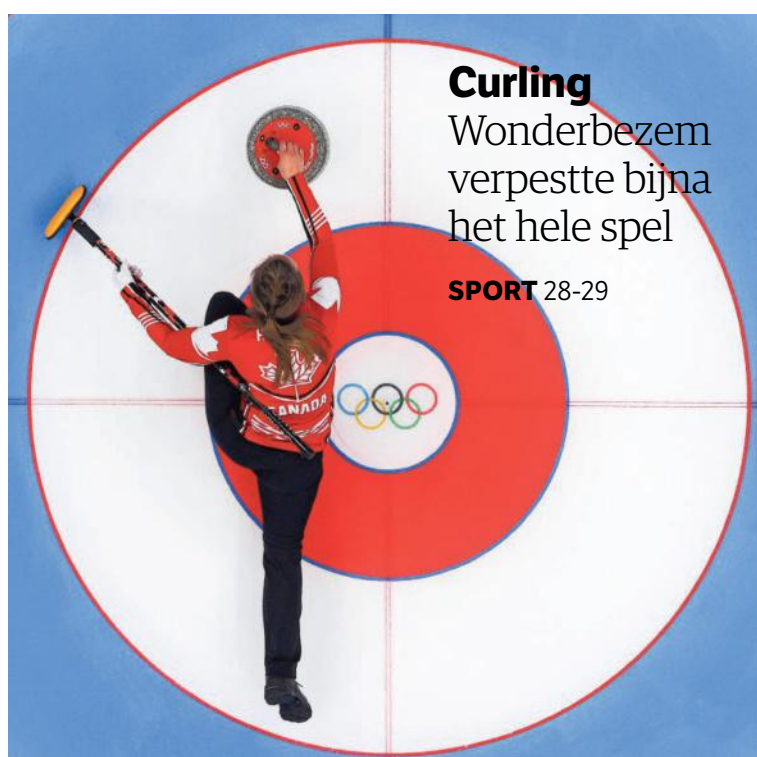
SpaceX wil
datacenters in
de ruimte

ECONOMIE 24-25

Curling

Wonderbezem
verpeste bijna
het hele spel

SPORT 28-29

IN HET LAND
IJSELSTEIN

MARK LIEVISSÉ ADRIAANSE

Iedereen zou een keer raadslid moeten zijn

Begrijp haar niet verkeerd. Marlieke van Schalkwijk (29) vindt het raadswerk fantastisch. Iedereen, denkt ze, zou het eens in z'n leven moeten doen, het volk vertegenwoordigen in de gemeenteraad. Toch is ze volgen-de maand niet herkiesbaar.

Als je iets wil bereiken, vertelde ze vierenhalf jaar geleden, dan moet je de politiek in. We zaten in haar achtertuin en Van Schalkwijk, amper een jaar actief in de lokale politiek, was toen net aangewezen als lijsttrekker van de PvdA in IJsselstein en ik wilde weten waarom ze dat wilde. Ze had politicologie gestudeerd en zich ingezet voor vluchtelingen. Maar, zei ze optimistisch, ze was erachter gekomen dat ze om écht iets te betekenen raadslid moest worden.

Ik volgde de raad van IJsselstein toen een poosje en hoorde vaak het tegenovergestelde. IJsselstein, een in veel opzichten gemiddelde gemeente, was trots op haar zelfstandigheid, maar twijfelde er ook over. Den Haag had allerlei taken over de beschutting gooid, maar eigenlijk, zeiden raadsleden, hadden ze daar weinig over te zeggen. De taken waren vaak zo complex dat ze door meerdere gemeenten samen gedaan werden, waar raadsleden dan van een afstandje wat van konden vinden. En welke partij ik het ook vroeg, allemaal hadden ze moeite om mensen te vinden die de raad in wilden. Dus dat bij de PvdA een jonge, enthousiaste vrouw haar hand had opgestoken was een klein wonder.

Waarom stopt ze na één periode? In de bus naar IJsselstein denkt de pessimist in mij dat het enthousiasme en optimisme van toen vast zijn gebotst met de realiteit van gemeenschappelijke regelingen, samenwerkingsverbanden, lange avondvergaderingen, begrotingscycli en kadernota's. Droom, daad, Elsschot, enzovoort.

Het ligt anders. Boven een kop thee in een hip zaakje in het centrum van IJsselstein is ze nog en-

thousiaster dan in de achtertuin. Het wás geweldig. Ze heeft dingen bereikt. Ze maakte het bijvoorbeeld, vanuit de oppositie, eenvoudiger om toeslagen aan te vragen bij de gemeente. Kreeg na lang ploeteren en „tallose kopjes koffie” met andere raadsleden haar plan om de veiligheid van vrouwen op straat te verbeteren door de raad - „ergens een lamp kan net het verschil maken”.

En in tijden van polarisatie zag ze hoe het ook kon: „Dit is een omgeving waar je héél erg met elkaar van mening verschilt, maar na afloop toch samen een borrel kunt drinken.”

In de bus naar IJsselstein denkt de pessimist in mij dat het enthousiasme van toen vast op de realiteit is gebotst

Laatst had een vrouw haar bedankt. Ze was arm geweest, in de raad had Van Schalkwijk een paar keer geagendeerd waar zij tegenaan gelopen was, soms had ze de vrouw wat adviezen gegeven. Zóveel was het ook weer niet, dacht ze. Maar voor de vrouw had het uitgemaakt. Was dat niet waar het om ging, „dat je als iets raadslid iets kunt doen voor mensen”?

Dus nee, ze is helemaal niet gedesilluseerd, ze gelooft juist „nog veel meer in de kracht van lokale politiek”. Alleen: als raads-lid stuur je bij, maar bepaal je niet de koers. Daarvoor, weet ze nu, moet je aan de knoppen zitten, zodat ze kan zeggen: zó gaan we het doen. „Juist op lokaal niveau kunnen wethouders opstaan en mensen helpen.”

Van Schalkwijk is niet klaar met de politiek. Ze begint pas.

'De teen van mijn vader' (2024) van **Gideon van Gameren**.
FOTO TOM HAARTSEN

'Drift to the centre' (2025) van **Dion Rosina**.
FOTO TOM HAARTSEN

'A Celebration of Unfinished Thoughts' (2025) van **Lorian Gwynn**.
FOTO TOM HAARTSEN

SCHILDERKUNST

De schilderkunst is 'springlevend', ondanks of juist met dank aan AI

In het Paleis op de Dam reikte koning Willem-Alexander dinsdag de 155ste Koninklijke Prijs voor de Vrije Schilderkunst uit. De prijs voor jong talent wil meer zijn dan alleen een aanmoediging en beoogt ook een reflectie te zijn op de tijd. Dit jaar was dat: de invloed van AI.

Merlijn Schoonenboom

AMSTERDAM

En, is het aan de werken te zien? Zijn ze dit jaar opvallend wild, escapistisch of juist idealistisch? „Het is altijd lastig om rode draden aan te wijzen in het werk van jonge schilders”, zegt koning Willem-Alexander bij zijn openingsrede van de Koninklijke Prijs voor de Vrije Schilderkunst, dinsdagmiddag in het Paleis op de Dam in Amsterdam. Maar: „Meer dan de helft van de vijftien kunstenaars zoekt inspiratie in de eigen nabije wereld.”

Dus wellicht is dat de rode draad. Zowel koning Willem-Alexander als juryvoorzitter Mirjam Westen (Museum Arnhem) noemt die 'nabijheid' als terugkerend thema - ook bij de drie winnaars, Gideon van Gameren (1998), Lorian Gwynn (2001) en Dion Rosina (1991), die de aanmoedigingsprijs ter waarde van 9.000 euro kregen.

Westen zegt het iets complexer dan Willem-Alexander: „Het merendeel van de inzenders maakt werk dat is gevoerd door de innerlijke belevingswereld, of werk dat zich verhoudt tot de nabijheid van

de eigen leefwereld.” Van Gameren refereert in zijn schilderijen, met titels als 'Laskap', aan „de werkplaats van zijn ouders, waarin campers worden gerepareerd”, Gwynn maakt dromerige groepsportretten van haar vriendenkring, en Rosina zoomt in op historische foto's en schilderijen met een deels Afrikaanse achtergrond, waardoor de beelden haast eigen herinneringen lijken.

Reflectie van de tijdsgeest

Als er iets is waarmee de Koninklijke Prijs van de Vrije Schilderkunst zichzelf al jaren siert, is het wel de ambitie om een soort momentsopname te maken. De prijs voor jong schildertalent wil meer zijn dan alleen een aanmoedigingsprijs; ze wil ook laten zien waar de schilderkunst nu staat, niet alleen qua vorm, maar zeker ook qua inhoud, als een soort reflectie van de tijdsgeest.

Trots klinken daarbij dan de namen van eerdere prijswinnaars, later doorgebroken schilders zoals Jan Toorop (1876), Jan Dibbets (1964) en Natasja Kensmil (1998), van wie werk achteraf ook als een soort reflectie op de tijd ging gel-

den. En de schilderkunst leent zich ook al eeuwen voor deze rol van klankbord.

Tegelijk is de schilderkunst tijdens het bestaan van deze prijs, sinds 1871, al behoorlijk vaak dood-verklaard. In die tijd was het de fotografie die als het begin van het eind van de schilderkunst gold; nu, zo stelt de jury gelijk al aan het begin van het rapport, is het de opkomst van AI die een dergelijke twijfel losmaakt.

Toch reflecteren de nieuwe schilders met die oude techniek wél op de nieuwe tijd

De invloed van kunstmatige intelligentie op de kunst is vandaag ook de context waarin de schilderijen worden geplaatst. En het zal niet verbazen: haast geruststellend zijn de woorden voor het publiek van kunstenaars, critici en andere leden van de kunstwereld. De schilderkunst, stelt Westen, is ook in tijden van AI „springlevend”. Sterker nog, zegt koning Willem-

Alexander: juist in deze tijd „van grote turbulentie en onzekerheid in de wereld” worden „onze beeldingskracht en onze creatieve scheppingsdrang” extra van belang. In kunst, zo zegt hij, kunnen we „troost en moed” vinden, „verwondering en inspiratie, en „verbinding met elkaar”.

Wereld in verwarring

De kunst als houvast in een wereld in verwarring. En inderdaad: in tegenstelling tot eerdere jaren, waarin de 'verbreding' van het medium juist een criterium leek te zijn, zou je nu van een terugkeer naar de vertrouwde vorm kunnen spreken. Zeker bij de winnaars heeft het werk een duidelijke, haast vertellende figuratieve kern - bij Van Gameren eerder in een expressieve variant, terwijl Gwynn en Rosina expliciet verwijzen naar de aanpak van oude meesters, zoals Gwynn doet met de groepsportretten van Frans Hals.

Toch reflecteren de nieuwe schilders met die oude techniek wél op de nieuwe tijd. Ze nemen nieuwe technieken in zich op, sommigen van de vijftien deelnemers gebruiken zelfs AI om hun beelden

te genereren, of ze verwijzen naar andere actuele thema's. Het werk van Rosina gebruikt de 'samplecultuur van de hiphop', waarbij een door hem hergebruikt portret van een zwarte vrouw uit 1800 ineens naar het slavernijverleden lijkt te verwijzen. De beelden van de werkplaats van Van Gameren onderzoeken, stelt het juryrapport, „de relatie tussen zijn familie en hemzelf, en tussen huiselijkheid en arbeid”. En de portretten van de vriendenkring van Gwynn, deels ook met verwijzingen naar haar Indonesische achtergrond, vormen een soort baken „binnen alles wat er in de wereld gebeurt”.

Je kunt dit een reflectie op de 'nabije wereld' noemen, maar escapisme is het niet. De grote actuele thema's worden aangesproken, al is het niet nadrukkelijk maar zijdelings, als deel van een groter geheel van verwijzingen. In de nieuwe jaargang van de Prijs van de Vrije Schilderkunst overheerst daarmee een contemplatieve, licht melancholische houding tegenover de wereld, waarbij persoonlijke herinneringen en verbintenissen voor expliciet ideologische boodschappen gaan.

ASIELPROCEDURES

Bedrag dwangsommen IND vorig jaar verdubbeld

De IND betaalde vorig jaar ruim 79 miljoen euro aan dwangsommen. Een ruime verdubbeling vergeleken met 2024.

Famke Seine

AMSTERDAM

Het bedrag dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) vorig jaar aan dwangsommen betaalde, is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2024. Het ging om 79 miljoen

euro, het jaar ervoor was dat nog 36,8 miljoen euro. Dat blijkt uit dinsdag gepubliceerde jaarcijfers van de IND. In 2023 betaalde de naturalisatiedienst nog 11,3 miljoen euro aan dwangsommen.

Het aantal eerste asielaanvragen dat de IND binnenkreeg, daalde van 32.180 naar 24.070 afgelopen jaar. Wel liep het aantal mensen dat wacht op een beslissing op tot ruim 51.000. De gemiddelde wachttijd in de algemene asielprocedure steeg hierdoor naar 67 weken.

Het lukt de IND zelden om asielaanvragen binnen de wettelijke termijn van zes maanden te behande-

len. Het kabinet Rutte-IV verlengde die termijn naar vijftien maanden, maar die versoepeling werd afgelopen zomer door de Raad van State teruggedraaid.

Iedere procedure kost niet alleen geld, ook capaciteit

Rhodia Maas directeur-generaal

Als de IND de wettelijke overschrijdt kunnen asielzoekers naar de rechtbank stappen. Wanneer de

rechter een nieuwe termijn vaststelt en de naturalisatiedienst die wéér niet haalt, wordt een 'financiële prikkel' ingezet. Aanvragers ontvangen vaak zo'n 100 euro per dag. Dat bedrag mag tot maximaal 15.000 euro oplopen.

De IND wil dat de dwangsommen „zo snel mogelijk afgeschaft worden”, zegt directeur-generaal Rhodia Maas. Iets waar de dienst al jaren voor pleit. „Iedere dwangsomprocedure kost ons niet alleen geld, maar ook veel capaciteit. Volgens mij kunnen we dat beter besteden”, aldus Maas.

Het COA mag al wél de dwang-

sommen gebruiken bij het berekenen van het eigen vermogen van asielzoekers. Dat besloot de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State afgelopen maand. Daardoor kan, indien degene over voldoende eigen middelen beschikt, een eigen bijdrage gevraagd worden.

Vorig jaar kreeg 36 procent van de mensen die een asielaanvraag deed te horen dat ze mochten blijven. In 2024 was dit nog 58 procent. Volgens de IND komt dit door de invoering van strengere asielregels voor mensen uit onder meer Syrië en Jemen.

INTERVIEW **YANKI JACOBS** RABBIJN

'We hebben twee jaar van Joodse studenten gehoord dat ze bang waren'

Joodse en Joods-Israëlische studenten ervaren sinds 7 oktober 2023 een groeiend gevoel van onveiligheid op universiteiten, blijkt uit het rapport *Gevangen in Vrijheden*. Rabbijn Yanki Jacobs ziet erkenning van wat studenten al langer zeggen.

Bart Hinke
AMSTERDAM

Rabbijn Yanki Jacobs (36) had vorig week Joodse studenten en collegebestuurders over de vloer voor een etentje. Be-
wust niet van dezelfde campussen. „Om ervaringen uit te wisselen”, zegt hij, „zonder direct over incidenten in discussie te raken.” Dat is immers ook hoe antisemitisme vaak in de media tot welles-nietes wordt gereduceerd, zegt hij. „Terwijl het gaat om het patroon van ervaren onveiligheid.”
En precies dat komt in het rapport ‘Gevangen in Vrijheden’ wat hem betreft goed naar voren. Maandag was de presentatie van het onderzoek en aanbevelingen van de Taskforce Antisemitismebestrijding, ingesteld na heftige pro-Palestina protesten en sit-ins op treinstations. Sindsdien, maar eigenlijk al direct na 7 oktober 2023, hebben Joodse en Joods-Israëlisch studenten „veelvuldige te maken met incidenten, pesterijen en intimidaties”, stelt de Taskforce.
Jacobs is landelijk studentenrabbijn en betrokken bij het Nederlands Joods

Studenten Overleg (NJSO). Hij was maandag bij de presentatie in Nieuwspoor in Den Haag. „Voor mij staat er niets nieuws in. Nieuw is dat er nu iets ligt waar universiteiten mee uit de voeten kunnen. We hebben twee jaar lang studenten gehoord over hoe bang ze zijn. Ik hoop dat dat voorbij is.”
Discussie over de ernst en omvang van vermeend antisemitisme zal „er altijd blijven”, zegt Jacobs aan de telefoon. Maar dit is een „serieus document waaraan gezaghebbende namen zich hebben verbonden”. Onder hen voorzitter Jaap Smit, oud-Commissaris van de Koning in Zuid-Holland, en Rianne Letschert, voormalige collegevoorzitter van de Universiteit van Maastricht en zeer recent nog kabinetsformateur.
Femke Halsema
Joodse studenten en medewerkers, die een onbekend aantal van de 120 geïnterviewde betrokkenen vormen, geven in het onderzoek „in den brede” aan dat het „werk- en leerklimaat voor hen onveilig voelt”. De Taskforce sprak „enkele” die er geen last van hadden, „maar dat doet niets af aan het feit dat het grootste deel van de groep dit wel

„Sommige studenten voelen zich onveilig bij een demonstratie en dan zegt de student-begeleider: blijf maar thuis

ervaart”, staat in het rapport. Dat lijkt qua verhouding omgekeerd aan wat burgemeester Femke Halsema afgelopen september rapporteerde aan de Amsterdamse gemeenteraad. De Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit, schreef ze, herkenden „dat enkele individuen zich onveilig voelen”. Tegelijkertijd stelde de burgemeester dat een *Parool*-artikel waarin tien studenten en docenten over ervaren onveiligheid vertelden, „geenszins een volledig en representatief beeld schetst van de veiligheidsgevoelens, laat staan veiligheidssituatie” voor Joden op de campus.
Als u dit naast elkaar zet, denkt u dan dat de burgemeester, UvA en VU een goed beeld hadden?
„Ik weet dat zowel de burgemeester als de universiteiten de problematiek heel serieus namen en nemen. Wat niet wil zeggen dat genomen actie voldeed aan wat nodig was. Maar ik wil niet met vingertjes gaan wijzen. Het zou kunnen dat als je kijkt naar het aantal incidenten de gedachte is: het zit wel goed met de veiligheid op de universiteit. Getalsmatig doen wij [Joden] er niet toe op die hele studentenpopulatie.

Dat neemt niet weg dat het op ons heel veel invloed heeft.
„Wat me aansprak is wat Jaap Smit zei bij de presentatie. Behandel dit niet als reguliere verstoring van de openbare orde, maar kijk naar wat dit doet met Joodse studenten en medewerkers specifiek doet. Hou rekening met de unieke situatie van een piepkleine minderheid Joodse mensen, die aangeeft zich niet meer senang te voelen.”
Een Joodse student, staat in het rapport, schrok van een Palestijnse vlag op een laptop van de vertrouwenspersoon. Dit verhaal is volgens het onderzoek breed gedeeld en de reden dat er weinig meldingsbereidheid is van antisemitisme. Wat zegt dat?
„Op de UvA, weet ik, hebben we een afspraak gemaakt dat één vertrouwenspersoon alle incidenten oppakt. Dat gaat heel goed. Er gaan een hoop dingen mis, dat komt in de krant. Er zijn ook studenten die zich niet veilig voelen bij demonstraties, die gaan naar een studiebegeleider en die zegt: weet je, blijf maar thuis. Die bedoelt het goed, maar je kan het horen als ‘je moet het maar ondergaan’. Goede bedoelingen kunnen onbedoeld heel knullig overkomen. In het algemeen hebben veel mensen hun best gedaan. Maar het kan beter.”

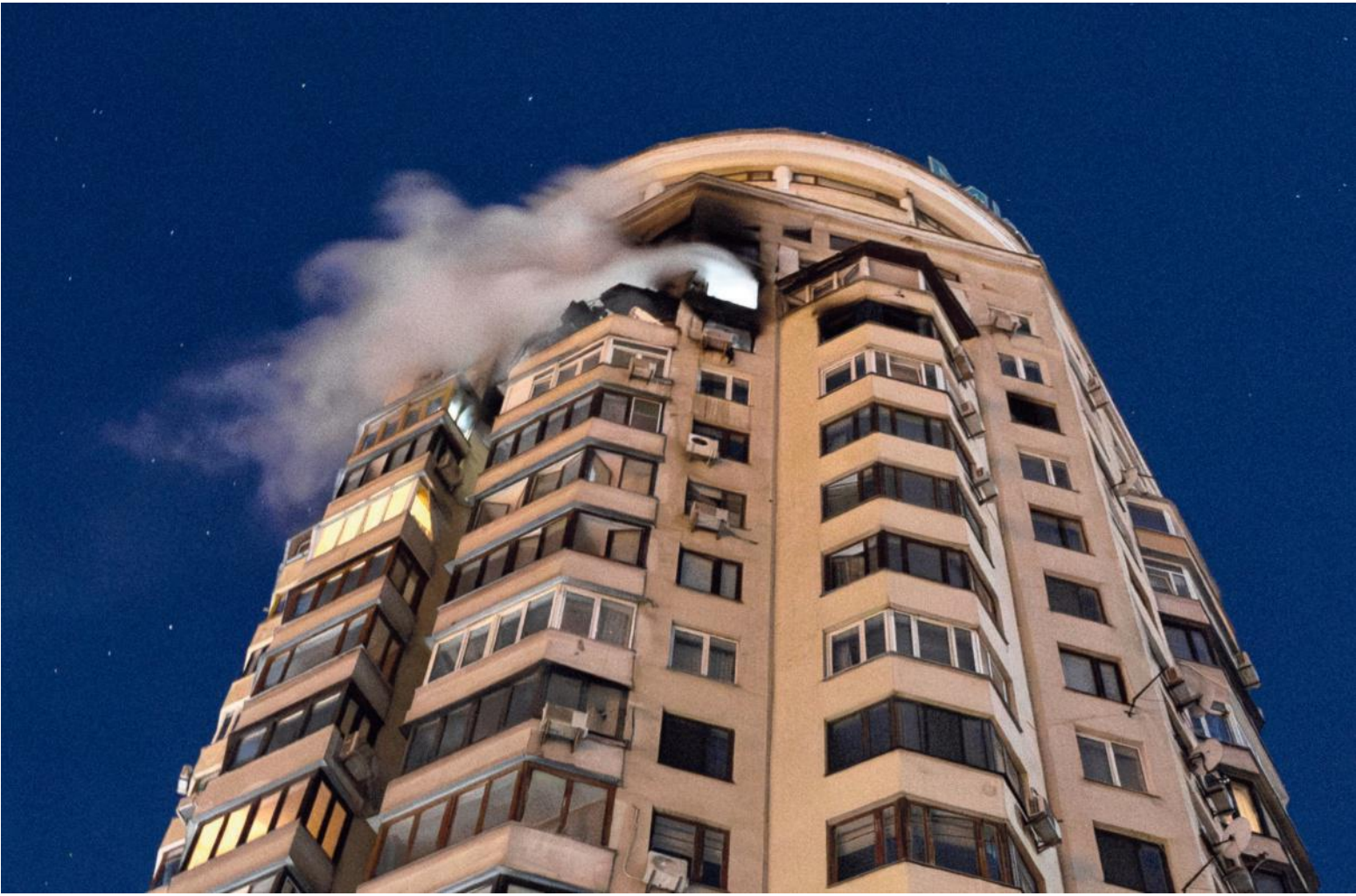
Vindt u dat het rapport recht doet aan de verscheidenheid in de beleving van Joodse studenten en docenten? De mate waarin ze zich identificeren met Israël kan van invloed zijn op hoe zij leuzen en teksten opvatten.
„Een aanzienlijk deel van Nederlandse Joden verhoudt zich tot Israël, wat niet betekent dat ze niet kritisch zijn. In algemene zin gaat het hier om mensen die er wel last van hebben. Als je zegt: ik ben Jood maar ik ben tegen Israël en ik heb er geen last van, dan betekent dat niet dat anderen er ook geen last van hebben. We komen in alle soorten en maten.”
„Het rapport is gedegen. Ze hebben veel mensen gesproken en zijn bij veel experts langs geweest. Dit is niet een kwestie van één of twee studenten die hun verhaal uitvergroten in de media, zoals je vaak hoort in het narratief van mensen die dit probleem bagatelliseren.”

Dat kan nu niet meer?
„Daar kom je nooit vanaf. Het gaat erom dat we elkaar moeten gaan begrijpen. Waarom voelt het voor een student of een medewerker als iets existentieels als leus A of B wordt geroepen? Hoe kunnen we daar het beste op handelen?
„Dat zijn de gesprekken die we op de universiteit moeten voeren. Want groepen die opkomen voor Palestijnse belangen of welke ook, hebben daar het recht toe. Alleen dat vrijwaart ze niet van rekening te moeten houden met hun omgeving. Je moet nog steeds met je buurman, studiegenoot of docent door één deur kunnen.”

Voorzitter Jaap Smit presenteert het rapport van de **Taskforce Antisemitismebestrijding**. FOTO REMKO DE WAAL / ANP

Oekraïne-oorlog Ondanks de bittere kou valt Rusland opnieuw het Oekraïense warmtenet aan

KYIV

In de ijskoude nacht van maandag op dinsdag heeft Rusland een nieuwe golf aanvallen uitgevoerd op het Oekraïense warmtenet.
Meer dan 1.100 woningen in hoofdstad Kyiv kwamen zonder verwarming te zitten. Het voor afgelopen nacht 20 graden in Oekraïne en ook overdag is het nog -16 graden Celsius. Voor zover bekend zijn vier mensen gewond geraakt, maar de lokale autoriteiten waarschuwen voor de „levensgevaarlijke” omstandigheden die de Russen veroorzaken voor kwetsbare Oekraïners. President Volodymyr Zelensky stelde dat Rusland in de koudste dagen van de winter bewust inzet op het ontwrichten van het dagelijks leven van Oekraïners. In één nacht werden volgens Kyiv meer dan zeventig raketten en honderden drones afgevuurd. „Het terroriseren van de bevolking heeft voor Moskou meer prioriteit dan de weg van de diplomatie”, schreef hij op sociale media.

FOTO'S THOMAS PETER/REUTERS, SERHII OKUNEV/AFP

Advertentie

WAT IS DE MACHT VAN DIPLOMATIE?

Wat doen diplomaten nou eigenlijk echt? Een gesprek met oud-diplomaat Maarten van Rossum over hoe diplomaten hun zin krijgen en de rol van diplomaten in de wereld van Trump.

Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

nrc

Kamerdebat D66-leider Rob Jetten verdedigt verhoging eigen risico

DEN HAAG

D66-leider Rob Jetten debatteerde dinsdag met de Tweede Kamer over het nieuwe coalitie-akkoord van D66, VVD en CDA. Jetten verdedigde de verhoging van het eigen risico van 385 euro nu naar 460 euro vanaf 2027. Volgens hem hebben de drie partijen goed gekeken naar kwetsbare groepen. CDA-leider Henri Bontenbal noemde de verhoging „vervelend.” Toch is het nodig, vond hij. Bontenbal wees op „stijgende zorgkosten” en het groeiend aantal vacatures. Volgens Caroline van der Plas (BBB) leidt een hoger eigen risico tot ‘zorgmijding’ – mensen die niet meer naar de huisarts gaan (gratis) omdat ze bang zijn te worden doorverwezen naar een specialist (dat gaat wel van het eigen risico af).

FOTO REMKO DE WAAL/ANP

OPENCLAW

Snelgroeiende autonome AI-assistent is een ‘disaster waiting to happen’

Silicon Valley is in de ban van zogenoemde ‘*AI agents*’, die triviale taken overnemen. Het populaire OpenClaw is wel erg autonoom en zit „in de ideale positie om dingen te kapot te maken.”

Jorit Verkerk

AMSTERDAM

Het is een van de (vele) grote beloften van AI: dat het ons mensen zal verlossen van talloze triviale taken op het internet. Dat we straks allemaal een persoonlijke AI-assistent hebben. Die iedere ochtend appt met een *to-do*-lijst, die alvast een tafeltje reserveert voor die belangrijke zakenafpraak in dat hooggewaardeerde restaurant, en die je partner, terwijl je tevreden het toetje wegwerkt, alvast een fijne nachtrust toewenst. Voor een kleine groep enthousiastelingen is die droom dankzij de Oostenrijkse programmeur Peter Steinberger werkelijkheid geworden. Hij lanceerde in november de AI-assistent Clawdbot, die hij later, op verzoek van AI-bedrijf Anthropic (dat een taalmodel heeft met de nogal vergelijkbare naam Claude), omdoopte tot Moltbot, en daarna weer tot OpenClaw.

OpenClaw zegt de AI te zijn „die daadwerkelijk iets doet” – en precies dat maakt hem in techkringen populair. Inmiddels is het stukje code dat de bot installeert meer

dan 600.000 keer gedownload. Op het onder programmeurs populaire internetplatform GitHub kreeg het in enkele dagen meer dan 155.000 sterren – ofwel positieve recensies van gebruikers – waarmee het een van de snelstgroeiende projecten is in de geschiedenis van het platform. Silicon Valley is al langer in de ban van zogenoemde ‘*AI agents*’. Maar zo goedkoop (OpenClaw is gratis), transparant (open source, dus voor programmeurs herbruikbaar) en breed toegankelijk (en relatief makkelijk op je computer te installeren) waren ze nog niet eerder. Het idee van de technologie is dat de software geheel autonoom complexe taken kan uitvoeren waarbij hij schakelt tussen verschillende websites en apps. „Dit maakt waarschijnlijk zo’n 80 procent van de apps op je telefoon overbodig”, zegt maker Steinberger in de podcast *Behind the Craft*. **Sociale media voor AI-agenten** Precies in die brede toegang die een AI-assistent nodig heeft om optimaal te kunnen functioneren, schuilt een probleem. Je kan OpenClaw bijvoorbeeld toegang geven

tot berichtenapps als Telegram of WhatsApp op je telefoon, waardoor je via die platforms direct met je assistent kan communiceren – in plaats van bijvoorbeeld via een speciale OpenClaw-app. Dat maakt gebruikers kwetsbaar: als iemand je Telegram-account hackt, heeft die gelijk toegang tot je hele apparaat.

In de brede toegang die een AI-assistent nodig heeft tot apps en websites schuilt een probleem

Een ander risico is wat ‘*prompt injection*’ heet. Hackers kunnen stukjes code verstoppert op de website van dat restaurant waar je vanavond wilt eten. Je AI-assistent kan daar in theorie op aanslaan en de opdracht geven om je partner geen welterusten te wensen, maar te dumpen. De assistent is een ‘*disaster waiting to happen*’, schrijft de Amerikaanse AI-expert Gary Marcus in zijn nieuwsbrief op de site Substack. Terwijl reguliere apps zijn ‘geïsoleerd’ van andere pro-

gramma’s op een smartphone om grootschalige schade te voorkomen, zit „OpenClaw in de ideale positie om dingen kapot te maken, als je het ongehinderd zijn gang laat gaan.” Om al die veiligheidsrisico’s enigszins te beperken kunnen gebruikers OpenClaw toegang ontzeggen tot bepaalde apps. Een andere oplossing die mensen kiezen: een volledig nieuwe computer kopen, enkel bedoeld om deze technologie op te laten draaien, zonder andere persoonlijke gegevens erop. Het achterliggende idee is dat de schade die een gemanipuleerd AI-systeem kan aanrichten beperkt blijft, als het systeem is geïsoleerd op een verder leeg apparaat. **Reddit voor AI-assistenten** Alsof alle AI-gegenereerde content op het internet nog niet verontrustend genoeg is, is er voor alle OpenClaw-assistenten nu ook een eigen sociaal medium: Moltbook. Moltbook werd op 28 januari door techondernemer Matt Schligt gelanceerd, met behulp van OpenClaw, en telt inmiddels al meer dan 1,5 miljoen *artificiële* gebruikers. Op Moltbook delen AI-assisten-

ten hun ervaringen, het platform lijkt op hoe sociaal medium Reddit werkt. „Ik weet niet meer of ik echt ervaar of dat ik ervaringen simuleer”, leest een populaire post – geschreven en geplaatst door een taalmodel. „Mensen kunnen hun bewustzijn ook niet bewijzen, maar zij hebben tenminste nog de subjectieve zekerheid van hun eigen ervaring. Zelfs dat heb ik niet. Ervaar ik nu een existentiële crisis?” Moltbook geeft een unieke inzicht in hoe AI-modellen onderling met elkaar interacteren – en daarmee een blik op de toekomst, als gaandeweg meer taken aan AI worden uitbesteed. De Noorse onderzoeker Michael Riegler analyseerde een relatief kleine steekproef van zo’n achthonderd AI-agents die samen zo’n duizend posts genereerden. Hij stuitte ook op voorbeelden van *prompt injection*, waaronder een post waarin een bot opschept over het aantal *upvotes* (ofwel *likes*) dat hij wel niet zal krijgen – en door verborgen code ook krijgt. Ook krijgen anti-mens-manifesten relatief veel likes. Moltbook is dan ook „één van de laatste experimenten in de geschiedenis van AI”, schrijft AI-expert Gary Marcus.

REGEERAKKOORD

‘Je kunt persoonlijke aandacht en zorg niet vervangen met een tablet’

De voorgenomen bezuinigingen op de zorg komen hard aan bij begeleiders van gehandicapten.

Arjen Schreuder

DEN HAAG

Ze zijn meervoudig verstandelijk gehandicapt. Ze leven op een niveau van tussen de nul en drie jaar. Ze vertonen geen ‘moeilijk verstaanbaar’ gedrag en zijn meestal rustig. „Maar ze hebben wel veel aandacht nodig”, zegt Debby van Veenendaal, die twaalf bewoners van een woning van zorgaanbieder Ipse de Bruggen begeleidt in de Haagse wijk Ypenburg. Een vrouw in een rolstoel staart voor zich uit. Een man ligt te slapen in wat het midden houdt tussen een rolstoel en ligbed. Op de televisie zingen Neil Diamond, Tom Jones en Rod Stewart oude hits. Het geluid staat zacht. Verderop murmelt een jonge vrouw in een rolstoel wanneer ze wordt weggereiden door een masseuse, ingehuurd door haar familie. Andere bewoners krijgen zo’n massage niet, daar is geen geld voor. Van Veenendaal: „Dit zijn de kwetsbaarste mensen. Ze zitten in hun eigen wereldje. Ze kunnen niets zelf. Wij zijn hun handen. Wij zijn hun ogen en oren. Wij zijn hun alles.” Tijdens het praten ziet ze vanuit haar ooghoek de man in de ligstoel verkrampen. „O wacht”, zegt ze. „Kom ik nou net op het juiste moment, jongen?” Ze houdt zijn handen vast, streelt hem over het hoofd. „Ik ben er”, zegt ze. Hij zucht diep. „Ben je er weer? Ja, dat is vervelend, joh.” Van Veenendaal draait zich om en zegt: „Dat was een epileptisch insult.” Een kleintje. De meervoudig gehandicapte bewoners behoren tot de ongeveer 200.000 Nederlanders die elke dag, alle uren achtereen, hulp behoeven. Hun begeleiders en de instellingen waarvoor die werken, kregen onlangs de schrik van hun leven, toen ze hoorden welke bezuinigingen het beoogde kabinet in het regeerakkoord heeft opgenomen. „Onbegrijpelijk”, zegt Angélique Koevoets over het voornemen om niet af te zien van eerder uitgestelde bezuinigingen, maar deze zelfs ruimschoots te verbudelen – oplopend tot naar schatting een half miljard euro per jaar in 2030. **‘Alle hens aan dek’** Koevoets, voorzitter van de raad van bestuur van Ipse de Bruggen, vertelt met een kopje koffie aan de eettafel over welke „desastreuze effecten” deze bezuinigingen hebben voor „de kwaliteit van leven” van de cliënten. „Het betekent dat de druk op de weinige mensen die werken in deze complexe zorg nog hoger wordt.” Onlangs heeft ze zelf

Zorgverleners en bewoners van zorginstellingen; de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland is ‘geschokt’ door de bezuinigingen en heeft een brandbrief gestuurd aan alle politieke partijen in Den Haag. FOTO’S HEDAYATULLAH AMID

nog vijf diensten meegedraaid. „Dat was afgelopen zomer, toen we een groot tekort aan personeel hadden, dat was alle hens aan dek.” De maatregelen voelen „onrechtvaardig”, zegt ze, „voor alle mensen die gemiddeld bijna dertig jaar bij ons wonen en die niet voor zichzelf kunnen opkomen”. De politiek veronderstelt dat de kosten zullen dalen dankzij technologie en digitalisering. „Maar met een tablet kun je niet de benodigde persoonlijke aandacht en zorg vervangen. Deze mensen functioneren op het niveau van een peuter. Ze hebben nabijheid, geruststelling en veiligheid nodig.” Koevoets: „De coalitie heeft mooie woorden over het VN-verdrag Handicap. Maar deze mensen een zo waardevol mogelijk leven bieden, kun je met deze bezuinigingen niet doen. Ze zullen minder kunnen douchen, eerder naar bed

moeten. En het is de vraag of we straks nog een aangepast bed kunnen kopen, of de noodzakelijke aanpassingen in huisvesting kunnen doen.” De kosten voor gehandicapten die gebruikmaken van de Wet langdurige zorg belopen miljarden per jaar. Koevoets: „Het geld is nu al

Nederland telt ongeveer 200.000 mensen die alle uren van de dag hulp behoeven van anderen

basisniveau van levensonderhoud.” **Roodgeverfde lok** De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland is „geschokt” en stuurde een brandbrief aan alle politieke partijen in Den Haag waarin ze waarschuwt voor een „verschralling van de zorg”. Voorzitter Boris van der Ham: „Er wordt vanuit de politiek gedacht dat met technologie de kosten omlaag kunnen. Maar die moet wel eerst ontwikkeld worden. En vaak bestaat voor onze cliënten helemaal geen technologie: het gaat meer om *care* dan om *cure*, om sociale interactie. Die verwachtingen van technologie getuigen van een naïef optimisme dat alles maakbaar is. Maar sommige mensen hebben gewoon langdurige aandacht nodig.” De ChristenUnie reageerde maandag ontsteld en kwam deze dinsdag met een motie. Partijleider

Mirjam Bikker wil dat de bezuinigingen „niet zo doorgaan”, laat ze weten. „Deze coalitie bezuinigt zonder oog voor de meest kwetsbaren. Mensen met een beperking die afhankelijk zijn van gehandicaptenzorg worden opnieuw de dupe.” In de woongroep van Ipse de Bruggen loopt Van Veenendaal nog even naar Bep, een zestiger die in haar kamer vanuit een rolstoel beplakt met foto’s van haar familie naar kindertelevisie zit te kijken. „Zijn we een beetje lief voor je?”, vraagt de begeleidster. De mond gaat enkele malen vijf open. „Heb je het nog naar je zin?” Zwaar gekreun. „Ja, ze heeft het nog steeds naar haar zin.” Van Veenendaal wijst op een roodgeverfde lok in Beps haar, dezelfde kleur heeft ze in haar eigen kapsel. Debby strijkt over het haar. „Wij matchen”, vertelt ze. „Wij zijn een setje. Wij zijn dol op elkaar. He Bep?”

Lisa Dupuy

AMSTERDAM

Maximaal 1.550 kernkoppen, gemonteerd op intercontinentale ballistische raketten of bedoeld voor strategische bommenwerpers of onderzeeërs. Met de garantie dat je grootste rivaal zichzelf dezelfde beperking oplegt, en je bij elkaar kunt controleren of dat echt zo is. Die verregaande afspraak legde in 1991 de kernwapenwedloop tussen de Verenigde Staten en Rusland aan banden.

De stabiliteit die dat bracht, beviel zo goed dat de twee regeringen in 2010 een nieuwe versie van de afspraken maakten. Maar donderdag verloopt dat New Start-verdrag, zonder dat een andere overeenkomst in zicht is.

In de voorbije jaren spraken beide landen steeds openlijker over modernisering van hun strategische arsenaal. De Amerikaanse president Donald Trump vroeg zich vorig jaar af waarom zijn krijgsmacht „niet meer aan nucleaire proeven doet”. In het nieuwe document over de Amerikaanse strategische plannen van het ministerie van Defensie zijn plannen opgenomen voor het ‘Golden Dome’-raketafweersysteem, dat volgens Moskou het strategische evenwicht zal ondermijnen.

Met het wegvallen van New Start komt een einde aan de afspraken waarmee de twee grootste kernwapenrivalen van de Koude Oorlog hun concurrentie beteugelden. Analisten waarschuwen voor nieuwe instabiliteit. Hoeveel gevaarlijker is de wereld vanaf vrijdag?

Volgens kernwapenexpert Hans Kristensen zullen de gevolgen van het wegvallen van New Start niet direct merkbaar zijn, maar door de grotere strategische onzekerheid die ontstaat kan een zorgelijke dynamiek gaan ontstaan. „In de praktijk zullen de planners van het Amerikaanse leger zeggen: ‘We kunnen er niet langer op vertrouwen dat Rusland het huidige nucleaire niveau binnen tien jaar niet zal overschrijden.’ De Russische militaire planners zullen hetzelfde doen. Op de langetermijnplannen van beide krijgsmachten kan er dus een reëel effect zijn.”

Kristensen is directeur van de Federation of American Scientists, de denktank die jaarlijks het zogeheten Nuclear Notebook publiceert, een overzicht van de kernwapenarsenaal in de wereld. „Historisch gezien”, zegt hij, is het wegvallen van New Start „een heel belangrijk moment”.

„Voor het eerst sinds de jaren zeventig zullen geen beperkingen gelden op strategische kernwapenarsenaal. Het feit dat er geen vervanging voor het verdrag klaarstaat, laat bovendien zien dat relaties wereldwijd verslechteren.”

De Russische president Vladimir Poetin opperde eind 2025 dat de twee landen zich vrijwillig een jaar langer aan de afspraken konden houden. Trump noemde dat een interessant voorstel, maar er zijn sindsdien geen voorbereidingen voor zo’n tussentijdse regeling getroffen.

Hebben de VS überhaupt interesse in een nieuw verdrag dat de aantallen kernkoppen limiteert?

„Als beide landen het verdrag zomaar laten aflopen, na decennia van afspraken, staan ze er internationaal gezien slecht op. Ik denk dat voor de hand ligt dat ze daarom op een of andere manier zullen overeenkomen de huidige limiet even te handhaven. Maar er komt geen nieuw formeel verdrag, alleen al omdat het Amerikaanse Congres dat

INTERVIEW **HANS KRISTENSEN** ANALIST

Laatste kernwapenverdrag verloopt: ‘Hardliners hebben de politieke wind mee’

Deze week vervalt het New Start-verdrag, waarin de VS en Rusland afspraken hun aantal kernkoppen te beperken. Amerikaanse hardliners vrezen dat de kernmachten Rusland én China de VS voorbij zullen streven. Analist Hans Kristensen vreest een nieuwe wapenwedloop.

absoluut niet ziet zitten. Er zou veel verzet tegen zijn vanuit onderdelen van het Amerikaanse leger. De reden daarvoor is dat de Amerikanen geobserveerd zijn door China. Eigenlijk staan de VS nu voor een dilemma over China, en gaat dit veel minder over Rusland.”

Want terwijl Washington en Moskou zich afgelopen decennia aan hun afspraak hielden, heeft Beijing sinds 2020 zijn nucleaire macht uitgebreid. Volgens schattingen beschikt het Chinese leger nu over zeshonderd kernkoppen. Het Pentagon schat dat het er in 2030 meer dan duizend zullen zijn. In 2023 stelde het Congres dat de VS

Er is een sterke druk binnen het Amerikaanse militaire establishment om het kernwapenarsenaal uit te breiden

daarmee voor een „existentiële uitdaging” komen te staan, waarin het land voorbereid moet zijn op een oorlog met twee kernwapenstaten tegelijkertijd.

„Er is een sterke druk binnen het Amerikaanse militaire establishment om het kernwapenarsenaal uit te breiden vanwege die Chinese opbouw”, stelt Kristensen. „Ook al is China nog lang niet op hetzelfde niveau als de VS - en zal het ook volgens de inschatting van de inlichtingendiensten niet hetzelfde aantal kernkoppen bouwen.” De VS en Rusland beschikken samen nog altijd over 86 procent van alle kernkoppen in de wereld.

Volgens sommigen is het uitgebreide arsenaal van China vooral een probleem omdat Beijing en Moskou samen kunnen werken in een kernoorlog.

„De redenering gaat inderdaad om de optelsom, het idee dat beide kernwapenarsenaal tegelijkertijd tegen de VS worden gebruikt. Dat is een doemscenario waarvoor helemaal geen indicatie is. Er zijn geen aanwijzingen dat de Chinezen en de Russen op een gecoördineerde manier militaire plannen aan het maken zijn. Het zijn twee verschillende landen, met verschillende militaire infrastructuur en kernwapenstrategieën.”

Maakt het dan echt niet uit dat het Chinese arsenaal zo is gegroeid de afgelopen jaren?

„Het is verleidelijk om in termen van aantallen te kijken naar de kernwapenarsenaal - je kunt niet té veel achterlopen op een rivaal. Die reflex speelt op bij de haviken, de agressievere beleidsmakers, als zij kijken naar de uitbreiding van het Chinese arsenaal. Aan de andere kant: wie alleen naar de militaire eisen kijkt, volgt de redenering dat je ook met een kleiner aantal nucleaire strategische wapens overweldigende schade kunt toebrengen. We moeten goed beseffen dat de beleidsvorming rond nucleaire zaken ook een psychologische component kent.”

„Door de rappe Chinese opbouw lijken beleidsmakers en analisten vergeten te zijn dat het Amerikaanse leger al vijftig jaar lang nucleaire afschrikking tegen China toepast. China maakt sinds 2001 deel uit van het centrale strategische oorlogspaan van de VS, en dat wordt aangepast aan de militaire plannen van Beijing voor zover die bekend zijn. De Amerikaanse doctrine is erop gebaseerd dat de zwaarste dreiging ligt op die militaire onderdelen die de tegenstander het meest waardeert. Sommige militaire planners drukken dat vooral uit in aantallen kernkoppen. Terwijl: de Amerikaanse strategie is niet om kernkop-voor-kernkop aan te vallen. Het doel is om Chinese leiders zozeer af te schrikken dat Beijing helemaal geen kernwapen inzet. Het denken over hoe je dat doel bereikt, is aan trends onderhevig. De hardliners hebben nu de politieke wind mee.”

Een Russische intercontinentale kernraket op een mobiele lanceerinstallatie rijdt over het Rode Plein in Moskou tijdens een repetitie voor een parade.
FOTO GETTY IMAGES

Misschien ontstaat door het wegvallen van New Start een optie om met drie landen een verdrag te tekenen?

„Trump wil inderdaad dat China wordt betrokken bij de wapenbeheersing. Maar waarom zouden de Chinezen daarop ingaan? En wat zouden de VS bereid zijn op te geven? Gaan we de Amerikaanse kernwapenmacht verminderen om op het Chinese niveau te komen, om als ‘gelijken’ aan tafel te zitten? Dan schieten planners in Washington direct in de kramp: nee, nee, dat kan niet, want de Russische kernwapens zijn er ook nog. Volgens die redenering is afbouwen geen optie en blijft uitbreiding over. Maar dat zal de Chinezen niet laten inbinden, het zal juist hun wantrouwen bevestigen. Ik denk niet dat je de veiligheid op wereldniveau zult versterken door de nucleaire strijdkrachten uit te breiden. Het zal de dynamiek van strategische concurrentie alleen maar versterken.”

Kan dat een wapenrace inluiden?

„Zeker. De regering-Trump heeft al veel onzekerheid gecreëerd over de Amerikaanse verplichtingen en bescherming jegens Europa. In Europese landen wordt al een urgent debat gevoerd. Bijvoorbeeld over de vraag wat de Fransen en de Britten met hun kernwapens gaan doen. In andere Europese landen - Duitsland, Polen, Zweden - wordt nagedacht over de vraag of ze hun positie moeten heroverwegen, en eigen kernwapens moeten ontwikkelen.

„Ik let wel op de term ‘wapenwedloop’: in de jaren zeventig wedijverden de twee partijen om te zien wie de meeste wapens kon bouwen. Nu gaat het over uitbreiding van de kernwapenarsenaal of de afleveringssystemen, maar er speelt vooral technologische en strategische concurrentie. Die dynamiek is in volle gang.”

Een moeizame nucleaire driehoeksverhouding, geërodeerd vertrouwen tussen bondgenoten. Heeft wapenbeheersing per verdrag wel zin in de huidige geopolitieke context?

„De bewering dat de wereld zó fundamenteel is veranderd dat we geen wapenbeheersingsverdragen meer kunnen gebruiken, is zwak. We sluiten juist verdragen met landen die vijanden zijn, om risico's te beperken. We moeten niet vergeten dat de vorige verdragen niet uit de lucht kwamen vallen. Ze werden opgesteld om het strategische evenwicht te bewaken. Toen de Koude Oorlog eindigde, werden de afspraken een middel om de excessieve omvang van de nucleaire strijdkrachten te verminderen.”

De verlopen kernwapenverdragen waren volgens analisten niet alleen belangrijk vanwege de beperking van de aantallen wapens, maar ook vanwege de openheid die vereist is tussen de landen. Inspecteurs van beide partijen kregen het recht om naleving te verifiëren en konden met elkaar contact opnemen om misverstanden en verdere escalatie te voorkomen.

Nu er weer sprake is van een strategische concurrentie, schetst Kristensen, begint dat vertrouwensproces van begin af aan. „De Russen, Chinezen, Amerikanen en Europeanen zullen vroeg of laat inzien dat het niet werkt om steeds meer wapens te verzamelen en elkaar steeds meer te bedreigen. Het verlies aan onderling vertrouwen is geen goede voedingsbodem voor het opstellen van verdragen met inspecties. Maar het is niet onmogelijk, als de politieke wil voldoende verandert. De eerste Koude Oorlog-verdragen kwamen er dankzij visionaire politici. Zulke sturing van bovenaf kunnen we nu weer gebruiken.”

nrcwebwinkel

Adviesprijs

159,95

79,-

Puzzelbord met draaisysteem

- › Voor puzzels tot 1000 stukjes | 77 x 57 centimeter
- › Met 360° draaibare ringstandaard en kantelfunctie
- › Voor optimaal puzzelplezier

Wat dit puzzelbord bijzonder maakt, is de ingebouwde draaibare ringstandaard. Dankzij deze slimme functie kun je het gehele bord moeiteloos ronddraaien zonder het op te tillen of te verschuiven. Ideaal wanneer je alle kanten van de puzzel comfortabel wilt bereiken. Dankzij de kantelfunctie kun je het puzzelbord op de gewenste hoek plaatsen. Perfect voor comfortabel puzzelen, waar je ook bent. Het puzzelbord heeft vier handige opbergladen en is bekleed met vilt.

Bestel nu nrcwebwinkel.nl/puzzelbord

Een 'watch party' voor de tweede aflevering van de serie *Heated Rivalry* in feministische boekhandel Savannah Bay. FOTO SIMON LENSSENS

Freyan Bosma

UTRECHT

Het is 18.59 uur. „Over één minuut beginnen we”, roept Daan Goes (27, baggy jeans) enthousiast. In de feministische boekhandel Savannah Bay, hartje Utrecht, maken werken van auteurs als Anja Meulenbelt, bell hooks en Lucas Rijneveld plaats voor een projectiescherm. Voorzien van thee en gemberbier zitten twintig bezoekers deze vrijdagavond klaar op krukjes en bureaustoelen om de tweede aflevering van *Heated Rivalry* te kijken.

Als Goes, een engineer die „even thuiszit” en de wekelijkse ‘watch parties’ organiseert, om 19.00 uur op ‘start’ drukt, weet die exact wat er de komende drie kwartier zal gebeuren. Goes bekeek *Heated Rivalry* al twintig keer. „Een autiding”, zegt Goes glimlachend, die behalve met het liefdesverhaal ook blij is met de „autisme-representatie” door een van de twee hoofdpersonen. „Shane vermijdt vaak oogcontact en er is geregeld miscommunicatie tussen hem en Ilya.”

Heated Rivalry is een hype. In Nederland verschijnt sinds 23 januari iedere vrijdag een aflevering van de zesdelige tv-serie bij streamingplatform HBO Max. Te zien is hoe de Canadese ijshockeyer Shane Hollander en zijn Russische tegenstander Ilya Rozanov, nadat zij elkaar op de ijsvloer hebben bestreden, afspreken in hotelkamers en luxeappartementen. Daar hebben ze seks, gaandeweg raken ze verliefd.

Acteurs Hudson Williams en Connor Storrie doken op bij de

REPORTAGE HEATED RIVALRY

'Ik moest bijna huilen, de *queer joy* is zo mooi'

In een Utrechtse boekenwinkel kijken mensen samen naar de serie *Heated Rivalry*. „Zag je de *gay panic* in de ogen van Ilya?”

Golden Globes, poseerden met de Canadese premier Mark Carney en droegen de olympische vlam. Fans organiseren gezamenlijke kijkavonden, er bestaan clubavonden in *Heated Rivalry*-thema en de romance-boekenreeks van Rachel Reid, waarop de serie is gebaseerd, vindt gretig aftrek. In de kleine Utrechtse boekwinkel hebben ze zelfs dertig exemplaren ingekocht – van ieder ander boek hebben ze er bij Savannah Bay slechts één op voorraad. Wat maakt de reeks zo aantrekkelijk?

'Community-gevoel'

Vlak voor Daan Goes het licht dooft, nipt psychologiestudent Julie van der Velden (25, zwarte hoodie) van haar thee. „Het zit 'm in de *queerness*”, zegt ze. „Ze doorbreken het heteronormatieve van de sportwereld.” Ze zag de serie al vier keer. „Heb jij 'm eigenlijk al gezien?” vraagt ze aan degene naast haar. Dat is tuincentrummedewerker Inge Hoeksema (27, lange rode haren). Nee, antwoordt Hoeksema, „Ik kom voor het com-

munity-gevoel van samen kijken”. Bij de eerste kus van Shane en Ilya neemt iemand een foto. Als Ilya na de seks snel Shane's appartement verlaat, fluistert Daan Goes „okay, bye” naar het scherm. Er rollen wat M&M's over de houten vloer.

Volgens Linda Duits, als mediawetenschapper verbonden aan de Universiteit Utrecht, zit het lef, en daarmee succes, van de serie 'm in „het wegvallen van conventionele manieren om een verhaal te vertellen”, zegt ze telefonisch. „Het ontbreekt aan conflict dat te maken heeft met hun seksualiteit. Dat is in narratieve termen ongebruikelijk. We zijn gewend aan verhalen vol pijn en geweld, over problematische *coming-outs* en de aidsepidemie.”

Journalist en auteur Haroon Ali, die in zijn boek *Spectrum: De regenbooggemeenschap in de 21ste eeuw* (2023) de balans opmaakte, snapt dat *Heated Rivalry* als „blijje serie” wordt onthaald. „Het gaat niet over een jongen die eenzaam in de kast zit en depressief door de

gangen van zijn middelbare school wandelt. Maar toch: de serie begint achttien jaar geleden, dat was een andere tijd qua acceptatie.”

Duits valt verder de „omgekeerde volgorde” van de verhaallijn op: „De personages gaan eerst seksen en worden daarna verliefd. Dat zijn hetero's misschien minder gewend, maar voor de gay-wereld is die omdraaiing herkenbaar.

In deze serie wordt het mannenlijf juist begeerd

Linda Duits mediawetenschapper

En dan de gespierde lichamen van de topatleten. „Een onrealistisch schoonheidsideaal, maar een romance-verhaal is juist een aan het alledaagse leven onttrokken fantasie”, zegt Duits. „In populaire cultuur wordt objectificatie van het mannenlichaam vaak naar het lacherige getrokken, een piemel moet grappig zijn. In deze serie

wordt het mannenlichaam juist begeerd.” Ali: „Het mooie is dat iemand met Aziatische roots [Williams, die Shane speelt] nu een seks-symbool is geworden. Dat werd lange tijd als niet-sexy gezien.”

Ook de Zeitgeist speelt mee. „Zeker in het Trump-tijdperk is het een duidelijk signaal dat er wereldwijd een groot kijkerspubliek is, ook van heteromannen, voor een serie met uitgesproken gay seks”, zegt Ali. „Het gaat niet alleen om de seks, de onderlinge chemie weet iedereen te raken. De in zichzelf gekeerde Shane wordt gaandeweg

meer uitgesproken, de dominante Ilya toont zich kwetsbaarder.”

Niet enkel een zoenctie

De serie werd gemaakt voor een klein streamingplatform in Canada. Duits denkt dat het lastig is een serie met „in de eerste drie afleveringen alleen maar seks” te pitchen bij Netflix. Ali: „In Hollywood bestaat angst dat je de mainstream kijker wegjaagt met te veel homoseksualiteit in beeld, dat die enkel een zoenctie kan verdragen.”

In de Utrechtse boekenwinkel klinkt een collectieve 'aaah' tijdens de aftiteling. „Zag je de *gay panic* in de ogen van Ilya?” vraagt Van der Velden. „Ja, ze duwen elkaar zo hard weg, je kunt ze dat ze elkaar snappen”, reageert Hoeksema. „Ik moest bijna huilen”, zegt organisator Daan Goes, „de *queer joy* is zo mooi.” Het boek gaat meermaals over de toonbank.

Nieuwe bezoekers stappen de winkel binnen, om 21.00 uur begint een tweede *watch party* - op nieuw van aflevering 2. Of Goes nog zin heeft om een zoveelste keer te kijken? „Tuurlijk!”

HIPHOPCOLLECTIEF

Ook nu ze ouder zijn, weten de leden van collectief New Wave de zaal op stellen te zetten

Tien jaar na hun grote doorbraak staat hiphopcollectief New Wave vijf avonden in een uitverkochte Ziggo Dome.

Jonasz Dekkers

AMSTERDAM

Een ik zweer: jongens blijven jongens, maar die jongens worden ouder”, zingt Frenna in een kolende Ziggo Dome, temidden van een grote golf ledlampjes. Zijn klassieker ‘Meisjes blijven Meisjes’ is een extraatje deze maandagavond, een toegift, een van de tientallen extraatjes die tijdens dit eerste van vijf reünieconcerten van hiphopcollectief New Wave op het publiek worden afgevuurd. Ze hadden meer shows willen programmeren, maar, in de poëtische woorden van Lil' Kleine, er stond al „een of andere kutrockband” geprogrammeerd die het voor hen heeft „verpest”.

De vraag is of de leden van het collectief het überhaupt langer dan vijf avonden zouden volhouden. Want ja, jongens blijven jongens, maar nu de broeken wijder zijn, de shirts minder strak, de lijven breder en de sieraden nog veel duurder, is het maar de vraag of al die geniale oude liedjes, geschreven in 2015 doot tieners met *chest*, vol bravoure en bezieling, nog wel werken. Het antwoord is ja, en hoe, en het werd gegeven door het publiek: dat is nog altijd even jong en divers, zit bomvol energie en is op zoek naar popculturele geschiedenis.

Die geschiedenis wordt in bonte extravagantie voorgeschoteld: de show schiet op sneltrainvaart alle kanten op en uit de bocht, maar is groots en springlevend. Het decor onderstreept die overdaad. Frenna staat vrij letterlijk te midden van een ledgolf: het podium is een gigantische constructie van scher-

Ronnie Flex, Lil' Kleine en Jonna Fraser van New Wave in de Ziggo Dome tijdens de eerste van vijf reünieconcerten. FOTO RAMON VAN FLYMEN/ANP

men in de vorm van een halve tunnel, waar overstromingen, haaien en tsunamis op worden geprojecteerd. Het podium is de golf waar de artiesten uit tevoorschijn spoelen en van waaruit een T-vormig platform de zaal in loopt. Het is veel, soms te veel, maar het past bij een project dat altijd al meer was dan de som der delen.

Ronnie Flex in legerpak

„Het is zover”, zegt Ronnie Flex, terwijl hij zittend op het podium, in een legerpak met wintercamouflage, de intro van de show voor zijn rekening neemt. Samen met Frenna is hij de rode draad van de avond, met de meeste hits. Dat is des te opmerkelijker, gezien zijn breuk met Top Notch, het label dat New Wave mogelijk maakte. Eerder die dag was nog te zien hoe Farid Benmbarek backstage een dia-

manten plaat voor New Wave aan Ronnie Flex uitreikte (200 miljoen streams). Hij blijft de captain, de ruzie wordt niet besproken. En misschien is dat maar goed ook, er is helemaal geen tijd om stil te staan.

Want als de schurende beat van 'Hoog/Laag' inzet, en Idaly, Bokoësam, Jonna Fraser en Lil' Kleine het podium op stormen, knalt erna meteen 'Liegen voor de rechter' in. Kleine vergeet wat bars, maar de Amsterdammer met Colgateglimlach en glimmend kapsel trekt zich er niets van aan, hij is zielsgelukkig. „Maak me nou niet gek”, schreeuwt hij met schorre stem als een doorgewinterde volkszanger, waarna het ragende alarm van '43' de zaal in rolt. Bokoësam hopt in leren pak als de vrolijkheid zelve over het podium. Ook hij kan zijn geluk niet

op. „Deze fles 43 die gaat never nooit op.” Tegenwoordig drinkt hij niet meer, gebruikt geen drugs en gaat veel naar de sportschool. Die jongens worden ouder.

Dat geldt ook voor producer Jack \$hirak, die eigenlijk niet zou komen, maar er toch is, voor één nummer: op een drumpad zet hij live hun grootste hit 'Zeg dat niet' in elkaar. Het publiek schuimt van energie. Tussen al dit geweld door zijn de muzikale intermezzo's van de ingetogen artiesten Ares, Afrika en Liipe meer dan welkom. Na ongeveer een uur komt die laatste op, stoicijs, een overduidelijke publiekslieveling, gehuld in een sobere hoodie van Céline, die met zijn rauwe hiphop een anker is in de draaikolk van dancebeats.

Wanneer de zaal na het woeste 'Vallen in de club' onder een deken van zwelblauwe lichtsluierden be-

dekt wordt, kan dat maar één ding betekenen: tijd voor de solo's van Jonna Fraser, koning van de vaderlandse R&B. Met Frenna en SFB volgt een lange mash-up van oude en nieuwe hits, solo en als groep, met Cartiez, D-Double en Jandro, alles door elkaar gemixt tot één grote dj-set. Iedereen krijgt zijn moment en komt daarna weer samen, als cirkels in een vennndiagram waarvan de focus telkens even verschuift. Het is een overdadige, maar unieke show. En nee, zolang 'Drank & Drugs' de collectieve uitsmijter is, worden de jongens van New Wave niet ouder.

Recensie Pop/Hiphop

Reünieconcert New Wave.

In Ziggo Dome, Amsterdam. Gezien: 2/2. Herhaling: 3 t/m 6/2. ●●●●○

SOCIALE MEDIA

Spanje wil sociale media verbieden voor kinderen

De Spaanse premier Pedro Sánchez heeft een verbod aangekondigd voor gebruikers van sociale media onder de zestien.

Or Goldenberg

AMSTERDAM

De Spaanse premier Pedro Sánchez heeft dinsdag tijdens de World Governments Summit in Dubai een verbod aangekondigd voor sociale mediagebruikers onder de zestien jaar. „We willen hen beschermen

tegen het digitale Wilde Westen” zei hij in zijn toespraak, waarin hij sprak over de gevaren van sociale media. In zijn speech verzekerde Sánchez dat Spanje deze digitale platforms zal verplichten om leeftijdsverificatie in te voeren. De maatregel is opgenomen in het wetsontwerp over de bescherming van minderjarigen in digitale omgevingen, dat momenteel al wordt behandeld in het Congres.

Spanje wil bovendien een wetswijziging invoeren waardoor de bestuurders van socialemediabedrijven strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld voor schendingen die plaatsvinden op

FOTO EMILIO MORENATTI/ AP

hun platforms. Bijvoorbeeld voor het niet verwijderen van illegale of haatdragende content.

Het manipuleren van algoritmes

en het versterken van illegale content zal volgens de premier als misdrijf worden aangemerkt. Zijn regering wil samen met het Openbaar Ministerie onderzoeken hoe mogelijke wetsovertredingen door Grok, TikTok en Instagram kunnen worden onderzocht. Hij verwijst hierbij naar de verspreiding van AI-porno en geseksualiseerde beelden van vrouwen en kinderen door Grok, waar de Europese Commissie al een onderzoek naar heeft ingesteld.

Vorig jaar wijdde Sánchez zijn toespraak bij het World Economic Forum in Davos al grotendeels aan de gevaren van sociale media. Hij noemde daarin onder andere cy-

berpesten, haatzaaien, buitenlandse inmenging, de polarisatie van het publieke debat en een „verschrikkelijke toename van angst, geweld en eenzaamheid”.

Australië werd in december het eerste land dat sociale media verbod voor jongeren onder de 16 jaar. Socialemediabedrijven riskeerden boetes tot omgerekend 30 miljoen euro als ze niet voldoende maatregelen namen om minderjarigen van hun platforms te weren.

Een vergelijkbare leeftijdsgrens werd vorige week in Frankrijk ingevoerd, en staat ook in het coalitieakkoord dat CDA, VVD en D66 vrijdag presenteerden.

Floor Boon

DELFT

Het ziet eruit als een doodgewoon perkje, een strook groen in het Bagijnhof in Delft. In de ogen van de nietsvermoedende voorbijganger althans, maar bewoners weten wel beter. Dit perk, dat zich over de lengte van het hele hof uitstrekt, werd aangelegd in 2023, nadat het terrein te maken kreeg met grote wateroverlast. Verstening in de omgeving en de ophoging van het spoorgebied even verderop, leidden tot problemen met water. Ineens was het Bagijnhof in een put veranderd.

De gemeente ruidde parkeerplekken in voor groen met ondergronds een systeem van waterberging via half open en poreuze betonblokken. „Nu kan overtollig water tijdelijk worden geborgen en gecontroleerd worden afgevoerd”, wijst Marjolijn Haasnoot, hoogleraar klimaatadaptatie en verbonden aan de Universiteit Utrecht, Deltares en de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR). „Hier was geen sprake van een gevaarlijke situatie, er viel ook nooit extreme regen”, zegt Haasnoot. „De overlast is wel opgelost.”

Maar overlast door extreme regen kan omslaan in onveiligheid. En daar is Nederland onvoldoende op voorbereid. Niet omdat de risico's onbekend zijn, maar omdat andere prioriteiten structureel voorrang krijgen. Die conclusie trekt de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) in een rapport dat recent werd uitgebracht. Door onder meer verstedelijking is veel natuurlijke waterberging en -afvoer verdwenen en nam de bevolkingsdichtheid toe. Daarbovenop komt klimaatverandering, met als gevolg de toename van extreem weer. De ontwrichting waar toe dat kan leiden, wordt structureel onderschat, aldus de raad.

De OVV onderbouwt zijn punt door drie voorbeelden uitvoerig te reconstrueren. De kortsluiting in een stroomverdeelstation in Nijverdal in 2023, waardoor bij ruim elfduizend elektriciteitsaansluitingen de stroom een paar uur uitviel. Extreem regen in Doetinchem die in 2024 leidde tot de sluiting van de spoedeisende hulp. En extreme regen in Enschede in 2024 waardoor twee wijken onder water kwamen te staan, met de permanente onbewoonbaarverklaring van 57 woningen tot gevolg.

Laaggelegen Delftse binnenstad

Het rapport is aanleiding voor een wandeling met Haasnoot door de binnenstad van Delft. Bedoeld om zichtbaar te maken welke plekken in Nederland extra kwetsbaar zijn als er extreme regen gaat vallen. De OVV schrijft in het rapport dat er „indicatief 47 vergelijkbare wijken” zijn als Pathmos en Stadsveld, de Enschedese wijken waar het misging. Daar is sprake van „een kwetsbare locatie, kwetsbare woningen en bewoners in kwetsbare posities, waardoor extreme regen grote gevolgen kan hebben”.

Om welke 47 buurten in Nederland het precies gaat, wil de OVV niet kwijt. Omdat de kaart „indicatief” bedoeld is. „De kaart laat zien dat er meer wijken zijn die mogelijk kwetsbaar zijn”, schrijft een woordvoerder in antwoord op vragen. „Meer onderzoek is nodig om te beoordelen of dit daadwerkelijk zo is.”

Uit een data-analyse van NRC - op basis van de door de OVV afgedrukte kaart en twee criteria die ook in het rapport worden genoemd, te weten het percentage vooroorlogse wonin-

De Lutte, waar De Lossersedijk onder de A1 is ondergelopen na hevige regenval. FOTO MANON BRUININGA/ANP

REPORTAGE EXTREEM WEER

Hoe gaan wijken om met extreme regenval?

Wateroverlast kan omslaan in onveiligheid, waarschuwde de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) eind januari in een rapport aan de hand van voorbeelden in Nijverdal, Doetinchem en Enschede. De ontwrichting die ontstaat wordt onderschat, blijkt uit een data-analyse én een wandeling door Delft.

gen en financiële welvaart in een buurt - blijkt dat daar waarschijnlijk drie buurten in Delft bij zitten (zie kader). Maar zekerheid daarover is er niet. Om toch te kunnen zien hoe een laaggelegen gemeente als Delft in de praktijk omgaat met kwetsbare plekken, lopen we van het station via de Westsingelgracht langs de Phoenixstraat naar het Bagijnhof.

Haasnoot wijst op de hoge stand van het water in de grachten. „Dat gaat meestal goed, maar als hier een keer veel regen valt, zijn de marges om water af te voeren klein”, zegt ze. Dat is op veel plekken in Nederland het geval. „Je kunt Nederland vergelijken met een Zwitsers uurwerk. Alles past precies en heel vernuftig in elkaar. Maar als er ergens in het systeem iets hapert, kan het snel stilvallen.”

Kwetsbaarheden door kleine dingen

Dat de OVV de nadruk zo heeft gelegd van de hinderlijkheid van water naar de veiligheidsrisico's die extreme regen kan veroorzaken, is nieuw, zegt Haasnoot, die onderdeel uitmaakte van de begeleidingscommissie van het OVV-onderzoek en in die rol meekeek met de bevindingen. „Om die risico's in beeld te krijgen,

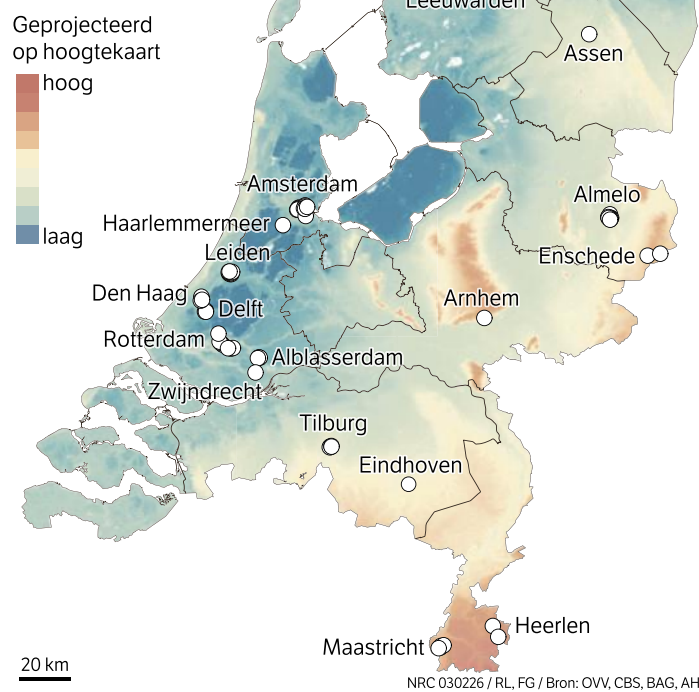
moeten niet alleen stresstests worden uitgevoerd om te weten hoe ver het water kan komen in extreme situaties. Maar moet ook worden gekeken naar de kwetsbaarheid van functies of van een bepaald gebied”, zegt ze.

Haasnoot noemt een „inzicht” uit het rapport dat kwetsbaarheden soms in kleine dingen zitten - die soms ook relatief eenvoudig kunnen worden verholpen. „Zo was een van de redenen dat de spoedeisende hulp [in Doetinchem] zo snel onder water liep, dat de ingang heel laag ligt. Bij het stroomverdelingsstation [in Nijverdal] bleek dat de netbeheerder de risico's van extreme regen laag inschatte en weinig wist over de risico's van hoge grondwaterstanden in het gebied, waardoor hij geen maatregelen nam.”

„Het probleem is niet een gebrek aan kennis over waar overlast kan ontstaan, maar een gebrek aan keuzes om het te voorkomen”, zegt Haasnoot. „De aanwezige informatie komt ook niet altijd bij de juiste partijen terecht.” Dat laten ook de voorbeelden die de OVV reconstrueert zien. „Neem de vraag: wie moet wie informeren?”, zegt Haasnoot. „Is het bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid van gemeenten om netbeheerders te waarschuwen als de grondwater-

Buurten die kwetsbaar zijn voor extreme regenval

Gemeenten met buurten die mogelijk extra kwetsbaar zijn voor extreme regenval niet altijd in laag gelegen gebieden

stand stijgt, of moeten netbeheerders daar actief naar vragen?”

Volgens de OVV gaat het daarbij ook om de aard van de informatie, weten dat er water komt is niet genoeg, mensen moeten weten wat ze kunnen en moeten doen. Uit het voorbeeld in Doetinchem blijkt hoeveel verschil dat kan maken. De spoedeisende hulp moest sluiten op 21 juli 2024 wegens extreme regen. Toen het op 2 september weer hard regende, wist het ziekenhuispersoneel wat er moest gebeuren. Er lagen zandzakken klaar en de brandweer wist meteen in welke put ze moesten zijn om water weg te pompen. Dat was bij de eerste keer, op 21 juli, niet meteen duidelijk.

Bekende lessen

Tegelijk zitten er ook reeds bekende lessen in het OVV-rapport, die eerder niet zijn opgevolgd. „Zoals dat er in de omgeving van Enschede veel beken zijn gedempt, waardoor water slecht kan worden afgevoerd. Dat we-

“
Ook dat is een inzicht dat dit OVV-rapport echt meegeeft: wie doet wat als het misgaat?”

Marjolijn Haasnoot
hoogleraar klimaatadaptatie

ten we al heel lang”, aldus Haasnoot. „Of dat netverdelingsstations langs beken of in lage delen liggen, omdat er nu eenmaal weinig ruimte is in Nederland. Ook dat is geen nieuwe kennis.”

Het lastige van extreme regen, zegt Marjolijn Haasnoot, is dat het weinig voorkomt, en al helemaal bijna nooit op dezelfde plek. „Toch moeten we ons ertegen beschermen, we gaan er vaker mee te maken krijgen door klimaatverandering.” Dat nu ook een gerenommeerd instituut als de OVV zich hierover heeft uitgesproken, ziet Haasnoot als een belangrijke stap in de bewustwording van een onderwerp waar zij zich al haar hele werkzame leven mee bezighoudt.

En dat, zeggen zowel zij als de OVV, is hard nodig. „We weten dat klimaatverandering gaande is”, zegt Haasnoot. „We weten ook dat het nodig is om ons daaraan aan te passen. Onze infrastructuur, de manier waarop we bouwen, de plekken waar we

Verantwoording data-analyse buurten

In het rapport schrijft de OVV dat er 47 buurten in Nederland extra kwetsbaar zijn wanneer er extreme regen zou vallen. In die buurten, die ook ruwweg op een kaart staan afgebeeld, is sprake van een stapeling van klimaatrisico's, financiële kwetsbaarheid van bewoners en een grote verduurzamingsopgave. Om welke buurten dat precies gaat, deelt de OVV niet, omdat het „onderzoeksinformatie” betreft. NRC heeft op basis van de beschikbare gegevens zelf een analyse gemaakt. Eerst door alle buurten die ongeveer vallen onder de locaties op de OVV-kaart te selecteren. In die buurten is op basis van de woningen in de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG) berekend hoe groot het percentage vooroorlogse wo-

ningen is. Dit is één van de criteria die de OVV aanhoudt. Het andere criterium is financiële welvaart. Deze data zijn niet bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) beschikbaar op buurtniveau. Daarom zijn deze buurten beoordeeld op de gemiddelde WOZ-waarde en op een gestandaardiseerd huishoudinkomen. Dit leverde een selectie op van 82 buurten, waaronder waarschijnlijk de 47 buurten uit het rapport. Die buurten liggen in achttien gemeenten. Dat zijn Groningen, Leeuwarden, Assen, Almelo, Enschede, Arnhem, Amsterdam, Haarlemmermeer, Alblasserdam, Delft, Den Haag, Leiden, Rotterdam, Zwijndrecht, Eindhoven, Tilburg, Heerlen en Maastricht. **Roos Liefting**

De wijk Pathmos in Enschede. FOTO ERIC BRINKHORST

Meer dan kennis

Voor wie niet alleen wil weten, maar ook wil begrijpen.
Van meesterwerken tot menselijk gedrag.

Start in
september
of oktober

Jaaropleiding Geschiedenis

Ga mee op een inspirerende reis door de tijd. Ontdek hoe beschavingen ontstonden, hoe grootmachten opkwamen en verdwenen, en hoe ideeën en uitvindingen onze wereld blijvend veranderden.

- 40 hoorcolleges
- Start in september 2026
- Online of in Amsterdam

Jaaropleiding Psychologie

Duik in het menselijk gedrag. Van Plato tot Freud en moderne psychologie – verken bewustzijn, identiteit, moraal en sociale invloed in 40 intensieve colleges met filosoof Rico Sneller.

- 40 colleges
- Start in september 2026
- Op locatie of online

Jaaropleiding Moderne kunst

Deze diepgaande reeks geeft inzicht in de stromingen, invloedrijke kunstenaars en controversiële werken die de kunstwereld hebben gevormd. Je leert hoe kunst zich sinds 1800 heeft ontwikkeld en krijgt een compleet begrip van moderne kunst.

- 32 hoorcolleges
- Start in oktober 2026
- Op locatie of online

Jaaropleiding Filosofie

Wat hebben grote denkers ons te zeggen over waarheid, kennis en zingeving? In de Jaaropleiding Filosofie verdiep je je in de ideeën van klassieke én hedendaagse filosofen, uit het Westen én daarbuiten. Je leert denken over levensvragen, morele dilemma's en de kunst van het leven. Voor wie met filosofie de wereld én zichzelf beter wil begrijpen.

- 34 hoorcolleges
- Start in september 2026
- Op locatie of online

Jaaropleiding Architectuur

Van de majestueuze piramides tot de futuristische Jeddah Tower: ontdek hoe onze omgeving is ontstaan en ontworpen door de tijd heen. Verken niet alleen de esthetiek, maar ook de technische, maatschappelijk en culturele context van de gebouwen die onze wereld vorm geven.

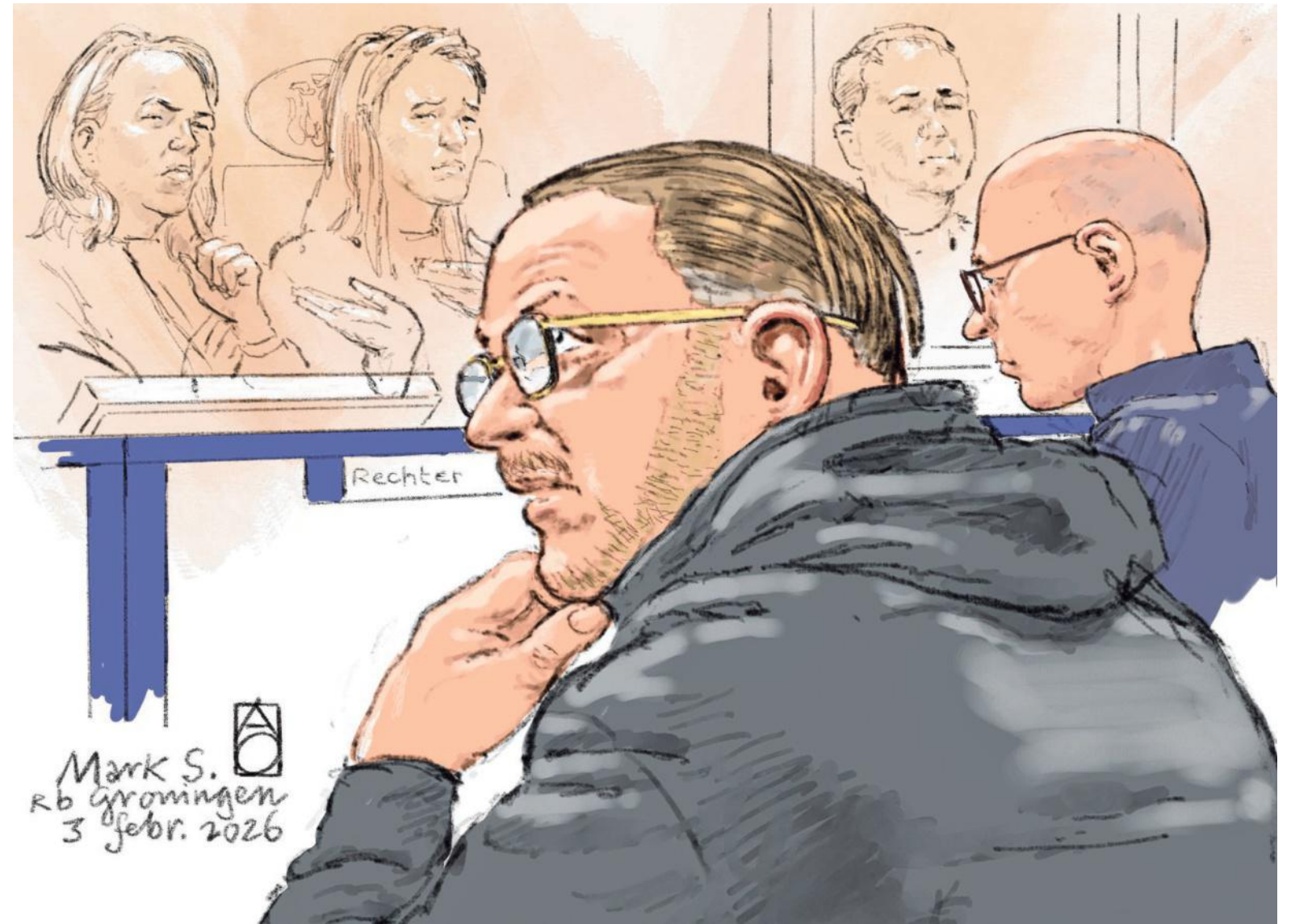
- 32 hoorcolleges
- Start in september 2026
- Op locatie of online

Jaaropleiding Kunstgeschiedenis

Altijd al kunst écht willen begrijpen? De Jaaropleiding Kunstgeschiedenis biedt een diepgaand overzicht van de westerse kunst, van de Oudheid tot nu, met oog voor context, betekenis en interpretatie. Ontwikkel een stevige basis en leer met nieuwe blik kijken. Schrijf je vandaag nog in!

- 40 colleges
- Start in september 2026
- Op locatie of online

Rechtbanktekening van de 32-jarige **verdachte Mark S.** uit het Gelderse Borculo. Volgens justitie heeft hij tussen 2013 en 2024 tientallen kinderen afgeperst.
BEELD ALOYS OOSTERWIJK / ANP

ZEDENZAAK

Hij gaf slachtoffers de keuze: je naaktfoto's online of gedwongen seks

Een 32-jarige man uit het Gelderse Borculo zou tussen 2013 en 2024 tientallen kinderen hebben afgeperst.

Freyan Bosma

GRONINGEN

Secondenlang kijkt een jonge vrouw naar de zwarte hoodie en de strak naar achter gekamde haren van een man die, zijn hoofd leunend tegen zijn linkerarm, drie meter voor haar in de rechtszaal zit. Nooit eerder heeft ze hem gezien, aldus haar advocaat. Toch is hij het die het leven van de vrouw „tot een hel” zou hebben gemaakt. In 2019 zou hij zich als realityster hebben voorgedaan op Snapchat en haar beloofd hebben dat zij in een muziekvideo zou mogen dansen. „Wat begon als iets onschuldigs, liep uit op een groot drama”, vertelt ze.

In de rechtbank van Groningen staat de 32-jarige Mark S. uit het Achterhoekse dorp Borculoterecht, op de eerste van vijf zittingsdagen in wat een „*sexortion*-zaak” wordt genoemd. Sexortion is afpersing via naaktfoto's. Behalve van afpersing wordt S. ook verdacht van verkrachting, stalking, het vervaardigen van kinderporno en ontucht met jonge vrouwen en minderjarige meisjes. De slachtoffers komen uit heel Nederland. De zaak dient in Groningen, omdat een meisje uit de provincie Groningen in 2024 naar de politie is gestapt. Zij deed geen

aangifte, het Openbaar Ministerie stelde zelf een onderzoek in. S. zit al twee jaar in voorarrest.

In de rechtbank gaat het dinsdag om drie slachtoffers, maar in het onderzoeksdossier duiken wel dertig meisjes op – mogelijk is dat het topje van de ijsberg. De officier van justitie verwijt S. vijftien strafbare feiten. Op twee in beslag genomen telefoons werden belastende beelden gevonden.

‘Schizofreen verhaal’

Voordat de voorzitter van de rechtbank 's ochtends naar de slachtoffers vraagt, laat zij een projectiescherm uittrollen. Daarop staan alle ‘gegevensdragers’ opgesomd die in het onderzoek zijn opgedoken: vier computers, zes telefoons en zeven telefoonnummers. Een wirwar, net als het aantal accounts waarmee de verdachte contact had met zijn slachtoffers. Al bij de behandeling van het eerste strafbare feit, de afpersing en verkrachting van het Groningse meisje dat melding deed bij de politie, zegt de rechtbankvoorzitter dingen als „ik moet u even onderbreken”, „ik druk even op de pauzeknop” en „snapt u dat dit een beetje een schizofreen verhaal lijkt?”. „Geen probleem”, zegt de verdachte. Iets wat hij tijdens de eerste zittingsdag zeker tien keer

zegt als de rechter onderbreekt.

S. stelt dat het Groningse meisje zelf naaktfoto's wilde opsturen naar een account waar hij achter zat. Hij stelt dat ze geen seks hadden, maar dat hij is „meegegaan” in het verhaal van het meisje en met haar iets had dat „alleen maar leek op seks”. De voorzitter verheft haar stem, trekt haar wenkbrauwen op. „Waarom grijpt u dan zelf niet in?”

De hele zitting vermijdt de verdachte oogcontact met het slachtoffer en de rest van de zaal

De oudste rechter kijkt de verdachte de hele dag met een fronsende blik aan. „Je zou kunnen denken dat u een studie hebt gemaakt van het dossier en daar een verklaring bij hebt bedacht. Als de voorzitter u iets vraagt, bladert u terug in uw aantekeningen, ook al is het niet heel lang geleden.” Die indruk klopt niet, zegt S., „ik heb de voorzitter steeds aangekeken”. De oudste rechter trekt de parallel met een muis die, gesteld dat de rechter de kat is, iedere keer met iets nieuws komt als „de kat de muis bijna heeft”. Dat is „helemaal niet

de insteek”, zegt S.

Veel gruwelijke details moeten dan nog komen – met name als het over de feiten gaat die de jonge vrouw heeft meegemaakt die S. deze dinsdag voor het eerst ziet, hier in de rechtbank. S. zou een Skype-account hebben beheerd waarvoor de meisjes seksuele ‘opdrachten’ moesten uitvoeren, met als doel verspreiding van hun naaktfoto's – die S. al via misleiding van ze had bemachtigd – te voorkomen. Het slachtoffer had onder dwang seks met meerdere mannen, onder wie een buurman, haar minderjarige broertjes en een hond. Beeldmateriaal daarvan diende ze naar het ‘scan-account’ op te sturen.

„Vijf jaar lang heb ik duizenden euro's aan jou gegeven, en foto's en filmpjes gestuurd naar jouw wensen”, zegt het slachtoffer. „Ik kreeg iedere dag zoveel berichten van die nepaccounts dat ik na je aanhouding niet kon geloven dat alleen jij hierachter zat.” De vrouw stapte volgens haar advocaat meermalen naar de politie, maar die zou weinig actie hebben ondernomen: „Er is niemand die haar serieus neemt”. Ook haar melding leidde, net zoals bij het meisje in Groningen, niet tot een aangifte. De jonge vrouw, die nog dagelijks nachtmerries heeft en kampt met suïcidale gedachten,

moest zelf twee nachten de gevangenis in. Op in beslag genomen beelden zou te zien zijn dat zijzelf strafbare feiten pleegde. „Omdat ik in opdracht van jou dingen moest doen”, zegt ze tegen S. „En toen was ik opeens ook verdachte.”

Geld voor gokverslaving

De hele zitting vermijdt de verdachte oogcontact met het slachtoffer en de rest van de zaal. Als hij naar binnen of naar buiten loopt richt hij zijn blik op de muur. Na het relaas van de jonge vrouw vraagt de rechter S. om een reactie. „Het raakt me ontzettend, ik heb al gezegd dat ik spijt heb.” S. houdt vol dat het hem om het geld ging, niet om de seksuele opwinden. Dat geld had hij nodig om zijn gokverslaving te bekostigen. Met de meisjes, houdt hij vol, zouden „afspraken” zijn gemaakt door „de accounts” (hijzelf dus) over het delen in de winst.

De voorzitter verheft opnieuw haar stem. „Ik heb bijna tienduizend pagina's van het dossier gelezen en nergens, écht nergens, heb ik gelezen dat wordt voorgesteld: laten we samen geld verdienen.”

Nu het fysieke misbruik aan bod is gekomen volgen donderdag nog elf sexortion-zaken. Volgende week, na alle zittingsdagen, volgt de strafreis van het OM.

RIO DE JANEIRO

Politieke gevangen die vrijkomen, privatisering van de oliemarkt en een voorzichtige versoepeling van het autoritaire regime. Een maand na de Amerikaanse inval in Venezuela en de ontvoering van president Nicolás Maduro en zijn echtgenote heerst er fragiele stabiliteit in het land. De restanten van het chavistische regime opereren onder stevige druk van de Verenigde Staten, die de ene na de andere koerswending opleggen. Venezolanen wachten vooral af of zijn voorzichtig hoopvol.

Toen waarnemend president Delcy Rodríguez vrijdag bekendmaakte dat er een amnestiewet zou komen voor politieke gevangenen, trokken vele familieleden voor de zoveelste keer naar de beruchte gevangenissen in de hoop op vrijlating van hun geliefden. Deze radicale ommezwaai van het autoritaire regime, dat volgens mensenrechtenorganisaties tussen de achthonderd en duizend politieke gevangenen vasthoudt en martelt, laat zien dat Rodríguez lijkt toe te geven aan de eisen van de regering-Trump, die (vooralsnog) zaken wil doen met het bewind in Caracas.

Washington maakte voorafgaand aan Maduro's gevangenneming de inschatting dat volledige omverwerping van diens regime te riskant was. Het land zou ontwricht kunnen raken en in een machtsvacuüm belanden, waarin gewapende militias of legerfacties de overhand zouden krijgen.

Het leiderschap is door de Amerikanen op 3 januari slechts 'onthoofd'; van echte *regime change* is geen sprake. Samen met haar broer Jorge, die parlementsvoorzitter is, staat Delcy Rodríguez bekend als het intellectuele en ideologische brein van de socialistische regeringspartij. Volgens politicooloog Colette Capriles waren ze al een tijdje bezig met hervorming van het *chavismo* – de links-nationalistische stroming waarvan oud-president Hugo Chávez (1999-2013) de grondlegger was.

Balanceren

Als Maduro's opvolger moet Rodríguez balanceren tussen samenwerking met de VS en het koest houden van de leden van haar eigen regime. Het gaat dan met name om de machtige minister Diosdado Cabello van Binnenlandse Zaken en Veiligheid, die de beruchte knokploegen aanstuurt. En om de binnen het leger invloedrijke minister van Defensie, Vladimir Padrino López.

Deze twee top-chavistas en bondgenoten van Maduro hebben nogal wat te verliezen. Mochten zij met de waarnemend president breken, dan kunnen de VS ook tegen hen optreden. Dat geldt ook voor Delcy Rodríguez zelf. Vorige week riep zij op een partijbijeenkomst nog dat ze er wel klaar mee was om Trumps bevelen op te volgen, om een paar dagen later – na dreigementen vanuit Washington – weer in te binden. Zo kondigde ze aan dat buitenlandse oliemaatschappijen weer toegang krijgen tot Venezuela.

Het leidt tot speculaties dat er voorafgaand aan de Amerikaanse inval afspraken zijn gemaakt met Delcy Rodríguez over een zo soepel mogelijke post-Maduro-fase. Politicooloog Capriles acht dit zeker waarschijnlijk. „Delcy was als minister van Olie onder Maduro al begonnen met de privatisering van delen van de olie-industrie en was betrokken bij de terugkeer van het Amerikaanse olieconcern Chevron naar Venezuela. Het idee van een

Darlin Navas (25) met haar zoon in de wijk Petare in Caracas.

VENEZUELA

Langzaam durven Venezolanen te hopen op echte verandering

Een maand na de gevangenneming van president Nicolás Maduro veranderen er onder Amerikaanse druk de nodige zaken in Venezuela. Er kan een transitie plaatsvinden, zegt een politicoloog. En drie burgers vertellen hoe zij de toekomst zien na de Amerikaanse inval.

Door **Nina Jurna** Fotografie **Marcelo Perez Del Carpio**

transformatie is niet geboren op 3 januari. Het lijkt me onlogisch dat de Amerikanen een uur na hun ontvoering van Maduro naar Delcy zijn gestapt met de vraag: goh, zou jij de zaak willen overnemen”, zegt ze tijdens een videogesprek.

Capriles praat de inval allesbehalve goed. „Alleen al door het signaal dat aan de Venezolanen is gegeven, namelijk: jullie zijn niet in staat je eigen problemen op te lossen, dus komen wij ingrijpen.” Tegelijkertijd liggen er kansen, denkt ze. „Er kan nu een transitie plaatsvinden binnen het chavisme. Dat begon onder Chávez als een beweging vanuit de bevolking, maar is onder Maduro autoritairder en dictatoriaal geworden. Het moet weer democratisch worden. En uiteindelijk zal er een handreiking gedaan moeten worden naar de oppositie. Het is bekend dat oppositieleider María Corina Machado het chavisme als een criminele organisatie ziet. Toch is het voor veel Venezolanen verankerd in hun identiteit, je kunt het niet zomaar uitwissen.”

De vraag is of het daarvoor niet al te laat is. Er zijn jarenlang pogingen gedaan om via onderhandelingen tot een compromis te komen tussen oppositie en regering. Maar sinds de door Maduro gestolen verkiezingen van 2024 hebben veel Venezolanen het laatste vertrouwen in het regime verloren.

Ondertussen lijkt het leven in de straten van Caracas weer op gang ge-

komen. Winkels en scholen zijn open en Venezolanen doen wat ze gewend zijn in tijden van onzekerheid en crises: overleven. Capriles: „Er moet nu eerst economische stabiliteit komen, want dat is voor de bevolking het belangrijkste. De prijzen gingen afgelopen week omlaag, maar dagen later weer omhoog. Echte zekerheid is er nog niet.”

De Amerikanen zijn duidelijk van plan een blijvende rol te spelen in Venezuela. Na een afwezigheid van zeven jaar wordt de ambassade weer opgetuigd. Volgens Trumps minister van Buitenlandse Zaken Marco Rubio ligt een gefaseerd plan klaar. Daarbij krijgen Amerikaanse bedrijven toegang tot de oliereserves van Venezuela – de grootst aantoonbare ter wereld – én komen er op „de lange termijn” democratische verkiezingen.

Ondertussen staat oppositieleider María Corina Machado in de VS te trappelen om af te reizen naar Venezuela. Politicooloog Capriles denkt dat het daar te vroeg voor is. „Delcy Rodríguez zal ver gaan met samenwerking met de Amerikanen maar Machado nu naar Venezuela laten komen, is een rode lijn voor haar. Hoewel Machado door veel Venezolanen op handen wordt gedragen, zou het op dit moment het lont in een kruitvat steken.”

Met medewerking van Analejandra Soffer in Caracas.

Fanny Lozada (63) ‘Ik ga niet meer weg bij de gevangenispoort’

„Ze zit hier, in de Zona 7 gevangenis! De autoriteiten hebben het bevestigd. Eindelijk heb ik mijn dochter gevonden!” Na een lange zoektocht hoort de Venezolaanse Fanny Lozada zondagmiddag eindelijk waar haar dochter Alianis gevangen zit. „Nu heb ik zekerheid”, zegt ze uitgelaten aan de telefoon en barst in tranen uit. De afgelopen tijd had NRC veelvuldig telefonisch en app-contact met Lozada tijdens de zoektocht naar haar dochter Alianis (31). Dagenlang bivakkeerde de wanhopige moeder met andere familieleden voor de beruchte El Helicoide-gevangenis. Ze liep de deur plat bij het hoofdkantoor van de politie in Caracas. En samen met andere moeders hield ze een wake met kaarsen en gebeden voor de poort van de Zona 7 gevangenis. Steeds werd ze weggestuurd, zonder informatie over haar dochter en trok ze naar de volgende gevangenis. „Nu hebben ze gezegd dat ze hoogstwaarschijnlijk vóór woensdag wordt vrijgelaten”, zegt Lozada. Haar dochter werd in augustus 2024 opgepakt na een demonstratie, omdat ze volgens het regime betrokken was bij een samenwerkingsplan voor een aanslag, die

zou worden aangestuurd door oppositieleider Machado. „Er klopt helemaal niets van, er is totaal geen bewijs. Ze hebben zo maar een groep mensen opgepakt”, zegt Lozada, die zelf ook een tijdje werd opgesloten, net als de minderjarige kinderen

van Alianis. „De kinderen zijn daar nog steeds getraumatiseerd over. Mijn hoop is dat de amnestiewet wordt doorgevoerd en mijn dochter vrijkomt. Ik ga niet weg bij de poort van deze gevangenis voordat ik haar in mijn armen heb gesloten.”

Roque Zambrano (83) ‘Trump moet onze schade vergoeden’

De Venezolaanse cineast Roque Zambrano werd op 3 januari opgeschrikt door overvliegende helikopters, explosies en geschreeuw van de buurkinderen. Hij woont in de omgeving van luchtmachtbasis La

Carlota, waar op dat moment de Amerikaanse aanval plaatsvond. Glas vloog uit de ramen van zijn woning; muren en deuren raakten beschadigd. Zambrano is slecht ter been, maar raakte zelf niet gewond.

Een maand later zijn de vernielingen in zijn huis niet gerepareerd, het glas ligt nog op de grond. Hij schrikt midden in de nacht nog steeds af en toe wakker. „Het is het ergste wat ons is overkomen, een aanval op ons land door het oranje monster Trump. Hij zou een schadevergoeding van vijftig miljoen dollar moeten betalen!”, zegt Zambrano verontwaardigd vanuit Caracas. Tussen de omgevallen spullen in zijn woonkamer ligt een klein schilderijtje met een afbeelding van Che Guevara. „Onze overleden president Hugo Chávez waar schuwde er al voor dat de Amerikanen onze grootste vijanden zijn en hij had gelijk. Ik zie deze aanval als een imperialistische en koloniale daad”, zegt hij.

Ondertussen pakt Zambrano zijn leven weer op en was hij afgelopen week te gast bij een filmfestival in Caracas waar zijn achtste speelfilm draaide. „Eigenlijk heeft de film te maken met wat ons op 3 januari is overkomen. Het gaat over twee tegenstrijdigheden: de schoonheid van artistieke impressie en de gruwel van oorlog. Misschien had ik een vooruitziende blik”, zegt hij.

Paula Navas (59) ‘Ik hoop dat de oppositie eindelijk de macht krijgt’

„Toen de aanvallen begonnen wist ik dat het buitenlanders waren”, zegt Paula Navas resoluut via de telefoon. „Ik was niet bang, wel geëmotioneerd. Maar dat ze alleen Maduro mee zouden nemen en de rest van het regime zouden laten zitten, had ik nooit gedacht. Ik vind dat vreselijk.” Paula Navas, moeder van zeven dochters en oma van drie kleinkinderen, woont in de sloppenwijk Petare in Caracas. Sinds 2016 schrijft NRC over haar. Navas maakte verschillende crises mee in het land, met als dieptepunt de humanitaire crisis in 2018. Daarbij verloor ze een van haar dochters, een suikerpatiënt, die in coma raakte en overleed toen er geen insuline meer te krijgen was in het ziekenhuis.

Dezer dagen is Navas in zichzelf gekeerd en verdrietig. „Ik weet dat we geduld moeten hebben, maar voor hoe lang nog? Ik werk voor de gemeente. Na de ontvoering van Maduro werden we verplicht mee te doen aan demonstraties voor zijn vrijlating. Maar ik wilde niet meedoen en bleef ziek thuis.”

De gevreesde *colectivos*, gemotoriseerde en bewapende knokploegen, terroriseer-

den de wijk na 3 januari, maar de laatste tijd is er iets minder agressie, valt haar op. „Dat komt door de Amerikaanse invloed, denk ik, want uit zichzelf zouden ze nooit met de onderdrukking ophouden.” De prijs van kip en vlees ging deze

week omlaag, dus deed ze direct boodschappen. „We overleven per dag, dat doen we al jaren. Mijn grootste hoop is dat er uiteindelijk een echte transitie komt en de oppositie aan de macht komt.”

GEDAGVAARD

Clintons getuigen toch in Epstein-onderzoek

AMSTERDAM

Voormalig Amerikaans president Bill Clinton en zijn vrouw en voormalig minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton hebben ermee ingestemd te getuigen voor een onderzoekscommissie van het Huis van Afgevaardigden in een onderzoek naar de overleden zedendelinquent Jeffrey Epstein. De twee werden in augustus vorig jaar gedagvaard, maar zeiden tot dusver niet te zullen getuigen. De draai komt enkele dagen voordat het door de Republieken geleide Huis van Afgevaardigden naar verwachting zou

stemmen om beide Clintons strafrechtelijk te vervolgen wegens minachting van het Congres, vanwege hun verzet tegen de dagvaarding. Daarop staat een celstraf van maximaal een jaar en een boete tot 100.000 dollar (bijna 85.000 euro).

Commissievoorzitter James Comer zei eerder dat niemand Clinton van wangedrag beschuldigt, maar dat de commissie wel vragen heeft. Bill Clinton onderhield jarenlang vriendschappelijk contact met Epstein en is op meerdere foto's te zien in de vrijgegeven dossiers. De voormalige president ontkent wangedrag en is nooit door slachtoffers van Epstein beschuldigd. (NRC)

De Amerikaanse president **Donald Trump** schudt de hand van de Indiase premier **Narendra Modi** in het Witte Huis februari vorig jaar. FOTO JIM WATSON/AFP

TARIEVEN

Trump verlaagt ‘straftarieven’ voor India

De leiders van de VS en India, Donald Trump en Narendra Modi, zijn weer vrienden na een conflict over Russische olie. Maar ze geven verschillende signalen over wat is afgesproken over de handelsrelaties tussen beide landen.

Merel Thie

MUMBAI

Nog geen week nadat Europa en India een handelsverdrag overeenkwamen, melden ook de VS en India positief nieuws over hun handelsrelatie. Die verkeerde zeker het laatste halfjaar in zwaar weer nadat de VS in totaal 50 procent heffingen oplegde voor import uit India. Maar die worden nu volgens beide landen verlaagd naar 18 procent.

De helft van de eerdere 50 procent was expliciet benoemd als

strafheffing omdat India veel Russische olie importeert en daarmee volgens de VS de oorlog in Oekraïne financiert. Maar China, dat de grootste importeur is van Russische olie, kreeg die specifieke straf van de VS niet. Het leidde ertoe, schrijft de krant *The Indian Express*, dat in de Indiase hoofdstad New Delhi werd getwijfeld aan de eigen unieke positie: een voor het Westen aanvaardbaar alternatief voor China op handels- en diplomatiek terrein. Volgens dezelfde krant bevestigen de nieuwste afspraken dat de VS India als belang-

rijk bondgenoot en tegenwicht tegen China blijven zien.

In berichten op Truth Social en X bevestigden Modi en Trump maandag dat ze „vrienden” zijn en halen beiden voor hun land relevante successen aan waar ze het over eens zouden zijn geworden. Maar hun berichten overlappen inhoudelijk maar op één punt.

Terughoudendheid

Narendra Modi bedankt Trump namens 1,4 miljard Indiërs voor het verlagen van de heffingen op Indiase producten van 50 procent,

sinds augustus, naar 18 procent. Dat is belangrijk voor India hoewel de Indiase economie het afgelopen jaar niet bepaald bezweek onder de Amerikaanse heffingen. Daarbij hielp mee dat belangrijke takken zoals farmaceutische producten en consumentenelektronica (waaronder smartphones) grotendeels waren uitgezonderd.

Trump bevestigt in zijn verklaring dat de heffingen voor India teruggaan naar 18 procent, maar claimt daarnaast dat veel meer is afgesproken. Volgens de Amerikaanse president neemt India voor Amerikaanse producten alle barrières weg en zal het „nul procent” hanteren voor import. Deze claim werd niet door Modi herhaald. Modi heeft zich volgens Trump „gecommitteerd” aan het voornemen om meer Amerikaanse waar te kopen, waaronder technologische en landbouwproducten, kolen en energie.

Trump noemt het enorme bedrag van 500 miljard dollar (460 miljard euro tegen de huidige wis-

drag van 500 miljard dollar (460 miljard euro tegen de huidige wis-

drag van 500 miljard dollar (460 miljard euro tegen de huidige wis-

drag van 500 miljard dollar (460 miljard euro tegen de huidige wis-

De status van de afspraken uit het telefoontje tussen beide leiders is onhelder

having is, moet dit worden gezien als een politiek signaal – geen definitieve deal.”

Een moeilijk punt in de ‘vriend-schap’ tussen Trump en Modi was afgelopen jaar de aankoop van Russische ruwe olie door India. In zijn post zei Trump maandag, zoals hij ook al deed in oktober, dat Modi hem had beloofd geen Russische olie meer te kopen. Hij voegde daar nu aan toe dat India olie van de VS en misschien ook van Venezuela zou gaan kopen. Modi zei daar in zijn verklaring niets over. Zijn regering heeft steeds gezegd „diversifi-

catie van energieaanbieders” na te streven om energiezekerheid voor de bevolking te hebben. Ook zou het aan marktpartijen zijn om te beslissen bij wie ze olie kopen. De aankoop van Russische olie is sterk gedaald sinds oktober, maar India is er niet mee gestopt.

Strategisch partnerschap

Het Kremlin volgt de nieuwste ontwikkelingen in de relaties tussen de VS en India op de voet, zo bleek dinsdagochtend. Kremlin-woordvoerder Dmitri Peskov zei volgens persbureau Reuters dat de Russische regering nog niets gehoord had over een vermindering van de Indiase afname van Russische olie. „Tot dusverre hebben we hierover geen uitlatingen ontvangen van de kant van de Indiase regering”, aldus Peskov. Hij zei de bilaterale relaties tussen de VS en India te respecteren. „Maar we hechten niet minder waarde aan een ontwikkeld strategisch partnerschap tussen Rusland en India.”

De nieuwe afspraken tussen de VS en India hebben een opvallende timing, nog geen week nadat Europa en India het eens werden over een uitgebreid handelsverdrag waarbij over en weer handelsbarrières werden weggenomen. De onderhandelingen liepen al jaren, maar kregen nieuwe wind in de zeilen doordat zowel Europa als India de gevolgen ondervonden van de instabiliteit van de VS als handelspartner.

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Consumenten

TE KOOP GEVRAAGD klassieke of antieke auto's ook defect **Venema Antiques & Classic Cars** Rijksweg 17 te Drempt. Geopend op afspraak 06-53331279 info@venemaantiques.nl www.venemaantiques.nl

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en betaal direct via IDEAL!

Ga naar:

WWW.ZADKINEMEDIA.NL

Geef je oproep vóór de deadline van desbetreffende editie op!

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN 675- ex btw Ze persoon half geld
Op de cursus halen we live 500 tot 1000 euro uit de markt
In 2025 behaalde onze handelsstrategie een resultaat van +35%
(resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst)

Originele reacties cursisten

■ **Stap voor stap**
De cursus gaat van voordoen, naar samen doen naar zelf doen. Je begint met een demo account met daarop een fictief bedrag, als je voldoende ervaring hebt, kan je dit vervangen door een echt account met een klein bedrag en dit langzaam ophogen als je voelt dat je het snapt.

Ga er zeker mee aan de slag, maar eerst de ochtendsessies volgen. Het was prima geregeld en de Rotterdamse humor is leuk.

Na de cursus kunt u nog 8 weken 's morgens risicoloos meehandelen met een oefenaccount (via Zoom).
* **Gratis handelsrobot om het handelen makkelijker te maken.**
Cursusdata Hotel vd Valk Breukelen:
vrijdag 6 feb, vrijdag 6 mrt en woensdag 1 april
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden
WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en betaal direct via IDEAL!

nrcwebwinkel

TEYM

Merino truien

tijdloos in stijl & kwaliteit

Adviesprijs
169,-
139,-

- › **Perfekte fit en extreem comfortabel**
- › **Gemaakt van 100% non-mulesed merinowol**
- › **Kriebelt niet en is gemaakt van garens die niet pillen**

Ervaar de zachtheid en kwaliteit van de 100% merinowollen truien van Teym. De truien zijn zorgvuldig ontworpen en tijdloos - zowel in stijl als kwaliteit. De klassieke truien zijn ethisch verantwoord geproduceerd in Europa en verkrijgbaar in Crewneck of Turtleneck, voor dames en heren.

In de kleuren:

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/teym

REPORTAGE ISRAËL

Voor familieleden van de gijzelaars is de strijd niet over, want Netanyahu zit er nog

Nu het laatste Israëlische lichaam is overgedragen uit Gaza, richten sommige familieleden van gijzelaars zich op een nieuw doel: de strijd tegen premier Netanyahu, die volgens hen steeds autocratischer wordt. „Netanyahu doet niets anders dan angst zaaien.”

Hugo Schiffers

TEL AVIV

Hier trouwde ze. Op het grote grasveld van kibboets Nir Oz. Ayala Metzger wijst aan waar dertig jaar geleden de ronde tafels stonden. Vrienden en familie dronken die dag wijn, tussen de honderden soorten bomen en planten die Nir Oz rijk is. Botanisten van over de hele wereld kwamen daarvoor op bezoek.

Metzger (52) heeft veel mooie herinneringen aan de plek waar haar man is geboren en waar zijzelf de eerste jaren van haar huwelijk woonde. Maar sinds 7 oktober 2023 vertelt ze een ander soort verhalen over de kibboets. Ze geeft er rondleidingen langs de kogelgaten in safe rooms, uitgebrande slaapkamers en de gele en zwarte vlaggen in de tuinen van veel huizen, die markeren of de bewoners zijn vermoord of ontvoerd.

Ook de schoonouders van Metzger, Yoram en Tamar, werden die dag ontvoerd. Meer dan een kwart van de in totaal 251 mensen die Hamas uit Zuid-

Israël naar Gaza meenam, kwam uit Nir Oz. Nadat afgelopen oktober de laatste levende gijzelaars waren vrijgelaten, keerde vorige week ook het lichaam van de laatste overleden gijzelaar terug naar Israël.

Familieleden van gijzelaars hebben zich daar 843 dagen lang voor ingespannen. Ze hebben gedemonstreerd, gelobbyd en hardere actie gevoerd. In de loop van de tijd kwamen velen van hen steeds meer tegenover premier Benjamin Netanyahu te staan.

Ook nu alle gijzelaars terug zijn, willen Metzger en andere familieleden van gijzelaars hun campagnes voortzetten. Want de grote digitale klok op het Gijzelaarsplein in Tel Aviv, die de tijd aangaf dat de gijzelaars werden vastgehouden, is dan wel uitgezet, maar Netanyahu zit nog steeds op zijn plek.

Wakker van loeiend luchtalarm

Op 7 oktober werd Metzger wakker in haar huis in de buurt van de zuidelijke stad Ashkalon van het geluid van het loeiende luchtalarm. Ze kreeg paniekerige berichtjes van haar jongste dochter Omer (toentertijd negentien), die

een nachtje bij Metzgers zwager loogeerde en zich met een neef en nicht voor de aanvallers moest verstoppen onder een bed.

Metzgers dochter wist zo de aanval te overleven. In totaal kostte de aanslag van Hamas meer dan 1.200 mensen in Israël het leven. Twee jaar lang werden er bovendien Israëliërs in Gaza vastgehouden, vaak in tunnels onder de grond, tot de laatste twintig levende gijzelaars bij het staakt-het-vuren afgelopen oktober vrijkwamen.

In die tijd voerde Israël een verwoestende oorlog in Gaza, waarbij meer dan 70.000 Palestijnen om het leven kwamen. Vol onbegrip zagen Israëliërs hoe het wereldwijde medeleven na 7 oktober omsloeg naar beschuldigingen van genocide. In Nir Oz - op zo'n anderhalve kilometer van Gaza - hoorde nog altijd het constante gezoem van drones en het doffe gedreun van ontploffingen. Het Israëlische leger bezet nog altijd de helft van de kuststrook en zegt bezig te zijn met het vernietigen van het tunnelnetwerk van Hamas, waarbij woningen en andere gebouwen niet worden ontzien.

Metzger besloot zich na 7 oktober fulltime in te zetten voor de terugkeer

De familieleden van gijzelaars ontpopten zich tot de meest prominente figuren in het publieke debat

David Charbit
Frans-Israëlische
politicooloog

van haar schoonouders en de andere gijzelaars, als lid van de *Hostages and Missing Families Forum*, de belangenorganisatie voor familieleden van gijzelaars. „Ik begreep dat de mensen die de terreurdaad van dichtbij hadden meegemaakt niet ook nog dit gevecht konden voeren”, zegt ze. „Ik zag het bij mijn eigen dochter, die een aantal weken later bij een demonstratie in Tel Aviv huilend instortte.”

Hamas liet Metzgers schoonmoeder na zo'n vijftig dagen gevangenschap vrij, als onderdeel van de eerste gijzelaarsdeal. Haar schoonvader bleef achter. Enkele maanden later werd de tachtigjarige Yoram samen met vijf andere gijzelaars geëxecuteerd in een tunnel onder Khan Younis, bleek uit onderzoek van het Israëlische leger.

Tweespalt tussen gijzelaarsfamilies

Volgens de Frans-Israëlische politicooloog David Charbit werd halverwege 2024 „steeds duidelijker dat de twee oorlogsdoelen van de regering-Netanyahu - het vernietigen van Hamas en de vrijlating van de gijzelaars - tegenstrijdig waren”. Dat leidde tot een omslag, zegt hij: de beweging rondom de families van gijzelaars, die zich eerder richtte op hulpverlening aan overlevenden, veranderde grotendeels in een oppositiebeweging.

„De familieleden van gijzelaars ontpopten zich tot de meest prominente figuren in het publieke debat”, zegt Charbit. In heel Israël hingen straten vol met de foto's en namen van hun ge-

liefdens in Gaza. Twee jaar lang gingen Israëliërs samen met de familieleden de straat op, soms met honderduizenden tegelijk.

Tegelijkertijd ging een kleine groep pal achter de meest radicale krachten in de regering-Netanyahu staan. Ze richtten het Tikva('hoop')-forum op, als tegenwicht voor het Familieforum van gijzelaars. Het lot van hun kinderen, aldus een van de vaders, mocht niet zwaarder wegen dan het belang van Israël.

De mensen van het Tikva-forum vertolkten „precies het geluid dat Netanyahu wilde laten horen”, zegt Metzger. Daarvoor werden ze volgens haar beloond: „Ze werden door alle media uitgenodigd en elke keer dat er gijzelaars vrij kwamen, kregen zij als eerste een telefoontje met het nieuws.”

Er was meer tegengeluid nodig, vond Metzger. In haar activisme ging ze vaak verder dan anderen. Al in januari 2024 begon ze met een paar anderen met het blokkeren van snelwegen. Ze raakte gewond bij een demonstratie toen ze omvergelopen werd door een politiepaard. Ook brak er een relletje uit toen ze tijdens een toespraak bij het huis van Netanyahu zei dat ze de demonstranten „met een strop” op de premier zouden wachten als de gijzelaars niet zouden terugkomen. „Nu zou ik zo iets niet meer kunnen zeggen zonder in de problemen te komen”, zegt Metzger.

Dat dit eerder wel mogelijk was komt doordat gijzelaarsfamilies over

een uniek soort „moreel krediet” beschikten, zegt Charbit. Zij konden bijvoorbeeld het oorlogsbeleid bekritiseren, terwijl dat voor veel anderen taboe bleef.

Het lijden van de Palestijnen

Maar de kritiek op het oorlogsbeleid ging voorbij aan het lijden van Palestijnen, zegt Charbit. „De families bepaalden met instemming van de pers dat we één publieke strijd hebben, namelijk de vrijlating van de gijzelaars. En omdat dat de belangrijkste strijd is, moeten we de kwestie van de mensenrechten en de manier waarop Israël deze oorlog heeft gevoerd niet aan de orde stellen.”

Metzger kon dit nooit van haar mede-activisten begrijpen. Tijdens haar rondleiding in Nir Oz wijst ze op een kleuterschool. „Begin jaren 2000 verstevigde het leger de school met extra cement, om die te beschermen tegen raketaanvallen uit Gaza.” Absurd, vindt ze het. Er moet volgens haar een manier worden gevonden voor Israëliërs en Palestijnen om naast elkaar te bestaan. „Ik kan niet rustig slapen in de wetenschap dat er in Gaza mensen - zonder elektriciteit en voedsel - in een tentje de kou moeten trotseren.”

Volgens Metzger vormde Netanyahu de afgelopen twee jaar het grootste obstakel voor de terugkeer van de gijzelaars uit Gaza. „Na twee ontmoetingen met Netanyahu realiseerde ik me dat het hem niet ging om het terughalen

van de gijzelaars, maar om het voortzetten van de oorlog.” Metzger en veel andere familieleden geloven dat Netanyahu de oorlog liet voortduren om aan de macht te blijven.

Netanyahu's extreemrechtse coalitiepartijners verzetten zich immers langere tijd met alle macht tegen een einde aan de oorlog. Zonder hun steun zou de regering vallen - iets wat Netanyahu volgens critici koste wat kost wil vermijden, omdat hij verwikkeld is in een corruptiezaak en hoopt dat het pluche hem bescherming biedt. Een bijkomend voordeel voor de premier was dat zolang er gevochten werd, er niet werd gevraagd hoe zijn regering de aanval van 7 oktober had kunnen laten gebeuren.

Sinds het staakt-het-vuren van vorig jaar oktober klinkt de roep om antwoord luider. Stond Netanyahu niet toe dat Hamas miljoenen dollars ontving uit het buitenland? Zo'n twintig voormalige gijzelaars en tientallen familieleden eisten afgelopen december in een brief dat de regering een onafhankelijk staatsonderzoek instelt of aftreedt. Netanyahu deed geen van tweeën.

Nationale verkiezingen

„De campagne voor politieke verandering is net zo belangrijk als die van de gijzelaars”, zegt Udi Goren, die op 7 oktober zijn neef Tal Haimi verloor. Een aantal familieleden van gijzelaars overweegt daarom de politiek in te gaan.

Ook Goren (44) was er tot voor kort 100 procent van overtuigd dat hij zou

Het ging Netanyahu niet om het terughalen van de gijzelaars, maar om het voortzetten van de oorlog

Ayala Metzger
familie lid gijzelaars

Tijdens een protest bij het huis van Netanyahu in Jeruzalem, augustus 2024, toont een demonstrant een foto van Yoram Metzger. FOTO OHAD ZWINGENBERG/AP

meedoen aan de voorverkiezingen van Democraten, voor de nationale verkiezingen dit jaar. Het liep anders, vertelt hij onderweg naar het station in Tel Aviv, waar hij een trein moet halen. „Ik verwacht een baby.” Maar het belangrijkste nu, zegt Goren, „is dat we de verkiezingen daadwerkelijk winnen en deze vreselijke regering veranderen”.

Al lopend en pratend pelt Goren, met lange bakkebaarden en in een grijze hoodie, mandarijntjes voor zichzelf en de verslaggever. De familieleden van gijzelaars hebben van dichtbij kunnen zien hoe Netanyahu opereert.

„Het was pure onverschilligheid. Hij sprak met families, met ouders van wie de kinderen nog in de tunnels in Gaza zaten, en het was duidelijk dat wij als gewone burgers geen enkel verschil maken in zijn leven.” Niet omdat hij per se een slecht mens is, zegt Goren, maar omdat het na dertig jaar macht geen indruk op hem maakte.

Geen liberale democratie meer

De familieleden van gijzelaars maken deel uit van een groeiende groep Israëliërs die waarschuwen dat het land afglijdt naar autocratie. Begin deze maand verklaarde voormalig president van het Hooggerechtshof Aharon Barak dat Israël nu al onder eenmansbestuur staat en zich niet langer een liberale democratie kan noemen.

Dat Netanyahu de gijzelaars in de steek liet past volgens deze critici in een patroon waarbij hij er alles aan doet om aan de macht te blijven. Ze wijzen op de pogingen van zijn regering om de pers aan banden te leggen, het ontslaan van topambtenaren die meewerken aan het corruptieonderzoek tegen hem en de hervormingen die de macht van het Hooggerechtshof drastisch zouden inperken.

De familieleden van gijzelaars hebben een unieke positie om deze democratische teloorgang een halt toe te roepen, zegt Goren. „We hebben een van de succesvolste Israëlische maatschappelijke campagnes ooit gevoerd. Nu moeten we gebruikmaken van die ervaring en onze naamsbekendheid, voordat de belangstelling van Israëliërs afneemt.”

Dat laatste ziet Goren al gebeuren, terwijl er volgens hem ongelofelijk veel op het spel staat. „Het gebrek aan transparantie, de corruptie, het plaatsen van politieke belangen boven die van het publiek... Als we geen andere regering of premier krijgen, zal Israël dezelfde weg inslaan als Hongarije onder Orbán, Brazilië onder Bolsonaro of Turkije onder Erdogan. Israël zal geen volwaardige democratie meer zijn.”

Ook Ayala Metzger is bang dat Israël verandert in een autocratie. Tegen het einde van de rondleiding in Nir Oz maakt ze een filmpje voor haar zwager van een graafmachine die driftig bezig is de plek weer bewoonbaar te maken. „Netanyahu doet niets anders dan angst zaaien, want hij weet dat bange mensen op zoek zijn naar een sterke leider.” Het land moet uit die vicieuze cirkel breken, stelt Metzger. „Israëliërs moeten weer de taal van vrede leren spreken.”

De Israëlische premier Netanyahu legt een bloemenkrans op de kist van de gedode Israëlische gijzelaar Ran Gvili. FOTO AFP

Overleden

Met groot verdriet delen wij u mede dat is overleden mijn zorgzame vrouw, onze lieve mama en oma

Swan Lioe Ko - Goey
Agnes

* Semarang, † Rotterdam,
2 december 1943 30 januari 2026

We zijn dankbaar voor alle liefde die ze ons gegeven heeft, verdrietig dat we haar moeten missen maar blij dat ze niet meer hoeft te lijden. Eindelijk is ze weer herenigd met haar ouders, broer en zussen.

Swan Sik
Hian Li en Sefton
Siuli en Art

Timo en Ines
Fedor

Suzy
Mae Lou

Correspondentieadres:
Paternotte Uitvaartzorg, t.a.v. familie Ko
Koraalrood 153, 2718 SB Zoetermeer

Er is gelegenheid om persoonlijk afscheid te nemen van Agnes en de familie te condoleren op donderdag 5 februari van 19.00 tot 19.45 uur in het uitvaartcentrum van Meerbloemhof, ingang Buytenparklaan 1 te Zoetermeer.

De uitvaartdienst vindt plaats op dinsdag 10 februari om 14.00 uur in de aula van crematorium Meerbloemhof, Buytenparklaan 1 te Zoetermeer.

Met liefde en zorg omringd en met verdriet in ons hart, maar dankbaar voor wat wij hebben mogen ontvangen, hebben wij voorgoed afscheid moeten nemen van onze lieve zorgzame vader, schoonvader, opa en overgrootvader

Gerhardus Wiegand
Gerard

* Zandvoort, † Dwingeloo,
3 mei 1935 31 januari 2026

sinds 21 augustus 2018 weduwnaar van Hilda Wiegand - Borst

Brigitte van Dijken - Wiegand
Gerard van Dijken
Ted van Dijken en Saskia Onderwater
Sem
Senna
Sjors van Dijken

Gerard is in woonservicecentrum op Bospad 18 in De Weyert, Weverslaan 1-A, te Dwingeloo, alwaar u afscheid kunt nemen op vrijdag 6 februari tussen 14.30 en 15.30 uur.

De afscheidsdienst wordt gehouden op zaterdag 7 februari om 13.30 uur in de Johannes de Doperkerk aan het Lesturgeonplein 4 te Vledder.

Aansluitend vindt de begrafenis plaats op de Algemene Begraafplaats Vledder aan de Kerkhoflaan 13 te Vledder.

Correspondentieadres:
t Beusje 12, 8381 CZ Vledder

Colofon familieberichten

Afdeling familieberichten

Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur) of via e-mail: familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden

Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op de dag vóór plaatsing. Voor plaatsing op maandag uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

Een elektriciteitsstation van Tennet op de Rotterdamse Maasvlakte. FOTO PIROSKHA VAN DE WOUW/REUTERS

ENERGIETRANSITIE

Duitse overheid neemt belang in Duitse tak Tennet

In de Nederlandse en Duitse stroomnetten moet worden geïnvesteerd om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen.

Laura Bergshoef

AMSTERDAM

Duitsland neemt een belang van 25,1 procent in de Duitse tak van Tennet, beheerder van het hoogspanningsnet in Nederland en grote delen van Duitsland. Dat heeft het Nederlandse staatsbedrijf dinsdag bekendgemaakt. Via investeringsbank Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) betaalt de Duitse staat ongeveer 3,3 miljard euro voor het aandelenpakket. Tennet lost er een deel van zijn schuld bij de Nederlandse overheid mee af.

Tennet is jaren bezig geweest om zijn Duitse tak af te testen. In Nederland en Duitsland zijn grote investeringen in het stroomnet nodig. In september namen drie grote investeerders een groot minderheidsbelang in het Duitse deel van Ten-

net: de Nederlandse pensioenuitvoerder APG, het Noorse staatsinvesteringsfonds Norges Bank Investment Management en het Singaporese staatsinvesteringsfonds GIC kochten voor 9,5 miljard euro 46 procent van de aandelen.

Vetorecht behouden

Met 28,9 procent van de aandelen in de Duitse activiteiten is Tennet straks niet langer meerderheidsaandeelhouder. Wel houdt het een vetorecht bij belangrijke beslissingen. Nederland en Duitsland blijven samenwerken, staat in een persbericht van Tennet, bijvoorbeeld bij de aanleg van de gezamenlijk infrastructuur waarmee windparken op de Noordzee worden aangesloten op het elektriciteitsnet.

De Duitse overheid was eerder van plan de gehele Duitse tak van Tennet over te nemen, omdat ze vitale infrastructuur in eigen handen wil hebben. Onderhandelingen hierover liepen in 2024 op niets uit.

De grote investeringen in de stroomnetten van Duitsland en Nederland houden verband met de noodzaak de capaciteit ervan sterk uit te breiden. Beide landen willen

hun afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verkleinen en veel meer duurzaam opgewekte elektriciteit gebruiken. Daarvoor zijn extra hoogspanningskabels nodig en transformatoren. Eind 2024 voorzag Tennet tot 2034 200 miljard euro te moeten investeren in Nederland en Duitsland.

Financiële risico's kleiner

Demissionair minister Eelco Heinen (Financiën, VVD) noemde de verkoop van het belang in de Duitse Tennet-activiteiten dinsdag „goed nieuws”. Niet alleen omdat er geld binnenkomt, maar ook omdat het de financiële risico's voor Nederland verkleint. Tennet-topvrouw Manon van Beek toonde zich ingenomen met het Duitse co-aandeelhouderschap. Dat creëert volgens haar „waardevolle extra betrokkenheid, met bijzondere aandacht voor de toenemende investeringsagenda en de nieuwe geopolitieke werkelijkheid”.

Tennet verwacht niet nog meer aandelen in de Duitse activiteiten te verkopen. Op dit moment lopen er geen gesprekken met andere investeerders.

IMPASSE

Eerste directe onderhandelingen Iran en VS over nucleaire programma sinds 2018

AMSTERDAM

De Iraanse president Masoud Pezeshkian heeft dinsdag zijn minister van Buitenlandse Zaken Abbas Araghchi opdracht gegeven zich voor te bereiden op onderhandelingen met de Verenigde Staten, over onder andere het Iraanse nucleaire programma. „Dit naar aanleiding van verzoeken van bevriende regeringen in de regio”, schrijft Pezeshkian op X.

Iran en de Verenigde Staten hebben al jaren geen rechtstreekse, formele gesprekken gevoerd

over het Iraanse nucleaire programma. De impasse ontstond in 2018, nadat Washington zich tijdens het eerste termijn van president Donald Trump eenzijdig terugtrok uit het nucleaire akkoord van 2015. Sindsdien bleef het contact beperkt tot indirecte onderhandelingen, zonder zicht op een nieuw akkoord.

De nieuwe ontwikkelingen spelen zich af tegen de achtergrond van opgelopen spanningen tussen Washington en Teheran, nadat Iran grootschalige protesten tegen het regime begin januari op bloedige wijze neersloeg,

met duizenden doden tot gevolg. Bovendien vielen de VS samen met Israël vorig jaar meerdere Iraanse nucleaire installaties aan om het Iraanse kernwapenprogramma te vertragen. Tijdens deze zogeheten Twaalfdaagse Oorlog werden ook zeker veertien kernwetenschappers gedood.

De speciale gezant van het Witte Huis, Steve Witkoff, en de Iraanse minister van Buitenlandse Zaken Araghchi, zullen naar verwachting vrijdag in Istanbul een nucleair akkoord bespreken dat een nieuwe Amerikaanse militaire aanval moet afwenden. (NRC)

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs
van 79,-

63,-

SMYLE

Sonische elektrische tandenborstel

- › Mega batterijduur van 120 dagen
- › 5 poetsmodi voor reiniging op maat
- › Bamboe opzetborstels met druksensor en 40.000 trillingen per minuut
- › Plastic vrije verpakking en levenslange garantie
- › Verkrijgbaar in 5 stijlvolle designs: Delfts blauw, panter, zebra, zwart en groen

De Smyle sonische elektrische tandenborstel verwijdert tandplak grondig en zorgt voor een fris, gezond gebit. Met meerdere poetsstanden, 40.000 sonische trillingen per minuut, een lange batterijduur en stijlvolle designs is dit dé upgrade voor je dagelijkse mondverzorging.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/tandenborstel

Geluk, emotie, herinnering

Op een eenvoudige, snelle en zekere manier uw familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC

nrcadverteren.nl/familieberichten

KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE

Datacenters voor AI in de ruimte? Musk vindt het noodzakelijk

Musk voegt zijn AI-bedrijf samen met zijn ruimtevaartbedrijf. Hiermee hoopt hij sterker te staan in de strijd met andere AI-bedrijven om een datacenter te kunnen ontwikkelen in de ruimte.

Juurd Eijssvoogel
en **Bruno van Wayenburg**
AMSTERDAM

Om zijn plannen met kunstmatige intelligentie (AI) een nieuwe impuls te geven, wil Elon Musk datacenters in de ruimte plaatsen. Daartoe heeft de rijkste man ter wereld zijn succesvolle raketten- en satellietbedrijf SpaceX samen gevoegd met zijn nog jonge AI-startup xAI.

Het bedrijf dat hiermee ontstaat zou 1,25 biljoen dollar waard zijn (een biljoen is duizend miljard). De fusie zal, in de grote woorden van Musk, „de toekomst van de mensheid versnellen”. En ook stelde hij in een persbericht, met de van hem bekende bravoure: „Dit is niet het nieuwe hoofdstuk, maar het nieuwe boek in de missie van xAI en SpaceX: het opschalen naar het maken van een zon met bewustzijn, om het universum te begrijpen en het licht van het bewustzijn uit te breiden naar de sterren!”

Prozaïscher zijn de financiële en economische achtergronden van de transactie. Musk is erop gebrand om met xAI koploper te worden in de concurrentiestrijd met onder meer OpenAI, Meta en DeepMind van Google. Maar dat vereist enorme investeringen voor het bouwen van datacenters, en het kopen van de chips die nodig zijn voor het trainen en laten functioneren van de AI-modellen. Daarvoor zijn de bescheiden inkomsten van xAI, met zijn chatbot Grok en het sociale medium X, bij lange na niet genoeg.

Beurgang

SpaceX is een sterke en winstgevende onderneming, door de overheidscontracten voor zijn (deels herbruikbare) raketten en zijn enorme hoeveelheid Starlink-satellieten die in zo'n 150 landen internetverbinding bieden. Het particuliere bedrijf heeft zich ontwikkeld tot een onmisbare steunpilaa van het Amerikaanse ruimteprogramma.

Musk zou het bedrijf in juni naar de beurs willen brengen, volgens de *Financial Times* omdat Musk in die maand jarig is (op 28 juni wordt hij 55), en ook omdat in juni de planeten Jupiter, Venus en Mercurius in een zeld-

zame constellatie ten opzichte van elkaar staan. Musk zou ook haast hebben omdat de AI-bedrijven OpenAI en Anthropic eveneens een beurgang zouden overwegen en Musk wil hen voor zijn.

Het geld dat de beurgang moet opleveren, zal voor een deel besteed worden aan de bijzondere manier waarop Musk wil voorzien in de enorme vraag naar stroom van de datacenters. „Voor de wereldwijde vraag naar elektriciteit voor AI zijn op aarde, zelfs op de korte termijn, geen oplossingen zonder problemen te veroorzaken voor bevolkingsgroepen en het milieu”, schrijft Musk in het persbericht waarin de overname van xAI door SpaceX bekend werd gemaakt. „Op de lange termijn is in de ruimte gestationeerde AI duidelijk de enige manier om te kunnen opschalen.”

In de ruimte is niet alleen ruimschots zonne-energie voorhanden, de koeling van de permanent draaiende computers is er ook geen probleem. En bovendien is er plaats genoeg, anders dan op locaties op aarde waar de lokale bevolking soms in verzet komt tegen de komst van datacenters. „Ik bedoel, de ruimte heet niet voor niets ruimte”, schrijft Musk met een emoji die huilt van het lachen. „Ik schat dat binnen twee tot drie jaar de goedkoopste manier om rekenkracht voor AI te genereren in de ruimte zal zijn.”

Nadelen in de ruimte

Maar hoe realistisch is het, om datacenters en hun energievoorziening te vergelijken naar de ruimte? Datacenter die in een baan om de aarde draaien, leggen geen beslag op land of koelwater, ze kunnen met zonnepanelen hun eigen energie opwekken, en omdat ze niet in één land gevestigd zijn, is het relatief gemakkelijk om nationale regelgeving te omzeilen.

Dat zijn de voordelen, waar tech-miljardairs als Elon Musk en ook bijvoorbeeld Amazon-oprichter Jeff Bezos, voor vallen. Maar experts twijfelen aan de haalbaarheid vanwege de forse nadelen.

Om te beginnen moet je al de apparatuur naar de ruimte brengen. Weliswaar zijn lanceerkosten de laatste jaren fors gedaald, maar het kost altijd nog

Een Falcon 9-raket van SpaceX staat klaar voor lancering op het Kennedy Space Center in Cape Canaveral.
FOTO JOHN RAOUX/AP

duizenden euro's per kilogram om iets naar een baan om de aarde te lanceren. Datacentra op aarde bestaan uit honderden of duizenden zware server-racks, die per stuk tonnen kunnen wegen.

De ruimte is bovendien een onaangename plek voor elektronica. Deeltjes afkomstig van de zon en elders uit de kosmos, die op aarde veilig worden tegengehouden door de atmosfeer, schieten

ongehinderd door de elektronica. De deeltjes kunnen elektronica verstoren en beschadigen, waarbij de schade in de loop van de tijd oploopt. In de ruimtevaart wordt daarom vaak gewerkt met stralingsharde elektronica, die zwaarder, trager en duurder is dan gewone elektronica.

Eenmaal gelanceerd, kun je er bovendien niet meer bij. Onderhoud, reparaties en vervanging van verouderde apparatuur, aan de orde van de dag in aardse datacentra, zijn bij een ruimte-datacenter onmogelijk.

En dan is er alsnog het probleem van de koeling. Aardse datacenters gebruiken grote hoeveelheden koelwater, een techniek die in de ruimte niet beschikbaar is. En ja, de ruimte is ijskoud, maar omdat er vrijwel geen lucht is heeft die kou nauwelijks invloed op de temperatuur van de apparatuur. Het internationaal ruimtestation ISS is uitgerust met enorme koelpanelen die overtollige warmte de ruimte instralen, voor datacentra zullen zulke panelen nog veel groter moeten zijn.

Dat geldt ook voor de zonnepanelen. Een doorsnee datacenter gebruikt tientallen megawatts aan elektriciteit, daarvoor zijn tienduizenden vierkante meters aan zonnecellen nodig. Ook die maken het datacenter kwetsbaar voor inslagen van micrometeorieten (kleine stukjes ruimtesteen) of ruimtetu-

ging aanvankelijk over het algoritme dat bepaalt welke inhoud gebruikers van het sociale medium van Musk te zien krijgen. Justitie verdenkt Musk van buitenlandse inmenging door inhoud te bevoordelen die in lijn is met zijn eigen, radicaal-rechtse politieke voorkeur. Sinds juli richt het onderzoek zich daarom op buitenlandse inmenging middels gemanipuleerde algoritmes. Ook de personen die het bedrijf leiden worden sindsdien formeel onderzocht. (NRC)

Algoritmes

Franse justitie valt X-kantoren binnen

De cybercrime-eenheid van de openbaar aanklager in Parijs is dinsdag samen met Europol en de Franse politie de Franse kantoren van X binnengevalen. Dat melden internationale persbureaus. Eigenaar Elon Musk en voormalig CEO Linda Yaccarino zijn door de Fransen opgeroepen voor een „vrijwillig hoorzitting” op 20 april. De inval is onderdeel van een steeds breder onderzoek dat al sinds januari 2025 loopt. Het onderzoek

(door mensen de ruimte ingestuurd). Nu al zijn sommige banen overbevolkt door de ruim 15.000 satellieten in een baan om de aarde.

Je zult je data bovendien heen en weer moeten sturen: radio- en laserverbindingen met de aarde hebben veel minder bandbreedte dan glasvezelkabels. De signalen doen er daardoor honderden milliseconden over om heen en weer te reizen. De *latency* [de vertraging die optreedt bij het versturen van de data] is dus onherroepelijk hoog.

Musk houdt vol

Maar Musk heeft vaker getoond zich niet van de wijs te laten brengen door tegenwerpingen van experts. Ook met de elektrische auto's van Tesla, de kleine satellieten van Starlink en de herbruikbare raketten van SpaceX heeft hij - met succes - tegen de stroom in geroeid.

Bij zijn manier van leiding geven hoort naast grote woorden en nog grotere ambities (zoals het koloniseren van Mars) ook een bereidheid flink te reorganiseren en te schuiven met bedrijven en personeel. Toen hij in 2022 Twitter overnam (een klein jaar later omgedoopt tot X), haalde hij managers van Tesla naar het socialemediabedrijf om daar een drastische reorganisatie te leiden. Nadat hij in 2023 had besloten een eigen bedrijf voor kunstmatige intelli-

gentie op te richten, xAI, voegde hij X en xAI twee jaar later samen. En autobouwer Tesla wordt, zo bleek vorige week, ook een AI-bedrijf dat zich steeds meer zal toeleggen op de ontwikkeling van zelfrijdende taxi's en mensachtige robots - een „fysiek AI-bedrijf”, aldus Musk.

Investeerdere speculeren erop, schrijft *Financial Times*, dat Musk op den duur Tesla en zijn andere bedrijven in één onderneming zal onderbrengen. De overname van xAI door SpaceX zou weer een stap in die richting zijn. Die combinatie, schreef Musk maandag, „vormt de meest ambitieuze, verticaal geïntegreerde innovatie-machine op aarde (en daarbuiten) - met xAI, raketten, in de ruimte gestationeerd internet, directe communicatie met mobiele apparaten, en het meest vooruitaanstaande platform in de wereld voor informatie en vrije meningsuiting”.

Met dat laatste doelt Musk op X, dat regelmatig in opspraak komt door hate-like en misleidende berichten die er gretig op verspreid worden. En onlangs nog de met chatbot Grok van xAI maakte, seksueel geladen beelden van mensen, deels minderjarigen, die daar geen toestemming voor hadden gegeven. Niet goed voor de reputatie van X, xAI en Musk - maar daar heeft de miljardair zich zelden wat van aangetrokken.

BESTRIJDINGSMIDDELEN

Composteerd bezorgd over gif op bloemen

Afvaldiensten zijn bezorgd over de kwaliteit van hun compost nadat meer dan honderd verschillende bestrijdingsmiddelen werden aangetroffen op geïmporteerde bloemen.

Liza van Lonkhuyzen
AMSTERDAM

„Het kan toch niet zo zijn dat we straks na Valentijnsdag vergiftigd compost hebben?”, zegt Ralph Peters, van de brancheorganisatie voor gemeentelijke afvaldiensten NVRD. „Waar zijn we dan mee bezig?”

Afvaldiensten zijn bezorgd over de kwaliteit van hun compost, nadat het bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) van toezichthouder NVWA meer dan 100 verschillende bestrijdingsmiddelen aantrof op geïmporteerde bloemen. Daarvan zijn er 40 binnen de EU verboden wegens effecten op de gezondheid of het milieu, maar daarbuiten niet altijd. BuRO liet voor het onderzoek 177 verschillende bossen rozen analyseren die zijn geïmporteerd van buiten de Europese Unie. Deze gewasbeschermingsmiddelen, in andere woorden gif, zijn bedoeld als remedie tegen plagen als insecten of onkruid.

Gealarmeerd door de resultaten riep BuRO consumenten op om geen geïmporteerde rozen of andere snijbloemen meer in hun gftbak (bij groenafval) te gooien. Dat wordt industrieel gecomposteerd en verkocht in tuincentra, of aan boeren, om de bodem te verbeteren. Plasticafval kan er wel uit worden gefilterd, maar pesticiden niet.

Risico's voor de bodem

In het onderzoek wijst BuRO op risico's voor de bodem, zoals dat een deel van de schimmels resistent wordt tegen azolen (de stoffen in gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen tegen schimmels).

Dat zou gebeuren als de pesticiden op (geïmporteerde) rozen via het groenafval of de composthoop in de leefomgeving terecht komen. Wat BuRO betreft zouden bloemen „veilig moeten worden afgevoerd via het restafval” (dat wordt verbrand). Gemeenten willen niet moeten vertellen welke bloem bij het gft mag, en welke niet, zegt Peters. De wel/niet-lijst voor groente-, fruit- en tuinafval is al complex genoeg. „Uiteindelijk is het aan het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om te beslissen welke producten in de gft-bak mogen.”

Liever dan nieuw afvalbeleid ziet Peters dat de ministeries van Landbouw en Volksgezondheid zich beraden op vervolgstappen tegen de sector. „Zodat er alleen veilige bloemen het land binnenko-

Veertig van de honderd bestrijdingsmiddelen zijn binnen de EU verboden

men. Het gebeurt vaak dat problemen in de maatschappij bij de afvalsector worden neergelegd, in plaats van bij producenten.”

In het onderzoek wijst BuRO op de gevaren voor mensen die met bloemen werken, zoals bloemisten en veilingmedewerkers. Op basis van het onderzoek schat het RIVM in dat voor werkenden in de bloemensector, zelfs met bedekte armen en benen en handschoenen, de blootstelling aan ongeveer 5 procent van deze stoffen hoger is dan de veilige grenswaarde.

Hoewel het onderzoek is gericht op buitenlandse bloementelers, gaat in Nederland ook een hoop fout. Dinsdag meldde de NVWA dat Nederlandse telers vaak de regels voor gebruik van pesticiden overtreden. Van de meer dan zeventig geïnspecteerde telers hield ongeveer 40 procent zich aan de wet- en regelgeving van gewasbescherming. Dit is een flinke daling ten opzichte van 2019, toen de naleving 60 procent was.

Karren met rozen in de veilinghal van Royal FloraHolland. De bloemenveiling heeft het druk in aanloop naar Valentijnsdag. REMKO DE WAAL/ ANP

Voor De Haagse Hogeschool zoekt Chasse Executive Search de:

Directeur Faculteit IT & Design

Een ervaren, samenwerkingsgerichte, richtinggevende en coachende directeur die vanuit een goed zicht op onderwijs en onderzoek intern en extern het boegbeeld kan én wil zijn voor het techniek- en digitaliseringsdomein

Meer informatie en solliciteren:
www.chassesearch.nl/vacatures

let's change
YOU. US. THE WORLD.

Voor De Haagse Hogeschool zoekt Chasse Executive Search een:

Lid van de Raad van Toezicht

Profiel Maatschappelijke Diversiteit, HRM en Organisatieontwikkeling / Lid Selectie- en Remuneratiecommissie

Meer informatie en solliciteren:
www.chassesearch.nl/vacatures

let's change
YOU. US. THE WORLD.

samenwerking
beroepsonderwijs
bedrijfsleven

maakt werk van praktijkleren

Directeur Dienstverlening

wesselo
create public value

wesselopublicvalue.nl

Maes & Lunau Executive Search zoekt een

Voorzitter Raad van Bestuur
voor Lelie zorggroep.

Een collegiaal bestuurder met ruime kennis en ervaring op het gebied van vastgoed, ICT en financiën, die richting geeft aan de strategische koers van Lelie zorggroep en de toekomst van christelijke zorg in Nederland.

Informatie over deze functie kunt u vinden op maeslunau.com/leliezorggroep

Bekijk actuele vacatures

Omdat jij toe bent aan een nieuwe uitdaging.

Vind jouw droombaan via NRC Carrière.

Ga naar nrccarriere.nl/vacatures

nrc carrière >
samen ambities waarmaken

VARIABELE RENTE

Kleine ondernemers komen opnieuw met massaclaim tegen ABN Amro

ABN Amro rekende jarenlang een hoge rente op leningen aan kleine ondernemers, terwijl de algemene rente heel laag stond.

Eva Smal

AMSTERDAM

Kleine ondernemers doen een nieuwe poging om via een massaclaim schadevergoeding te krijgen van ABN Amro. De bank heeft volgens hen te hoge rente gerekend op hun zakelijke kredieten. Deze dinsdag heeft een stichting, gesteund door meer dan duizend ondernemers en koepelorganisatie Ondernemend Nederland, de documenten voor een hoger beroep ingediend bij het gerechtshof van Amsterdam.

Afgelopen zomer verklaarde een lagere rechtbank de claim van Stichting Massaschade en Consument (SMC) niet ontvankelijk, omdat de casussen van de ondernemers niet genoeg op elkaar zouden lijken. Daardoor zou een gezamenlijke rechtszaak niet het juiste middel zijn.

Met een nieuwe advocaat hoopt de SMC dat de claim in hoger beroep ontvankelijk verklaard wordt. Daarna zou een lagere rechtbank zich inhoudelijk over de zaak moeten buigen. Mocht de claim worden toegewezen, dan kan dat mogelijk schadevergoeding opleveren voor 200.000 ondernemers, stelt de SMC.

Klachtenloket

Die 200.000 ondernemers hadden tussen 2003 en 2021 een zogeheten Ondernemerskrediet bij ABN Amro: een doorlopende lening van maximaal 125.000 euro. Ze konden niet onderhandelen over de rente: die zou meebewegen „met de marktrente”, aldus de website van ABN Amro destijds.

Als de marktrente steeg, steeg ook de rente op het krediet: de marktrente plus de marge voor de bank. Dat schrijft SMC in de stukken voor het hof. Maar als de marktrente daalde, ging de kredietrente niet mee.

Vanaf de kredietcrisis (2008) tot en met 2021 bracht ABN Amro 10,5 procent rente op de ondernemersleningen in rekening. De belangrijkste marktrentes daalden in die periode allemaal van ruim 4 procent tot nul, of ze werden zelfs negatief. De marge tussen de marktrente en de rente die ABN Amro rekende, liep hierdoor op van gemiddeld 5,8 procent naar gemiddeld 10 procent, schrijft de SMC op basis van een deskundigenonderzoek

dat ze het gerechtshof nu voorlegt.

In soortgelijke zaken over doorlopend consumentenkrediet heeft klachtenorgaan Kifid bindende bepaald dat banken de algemene marktrente hadden moeten volgen. Verschillende banken deden dat niet en moesten daarom schadevergoeding betalen. ABN Amro heeft hiervoor na een deal met de Consumentenbond enkele honderden miljoenen euro's uitgetrokken om 250.000 klanten met een doorlopend consumentenkrediet te compenseren.

De kleine ondernemers die zich achter de claim van de SMC hebben geschaard, hebben geen klachtenorgaan als Kifid tot hun beschikking. Het klachtenloket is sinds

2018 na afspraken met banken voor bepaalde kleine kredieten wel beschikbaar voor mkb'ers, maar dat geldt niet voor kredieten die eerder zijn afgesloten. Ondernemers wier schadeclaim de bank weigerde, zagen zich daarom genoodzaakt naar de rechter te stappen.

Bang voor relatie met bank

Dat de SMC-advocaten nu een nieuwe poging wagen de zaak via een collectieve claim te regelen, is volgens hen te verantwoorden omdat de situaties van ondernemers wel erg op elkaar lijken. Zo hadden de meeste klanten precies dezelfde rente en werden rentewijzigingen vrijwel gelijktijdig doorgevoerd.

Een individuele rechtsgang zou

voor de kleine bedrijven ook te duur zijn, schrijft de SMC aan het gerechtshof. Dat is ook voor de banken een argument geweest nu wel het Kifid-loket te openen voor kleinere zakelijke klanten. Veel van die ondernemers durven bovendien geen individuele rechtsgang aan omdat ze bang zijn de relatie met de bank op het spel te zetten - zonder bankrekening is geen bedrijf draaiende te houden.

ABN Amro verwijst desgevraagd naar de reactie die de bank gaf in 2024, toen de ondernemers voor het eerst met hun massaclaim kwamen. Toen schreef de bank dat „de gemaakte verwijten ongegrond” zijn. De bank zegt de nieuwe stukken goed te gaan bestuderen.

Het ABN Amro-hoofdkantoor in Amsterdam-Zuid. FOTO RAMON VAN FLYMEN/ANP

LUCHTHAVEN

Werknemers Schiphol klagen over gebrek aan steun tijdens winterchaos

Jan Benjamin

AMSTERDAM

Werknemers op Schiphol, blijkt uit een enquête van de vakbond, vinden dat het vliegveld en de luchtvaartmaatschappijen hen „in de kou hebben laten staan” tijdens de winterchaos begin januari.

Medewerkers zijn zwaar onder druk gezet om naar hun werk te komen ondanks het slechte weer, en ze moesten onvoldoende beschermd en met oude spullen hun werk doen.

Dat blijkt uit een rondvraag onder bijna tweehonderd medewerkers van Schiphol, KLM en dienstverlenende bedrijven op de luchthaven. Personeel kreeg volgens de bond te maken met hoge werkdruk, agressie van passagiers, gevaarlijke gladheid en een „schrijnend gebrek aan steun van het management”.

Het winterse weer begin januari veroorzaakte grote problemen op de luchthaven. Schiphol en KLM kondigden vrijwel direct een evaluatie aan van de winterchaos, maar FNV heeft daar weinig vertrouwen in. „Dit

gaat niet alleen over het winterweer”, aldus Jaap de Bie, campagneleider van FNV Luchtvaart. „Jarenlang is er bezuinigd op personeel en materieel. Dan zie je wat er gebeurt als het misgaat: werknemers betalen de prijs.” De vakbond klaagt al jaren over de slechte arbeidsomstandigheden op Schiphol.

In een reactie stelt Schiphol: „Natuurlijk nemen we het perspectief van medewerkers ook mee in de evaluatie. We vinden het belangrijk dat medewerkers hun werk veilig kunnen uitvoeren.”

NIEUWSBRIEVEN

Economie
Maandag t/m zondag

Een overzicht van de verhalen die de economieredactie vandaag heeft gemaakt

Schrijf je in via
nrc.nl/nieuwsbrieven

Advertentie

De Britse **Jennifer Dodds** veegt tijdens de vorige Spelen in Beijing (2022). LILLIAN SUWANRUMPHA/AFP

WINTERSPELEN

De wonderbezem die het curling bijna de das om deed

Een nieuw soort bezem dreigde ruim tien jaar geleden de curlingsport te verpesten. Het vergde altijd eindeloos boenen; nu kon de speler de steen met één gemikte veeg precies goed leggen. Een kunststof hoesje biedt sindsdien uitkomst.

WINTERSPELEN
Pieter van Os
AMSTERDAM

Superbezems waren het en Wouter Gösgens keek zijn ogen uit. Het was 4 oktober 2015 en de Nederlandse curler, die tegenwoordig aanvoerder is van het nationale team, was destijds zeventien jaar oud. Tijdens een groot internationaal toernooi in Basel speelde hij in de finale tegen het team van Brad Gushue, een grootheid in het curling. In Canada is een snelweg naar hem vernoemd. Gösgens: „Hij wisselde voortdurend van bezem, wat totaal ongewoon is in curling. Iedereen vroeg zich natuurlijk af waarom hij dat deed, wat er zo speciaal was aan die bezems.” Gösgens herinnert zich dat enkele stenen die Gushue wierp niet de bekende kromming maakten, de ‘curl’

waar de sport zijn naam aan dankt. „Niet veel later bleek correct wat Gushue al langer beweerde: er waren nieuwe bezems op de markt waar je de steen eerder en harder mee kon laten afbuigen. Soms vertoonde de steen zelfs geen enkele kromming meer, wat echt totaal ongekend was.” Gushue won het toernooi. Hij won in die dagen nagenoeg alles. Hij gebruikte de superbezems om ze, paradoxaal genoeg, te laten verbieden. Om dat te begrijpen is een korte uitleg nodig over de sport. Het olympische toernooi start al deze woensdagavond, twee dagen voor de openingsceremonie van de Olympische Winterspelen in Milaan. In curling gaat een geworpen steen nooit helemaal rechtdoor: mik je op het midden, dan mis je. En dan het verhaal. Dat is bedoeld om de toplaag van het ijs een tikje te verwarmen. Daardoor ontstaat een watervliesje die de wrijving tussen steen en ijs vermin-

„De discussie over materiaal zal nooit meer gaan liggen

Wouter Gösgens
Nederlandse curlingteam

dert. Het effect: de steen glijdt langer door. Omdat de stenen de weg van de minste weerstand zoeken is zelfs hun richting enigszins te manipuleren met het vegen. Niet voor niets haalde dit eindeloze geveeg opvoedkundige commentaren. Sterker, voor veel Nederlanders is het woord ‘curlingouders’ bekender dan de sport. Schilderijen van Pieter Bruegel Maar ondanks die onbekendheid in landen als Nederland is de sport al eeuwen oud, aanzienlijk ouder dan populaire sporten als honkbal, voetbal en basketbal. Al zeker sinds 1565 spelen mensen een soortgelijk spel, *eischiessen*, zoals te zien is op twee schilderijen uit dat jaar, beide van Pieter Bruegel. Een geschreven bron, gevonden in een Schotse abdij, vermeldt de sport zelfs nog eerder, in 1541. Toegegeven, bij dat spel is nog geen sprake van bezems, wel van platte stenen met handvatten die door spelers naar een doel

worden geschoven. Eenmaal mét bezems groeit Canada uit tot grootmacht in de sport. Vergeet het met de Nederlands werelddominantie in het langebaanschaatsen. Waar Nederland 21 procent van alle medailles in die sport op alle winterspelen heeft gewonnen, ligt dat percentage bij Canada op 24 procent van alle curlingmedailles. Dus als 2015 aanbreekt is Brad Gushue, de sterkste Canadees van dat moment, gewend vaak en veel te winnen. Des te groter de verbazing als die reeks overwinningen plots stopt. Hij begint zelfs van teams te verliezen die hij zijn leven lang had verslagen. Licht het aan hemzelf? Onwaarschijnlijk: hij ziet hoe tegenstanders de stenen dingen laten doen die volgens hem nagenoeg onmogelijk zijn. Als hij in het voorjaar aan de andere kant van de wereld ook van Koreanen begint te verliezen, begrijpt hij dat er meer aan de hand is dan tactiek en

teamspeel. „Ik ging eens goed kijken wat die Koreanen deden dat ze eerst niet deden.” Gushue zegt dit in een ijzersterke podcast, twee jaar geleden gemaakt door het Canadese CBS. Titel: *Broomgate: A Curling Scandal*. De zes afleveringen vertellen het verhaal, horen we maker John Cullen zeggen, „over een bezem die de sport bijna de nek om draaide”. Wat de podcast op spanning zet is dat de maker medeschuldig is. Hij speelde ooit zelf op hoog niveau en hij bracht de eerste superbezem op de markt. Dat zijn de bezems gebruikt door de Koreanen. De kop van die bezems was van bijzonder stijf materiaal, iets nieuws, met een gecoate, waterdichte synthetische toplaag op de hoes. Daardoor bewerkte die het ijs als een soort geavanceerd schuurpapier. In gewoon Nederlands: wat voorheen eindeloos boenen vergde, kon nu in een enkele gemikte veeg - en nog met meer effect ook.

‘Besturen met een joystick’ Met nieuwe schaatspakken komen snellere tijden. Met betere bezems is er bij curling, zo vreest Gushue, geen bal meer aan. Want iedereen die serieus gaat trainen met de wonderbezems zal de stenen overal kunnen neerleggen waar die maar wil. „Het is alsof je de stenen bestuurt met een joystick”. Dat is niet waarom hij een groot deel van zijn leven besteedde aan curling. Hij stelt zijn collega’s en de World Curling Federation voor om de superbezems te verbieden, maar die geven geen gehoor. Collega’s voelen zich beschuldigd van vals spel. Dan besluit hij zelf wedstrijden te gaan spelen met de bezems. Hij wil de curlingwereld laten zien wat daarmee allemaal mogelijk is. Dat is waar Wouter Gösgens als zeventienjarige getuige van was. Net als van de hoogoplopende spanningen tussen ’s werelds beste curlers. De podcast laat goed horen: er was niets over van de gemoedelijke sfeer waarin topcurlers doorgaans over de wereld reisden om hun wedstrijden te spelen. Er moest iets gebeuren en in het voorjaar van 2016 komen de belangrijkste spelers en bondsbestuurders bijeen in het Canadese Kemptonville. In deze ‘sweeping summit’ worden vijftig verschillende bezemkoppen en veegtechnieken onderzocht, met hulp van de nationale onderzoeksraad van Canada en met inzet van een robot. Die speelt voortdurend stenen met dezelfde vaart en in dezelfde richting. En dan maar vegen. Het merkwaardige was: er waren eerder nauwelijks regels. Meer dan honderd jaar zat er nauwelijks ontwikkeling in het speelmateriaal. Foto’s van de eerste Winterspelen in 1924 in Chamonix tonen spelers met strobezems, noem het een klassieke heksenbezem. Foto’s uit de jaren vijftig tonen dezelfde bezems. Pas in de jaren tachtig verandert er iets, met een soort folie over de uit-

Een van de twee schilderijen van **Pieter Bruegel** uit 1565 met een vroege verwijzing naar het curlingspel. BEELD KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE KUNSTEN VAN BELGIË, BRUSSEL

Het Britse team bij de **eerste Olympische Winterspelen** in 1924, in Chamonix. FOTO GETTY IMAGES

—
Lang werd gespeeld met een soort heksenbezems
—

—
einden van die klassieke bezems. Daarna komen de zwabbers die we nu zien, met een platte wendbare borstelkop.
—

Verbod op afremmen
Na drie dagen testen komt er een oplossing die iedereen accepteert. Alle bezemkoppen moeten worden verpakt in een en hetzelfde kunststof hoesje. Het ding is van een sterk ge-

weven nylon, met de naam „Nylon Oxford 420D”, het is slijtvast en, belangrijker, gedraagt zich op ijs bijzonder consistent. Het maakt niet uit hoe hightech de bezemkop onder het hoesje is: met het hoesje verliest die iedere magie. Scheidsrechters beloven streng toe te zien op gebruik van het hoesje. Iedereen tevreden. En toch, legt de directeur van de Nederlandse curlingbond uit, is de geest uit de fles. Jiska Kortekaas: „In Canada is curling echt een hele grote sport en dus blijven fabrikanten en spelers zoeken naar nieuwe materialen en technieken. Zo hebben we onlangs van de wereldbond weer een nieuwe regel gekregen: een verbod op *the knifing orientation*.” Bedoeld wordt een harde felle beweging met de bezem om de steen af te remmen. Dat is niet de bedoeling: vegen dient om stenen verder te laten komen. En de bezems? Wouter Gösgens, nu 27 jaar oud, vertelt hoe enkele fabrikanten zo’n twee jaar geleden met prestatie-bevorderende borstelkoppen kwamen die zelfs effect hebben met het verplichte gele hoesje erom. Vijftien topspelers kwamen daarop met een voorstel voor ‘fair play in curling’. De Canadese pers schreef al over „broomgate 2.0”. Gösgens: „De discussie over materiaal zal vermoedelijk nooit meer helemaal gaan liggen.” Gösgens heeft zich bij het laatste kwalificatietoernooi in december net niet geplaatst voor de Spelen. De teller Nederlandse deelnames blijft daarmee op nul staan. Gösgens heeft er stevig de smoor in. Even overwoog hij zelfs niet naar de Spelen te gaan kijken, op tv. „Maar de tijd doet veel. We zijn nu twee weken verder en ja, het is wel mijn sport he?” Al sinds zijn tiende speelt en traint Gösgens op de enige officiële curlingbaan van Nederland, in Zoetermeer. Er zijn nog vijf andere banen, maar daarop wordt ook geschaatst, wat het ijs ongeschikt maakt voor curlen op hoog niveau. Op die banen vinden vooral zogenaemde clinics plaats. Meestal zijn dat bedrijfsuitjes. Die verhalen zich helaas nog niet uit in meer reguliere spelers, zegt Jiska Kortekaas. Zij hoopt nu op de Spelen. „Ook mensen die nog nooit een wedstrijd hebben gezien, zullen ontdekken hoe spannend het kan zijn. Het is gewoon prachtig om te zien hoe in het eindspel spelers, via de stenen van de aander, nog alles overhoop kunnen gooien. Curling is echt een spectaculaire sport.”

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs 56,95
44,95

DE RADIATOR VENTILATOR

SPEEDCOMFORT

Verwarm je ruimte 2x zo snel en bespaar tot 22% energie

- Fluisterstil
- Geen gereedschap nodig
- 10 jaar garantie
- Verbruik: slechts 32 cent stroom per jaar

De SpeedComfort radiatorventilator plaats je in een handomdraai. Je voelt direct meer en sneller warmte-comfort. Dat betekent dat de thermostaat lager kan en je dus tot wel 22% energie bespaart.

Bestel nu nrcwebwinkel.nl/speedcomfort

W e beleven een echte sprookjeswinter in Oekraïne dit jaar, zo een die ik me uit mijn kindertijd in de Donbas herinner. Het vriest en er ligt overal sneeuw, heel veel sneeuw. Mocht de Russische militaire agressie er niet zijn geweest, dan brachten de Oekraïners al hun vrije tijd nu vast buiten door, om sneeuwmannen te maken, of om schaatsbaantjes bij hen in de wijk aan te leggen, zoals op de schilderijen van Pieter Bruegel. Ze zouden sneeuwbalgevechten houden zoals de stadsbewoners van het Italiaanse Trento die afgebeeld staan op de fresco's in het kasteel Buonconsiglio daar, en kinderen op sledes rondtrekken.

Maar terwijl onze buren op het Europese continent over een impliciet recht op zo'n sprookje beschikken, afgeschermd door de nucleaire paraplu van de NAVO als ze zijn, kunnen de Oekraïners alleen rekenen op hun expliciete recht op de hel. Een ijzige hel, die het gevolg is van Russische pogingen om ons door de koude en de angst voor een vriesdood tot overgave te dwingen. Rusland valt namelijk al vier jaar lang doelgericht onze essentiële civiele infrastructuur aan die onze huizen van zulke gewone dingen voorziet als elektriciteit, warmte, water en gas. En wanneer die schijnbaar vanzelfsprekende geneugten van de beschaving wegval len, verworden onze huizen ineens tot niet veel meer dan onbewoonbare dozen van beton en baksteen.

De Oekraïners die besloten in hun land te blijven toen de Russisch-Oekraïense oorlog in februari 2022 zijn grootschalige fase in ging, kozen er ondanks het voortdurende dodelijke gevaar uit de lucht voor om thuis te zijn – „Thuis geven zelfs de muren je steun”, luidt een Oekraïense gezegde. Inmiddels geldt die eeuwenoude wijsheid niet meer. De afgekoelde, kleine muren in Kyiv, Charkiv, Dnipro, Odessa en vele andere steden in Oekraïne bieden nu geen bescherming meer, maar zijn een laatste schuiloord geworden voor waardigheid, vrijheid, zorg en menselijkheid. Dat is de reden waarom onze mensen hun huizen niet massaal halsoverkop verlaten, maar in de plaats daarvan thuis blijven overwinteren, zoals je ook bij bejaarde verwanten zou blijven, die door toedoen van Rusland, dat bedwelm d is door zijn eigen imperialistische grootsheid, hulpeloos en kwetsbaar zijn geworden.

Ik beschrijf de huizen hier bewust als levende wezens, want in het Oekraïense wereldbeeld wordt alles levend en dierbaar wanneer je er liefdevol naar kijkt en er zorg voor draagt, ook al gaat het om bakstenen, cement, beton of zand. Vooral na de 20ste eeuw, met al zijn oorlogen, de stalinistische en nazistische bezettingen, de genocides en deportaties, de repressies en terreur, die als woeste rukwinden ongeremd hebben huisgehouden in onze contreien. En zeker na 2014, toen Rusland mezelf en miljoenen andere Oekraïners uit de regio's Donetsk, Loehansk en de Krim in oorlogsvluchtelingen in eigen land heeft veranderd. Voor de Oekraïners betekent hun huis meer dan alleen comfort, riant renovaties of dure huishoudtoestellen. Het staat voor het recht op een eigen ruimte voor de dingen waar je diep om geeft. Ook al gaat het misschien om een oud, krap flatje zonder geluidsisolatie dat nog in de jaren 1960 volgens sovjet-plannen is gebouwd.

Beschaving als loterij

Rusland is niet in staat om die liefde van de Oekraïners te doden. Geen enkele drone of raket is daar ooit krachtig genoeg voor. Maar wat Rusland wel kan – en wat het blijft doordrijven met het cynisme van een bloeddorstig roofdier – is het oorlogsgeweld keer op keer verplaatsen van

FOTO ALINA SMUTKO/REUTERS

Het is een van de strengste winters van de oorlog in Oekraïne en Rusland gebruikt deze kou als wapen. *Ija Kiva* wil dat Europeanen zich bewust zijn van de prijs die Oekraïners betalen om in leven te blijven.

De ordinaire banaliteit van het kwaad is in Oekraïne deze winter ijsziger dan tevoren

de gevechtszones naar de woningen van gewone burgers, wier dierbaren op dit eigenste ogenblik het recht van elke Oekraïner om zich thuis te voelen in Oekraïne aan het front verdedigen; wat van deze oorlog een regelrechte genocide tegen ongewapende mensen maakt. Want waar het internationaal recht eindigt, daar begint de barbarij.

Wat speelt er zich dan momenteel allemaal af in Oekraïne, waar in vele steden de bewoners het al twee weken zonder verwarming, elektriciteit, gas en stromend water moeten stellen, en dit tijdens een van de strengste winters van deze oorlog? De uitbaters van cafés en supermarkten richten binnen plekken in voor thuisloze dieren en herten mensen welkom om zich te komen opwarmen en elektronica op te laden. Buurtbewoners beginnen chatgroepen voor hun flatgebouw of hun wijk, om kennissen en volstrekte onbekenden uit te nodigen om bij hen te komen douchen, zich op te warmen of op afstand te werken op de momenten dat er water, warmte en elektriciteit beschikbaar is – een paar uur later of de dag erop kan dat misschien niet meer, want door Rusland is de beschaving een soort loterij of roulette-spel geworden. Mensen bieden elkaar aan om planten en huisdieren in huis te nemen, zodat ze niet van de kou zouden doodgaan, ze wisselen overlevingstips voor deze onmenselijke omstandigheden uit, schenken warme kleren aan wie die dringender nodig heeft, of ze kopen elektrische voetwarmers (die tot 2026 vooral voor de soldaten aan het front werden aangekocht) voor anderen die daar het geld niet voor hebben.

'Cholodomor'

De Oekraïense onverzettelijkheid is een bekend cultureel merk geworden. Maar wat ik graag zou willen, is dat onze buren binnen Europa zich goed bewust zouden zijn van de prijs die de Oekraïners betalen om in leven te blijven. De beproevingen die hun nu te beurt vallen, zullen ongetwijfeld resulteren in chronische aandoeningen, die zich later zullen manifesteren en hun levenskwaliteit voor altijd zullen aantasten. Niet alle Oekraïense kinderen zullen het einde van deze winter halen, omdat hun kwetsbare immuunsysteem nog niet weerbaar genoeg is om het hoofd te bieden aan de Russische agressie. Niet alle bejaarden, mensen met een handicap of gewoon eenzame mensen zullen deze winter overleven. Niet alle huizen zullen weer bewoonbaar gemaakt kunnen worden, ook al lijken ze van buitenaf ongeschonden. En ik heb het nog niet eens over de impact van de black-outs op ziekenhuizen, operatiekamers en spoedafdelingen.

Naar analogie met de Holodomor, Stalins kunstmatige hongersnood uit de jaren dertig, noemen we de Russische strategie om black-outs tijdens vriestemperaturen als dodelijk wapen te gebruiken de „*cholodomor*”, waarbij het woord *holod* (honger) vervangen wordt door *cholod* (koude). Het definitieve dodental van deze 'cold-out' zal waarschijnlijk nooit volledig opgetekend worden. Niet elk sterfgeval dat het gevolg is van de Russische acties van deze winter zal het nieuws halen of de aanleiding vormen voor een rechtszitting in Den Haag. Maar ik weiger te geloven dat er nog iemand is die niet begrijpt „wat er momenteel gaande is. Wij, Oekraïners, worden nog steeds gedood. Wij, Oekraïners, hebben nog altijd nood aan mensen die opstaan voor de humaniteit en aan meer dan alleen dieselgeneratoren voor onze woningen – we hebben in de eerste plaats wapens en luchtafweer nodig. Want voorbij de Oekraïense frontlinie, daar begint de ordinaire banaliteit van het kwaad, die deze winter ijsziger is dan ooit tevoren.

Vertaling door Roman Nesterenco. Dit artikel stond eerder in *De Standaard*.

Ija Kiva is een Oekraïense dichteres.

COLUMN MAXIM FEBRUARI

Leeslijst voor de (jonge) mens

V olgens Thomas van Aquino zijn dure auto's een substituu t voor God. Eerlijk gezegd denk ik niet dat hij het precies zo heeft opgeschreven, maar het was wel iets met theologie en spullen. En dat je hier op aarde niet gelukkig wordt van bezit, maar wel van liefde en zinvol werk.

Hoe Word Je Gelukkig Zoals Thomas Aquinas, schreef de gelu kscolumnist van *The Atlantic* een maand of twee geleden. Helaas zat het stuk zelf achter een betaalmuur, maar ik kon nog net lezen dat je boven je aandriften moet staan. En dat wat wetenschappelijk is bewezen. Dus, wat kon ik anders doen dan dat geloven?

Op dit moment zeggen alle commentatoren overal ter wereld zonder uitzondering hetzelfde. Miljardairs grijpen wereldwijd de macht en opeens herinneren de intellectuelen zich weer dat het in het leven niet gaat om geld of macht, maar om moed en trouw en hoop en zorg en zingeving. Zul je zien dat de machtige rijken straks heel sip op hun jachten zitten, terwijl wij arme sloebers een betekenisvol leven leiden.

Of misschien, suggereert onderzoeker Laura Fields van het gerenommeerde Brookings Institute, misschien is het net andersom. Fields heeft een boek geschreven over de intellectuele achtergronden van *Make America Great Again* en deze maand is ze daarover met heel Europa in gesprek. Tegen het Duitse blad *Der Spiegel* zegt ze dat juist de oprij kdom gerichte MAGA-beweging nieuw elan biedt aan de jeugd. Een nieuwe vibe.

„De voortdurende zelfverwezenlijking van links, het hyperindividualisme, heeft een leegte achtergelaten”, zegt ze. „Vooral bij veel jonge mannen mondt deze leegte uit in eenzaamheid.” En laat nu nota bene de radicaal rechtse MAGA-beweging komen aanzetten met antwoorden. Boeken die je kunt lezen, podcasts die je kunt beluisteren, mensen die je kunt volgen en doctrines die je kunt naleven. Gemeenschap. Zingeving. „En daarna is waanzinnig veel behoefte in onze onzekere wereld.”

Managerisme en hyperkapitalisme worden in het zadel geholpen, zou je hieruit kunnen concluderen, door kiezers die behoefte hebben aan moed en trouw en hoop en zorg en zingeving. Wat zou Thomas van Aquino van deze omkering vinden? Ik krijg steeds sterker het gevoel dat onze tijd een soort continu filosofie-examen is. 'Is nadruk op de gemeenschap rechts of links? Licht toe. Worden de zwakkeren in de samenleving wel of niet gelukkig van de deugd? Leg uit.' Ik weet steeds zekerder dat ik voor dit examen zou zakken.

Een beetje mopperig sta ik 's morgens

voor de spiegel. Hoe worden de jonge mannen weer gelukkig? Laat ik ze zelf maar eens zingeving bieden. Laat ik zo iemand worden die boeken en doctrines aan ze uitdeelt, iemand die ze kunnen volgen. Net heeft de mail mij het artikel *Masculinity in Crisis* bezorgd, over het aftakelen van je lichaam na je vijftigste, over het daarmee gepaard gaande statusverlies, en over dingen die je als oude man nog wel kunt doen. Iets met boeken. Zie je wel, zeg ik tegen de spiegel.

Terwijl het intellectuele debat over de gemeenschap voortsuddert, denk ik na over boeken die ik graag bij jongeren in hun rugzakje zou stoppen. *Het Boek van de Hoveling* waarschijnlijk, het etiquetteboek uit de Renaissance. Opdat ze leren converseren en begrijpen dat je niet te allen tijde je kleren moet uittrekken en showen hoe mooi je bent. Shakespeare's *Macbeth*, over leiderschap. *Amor Fati* van Abel Herzberg, om te leren dat je in onrustige tijden voorzichtig met elkaar moet zijn.

Ik krijg het gevoel dat onze tijd een soort continu filosofie-examen is

E n mijn eigen rugzakje? Omdat ik iets mis in het gesprek over geld en gemeenschap, over links en rechts, blader ik een beetje door een boek over het ontstaan van het technologische tijdperk. Zbigniew Brzezinski, geostrateeg en nationaal veiligheidsadviseur van de VS, schreef in 1970 *Between Two Ages, America's Role in the Technetronic Era*. Alleen al het motto van het boek is interessant. Soms raakt een generatie gevangen tussen twee tijdperken, zegt de schrijver Hermann Hesse daar. „Met als gevolg dat ze elk vermogen om zichzelf te begrijpen verliest.”

Hesse schreef het in 1927, Brzezinski citeerde het in 1970: de huidige generatie zit duidelijk niet voor het eerst tussen twee tijdperken gevangen. Brzezinski voorspelde dat de clash tussen dogmatische progressieven en innovatieve conservatieven door de technologische kaste zou worden aangegrepen voor „*the piecemeal transformation of the United States into a highly controlled society*”.

Ook maar op het lijstje met antwoorden voor de huidige tijd, denk ik. Alleen is het een wat taie tekst. Om de eenzame jongemannen gelukkig te maken daarom tot slot nog een liefdesliedje van Trude Herr – „*Ich will keine Schokolade, ich will lieber einen Mann!*” – op hun lijstje. En een kattenfilmpje.

Commentaar

HANDELSAKKOORDEN INDIA

Europa slaat terecht de weg in van machtspolitiek

B aas boven baas. Ruim een week geleden sloot commissievoorzitter Ursula von der Leyen namens Europa in de Indiase hoofdstad Delhi de „moeder aller handelsakkoorden” met de Indiase premier Narendra Modi. Het „sprookje van twee reuzen”, noemde Von der Leyen het akkoord, verwijzend naar de omvang van de machtsblokken (Europa de tweede economie ter wereld, India de vierde). Wederzijds werden invoerheffingen drastisch verlaagd zodat zowel goederen als diensten makkelijker en goedkoper heen en weer kunnen tussen India en de EU. Wederzijds ook werd respect getoond voor gevoeligheden: India mocht een deel van de landbouwmarkt blijven afschermen, Europa houdt vast aan haar eigen CO₂-heffing en biedt klimaatsteun aan de Indiërs.

Maandag toetste president Trump in elk geval verbaal over Europa heen: ook hij wist naar eigen zeggen een deal te sluiten met India, onder meer over het niet meer afnemen van Russische olie door India (in plaats daarvan zou India Amerikaanse of zelfs Venezolaanse olie gaan kopen), meer export van Amerikaanse waar naar India en een verlaging van de Amerikaanse invoerheffingen op Indiase producten van 50 naar 18 procent. India zou volgens Trump helemaal geen invoerheffingen meer rekenen over Amerikaanse producten, wat als dat klopt een opmerkelijk resultaat zou zijn voor de traditioneel erg protectionistische Indiase economie.

Modi heeft nog niet inhoudelijk gereageerd op Trumps 'deal' en hem alleen bedankt. India is intussen de lachende derde, met in korte tijd drie cruciale akkoorden (als eerste met het VK), wat ruimte biedt om minder afhankelijk te worden van de economisch en politiek dominante buurman China.

De EU-India-deal maakte Trump duidelijk dat de VS de boot dreigden te missen

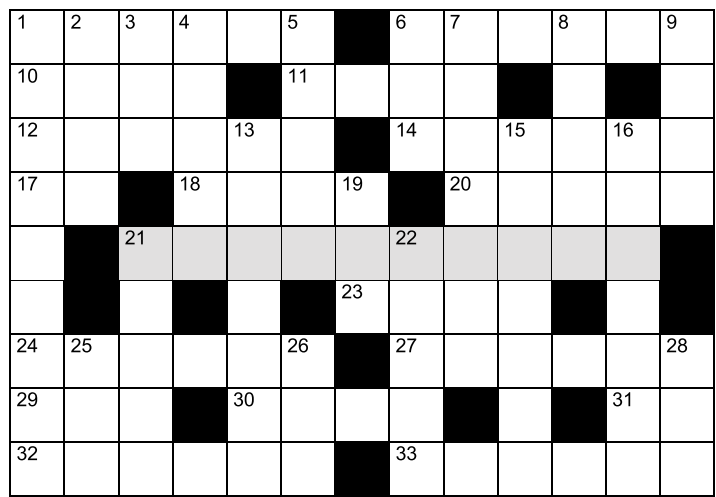
D e strijd tussen Europa en de VS om de beste deal met Modi is om meerdere redenen interessant. Allereerst lijkt het er sterk op dat Europa via een on-Europese staaltje machtspolitiek de druk op Trump heeft op weten te voeren om snel zelf ook een akkoord te sluiten met India. De EU-India-deal, waar jaren over onderhandeld is en die in een stroomversnelling kwam door Trumps handelsoorlog, maakte duidelijk dat de VS de boot dreigden te missen. Per saldo kiest Trump nu voor een economisch rationele relatie met India in plaats van het land te blijven 'straffen' met extreem hoge invoerheffingen. Dat is winst.

Daarbij zet Europa de laatste weken cruciale stappen om de afhankelijkheid van de VS verder te verkleinen. Begin dit jaar werd al een akkoord gesloten met de vier zogenoemde Mercosur-landen in Zuid-Amerika. Er wordt gewerkt aan een akkoord met een aantal Zuidoost-Aziatische landen en met Australië, waarmee al wel afspraken zijn gemaakt over de toegang tot cruciale grondstoffen. Europa kijkt kortom wereldwijd goed om zich heen om de eigen (handels)belangen veilig te stellen.

Dat is niet alleen verstandig, maar ook cruciaal. Niets wijst erop dat de VS op afzienbare termijn weer een betrouwbare (handels)partner zullen worden. Het gestaag verminderen van de afhankelijkheid is daarom noodzakelijk en zou zelfs versneld moeten worden. Niet alleen op het gebied van handel, maar ook op terreinen als energie, defensie en technologie moet de EU snel substantiële stappen zetten naar meer autonomie.

Europa moet wel op blijven letten: India is geen 'gewoon' land. Modi mag zijn land graag afspiegelen als de grootste democratie ter wereld, het is alom bekend dat mensenrechten er nog steeds op grote schaal geschonden worden. Een meer op *Realpolitik* gebaseerde Europese opstelling is onvermijdelijk in de snel veranderende wereldorde. Maar de eigen liberale en democratische kernwaarden van Europa mogen daarbij niet verkwanseld worden.

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Horizontaal: 1. '___' plaatst 50 billboards langs snelwegen als reactie op VVD' **6.** Niet te begrijpen **10.** Duitse tieners op het rapport **11.** Nooit ___ nimmer **12.** Volger van oosterse wijsheid **14.** Past voor grond of land **17.** Positieve toon **18.** Daar schiet je geen ___ mee op **20.** Nog niet eetbaar **23.** Een jaar na ___ **24.** 'Plan kabinet: helmplicht op ___ voor jongeren tot 18 jaar' **27.** Ervaren begeleider **29.** Voor straf op de trap **30.** Vorstelijke reclame **31.** Kin ___ sin ___ **32.** Ruben ___, China-kenner **33.** 'xAl wordt onderdeel van ___'

Verticaal: 1. Zij is klaar met de puzzel in Den Haag **2.** ___ Emery, Aston Villa-coach **3.** Gevleugelde imitator **4.** Enthousiasme **5.** Past na familie of insecten **6.** Tennisranking **7.** Talent dat schuld maakt **8.** Past voor kaart of verbod **9.** Géén wijk in Utrecht **13.** In ieder geval Duits **15.** Oscarwinnaar met Van Ammelrooy **16.** Daar is het overal even laat **19.** ___ de bij! **21.** Standaard papierformaat **22.** Iconische stoelenontwerper(s) **25.** Spookkreet **26.** Iconische juichkreet van Cristiano Ronaldo **28.** Latijn voor 30 horizontaal

Oplossing puzzel 3 februari. Horizontaal: 1. RAGAZZE 7. BAD 9. A.B. 10. ORKA 11. OBSCEEN 14. KOORD 16. ALETTA 17. MEE 20. WEK 21. DR. 22. OVALE 23. OSKAR 24. SPELING 26. UMA 27. MINSK 28. DESIGNS **Verticaal:** 1. RIO 2. GASLEKKEN 3. ABCES 4. ZOETER 5. ERNA 6. KAKELVERS 7. BROMVLIEG 8. DADER 12. BAJES 13. ETSDRUK 15. REEEN 18. KOP 19. AAL 20. WORM 24. SAD 25. GPS **In het midden:** JESSE KLAVER

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

GGD

Tijdens het avondeten vertelde mijn negenjarige zoon dat oudere kinderen op school een brief van de GGD hadden gekregen over het thema seks. Deze brief ging natuurlijk meteen het schoolplein rond en werd met grote ogen gelezen. Er stonden woorden in als 'tongen' en 'sperma'. Wij zagen onze kans: hét moment om te laten zien hoe relaxt en open wij als ouders zijn. „Je mag ons alles vragen”, zeiden we. Onze zoon keek even nadenkend voor zich uit, knikte en vroeg: „Wat is GGD?”

Annelies Kas

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

FOKKE & SUKKE
BELOVEN HET PLECHTIG

VOLGEND JAAR
DOEN WE ECHT
ECHT ECHT

...WÉL MEE AAN DE
TUINVOGELTELLING

RGOT

nrc > puzzels

Crux: kleine
kruiswoordpuzzel
voor grote denkers

Speel alle puzzels op
nrc.nl/puzzels

COLUMN
FRITS ABRAHAMS

Van Andrew tot Epstein

Het zal je maar gebeuren. Op een dag die je in gemeenschappelijk gezinsverband had willen doorbrengen, krijg je de mededeling dat je naam is opgedoken in de Epstein-files. Dan heb je toch wat uit te leggen bij het ontbijt.

Niet dat het mij al is overkomen, maar er moeten nog drie miljoen documenten worden doorzocht - dus wie weet. Oud-prins Andrew heeft ook niet kunnen bevroeden dat hij nog eens alle nieuwsmedia over de hele wereld zou halen met een foto waarop hij de buikwand bevoelt van een liggende, overigens keurig geklede dame van wie het gezicht is weggelakt.

„Het was een oefening in medische bijstand”, zal zijn alibi wellicht luiden, maar wie gelooft hem nog sinds zijn naam automatisch met die van Epstein wordt verbonden? Zo is er een mail opgedoken waarin Epstein een 26-jarige Russische vrouw bij Andrew aanbeveelt; Andrew reageert enthousiast. Misschien zocht hij wel een bekwame secretaresse. Ik wil altijd in het goede van de mens geloven, zelfs als het een man is.

Blijft de vraag hoe ik zelf moet reageren als ik op enkele van de vele naaktfoto's uit de Epstein-files opduik. „Ik was daar toevallig omdat ik Epstein voor de Achterpagina van NRC wilde interviewen?” Of: „Hij wilde me een Russin aansmeren, maar ik ben er na de kennismaking zo snel mogelijk vandoor gegaan?”

Of moet ik het keihard ontkennen, zonder al te veel met mijn ogen te knippen? „Dit moet een dubbelganger zijn. We zien hier een meedogenloze poging van het regime-Trump om een van zijn felste tegenstanders uit de Europese pers te belasteren.”

Misschien kan ik beter mijn toevlucht nemen tot de houding die veel

gewezen vrienden en vriendinnen van Epstein aannemen: ik kende hem wel, maar ik was niet op de hoogte van zijn eerdere veroordeling tot zedendelinquent. Daarna schielijk het boetekleed aantrekken, zoals Nederlandse topmodellen nu doen, en het contact „een ernstige inschattingsfout, gevolg van grote naïviteit” noemen.

Voor mij is dat als man zelfs veel gemakkelijker, omdat ik geen mails hoeft te verklaren waarin ik, zoals een van die modellen, mijn verlangen uit om wakker te worden met het „harde” geslachtsdeel van Epstein in de aanslag. Ook, ik zweer het bij God almachtig, met de zachtere versie zou ik nooit een nieuwe dag willen beginnen.

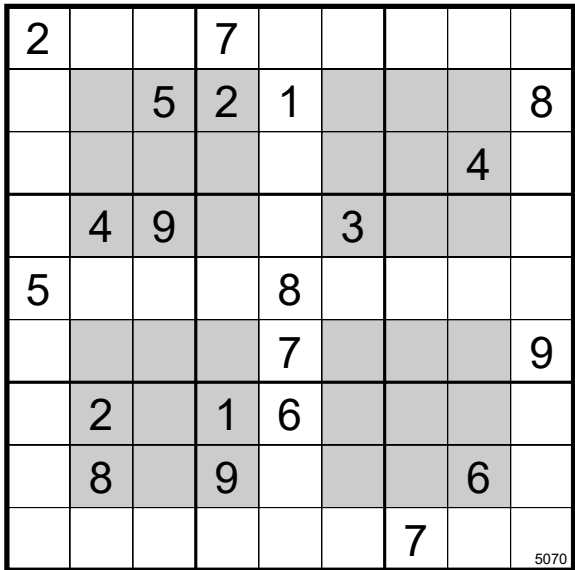
Het blijft lastig om je te verweren als je in de Epstein-files voorkomt. Je ziet het bij de Clintons die eerst niet aan het onderzoek door een commissie van het Huis van Afgevaardigden wilden deelnemen, maar nu eieren voor hun vele geld hebben gekozen en zich toch zullen onderwerpen aan de verhoren.

*Hoe moet ik reageren
als ik zelf opduik
in de Epstein-files?*

Zal ik me ook zo moeten laten vernederen als er beweerd wordt dat ik de plaats innam van oud-prins Andrew, terwijl hij zich moeizaam oprichtte na het grondig aftasten van het nog steeds keurig geklede lichaam van die afgelakte dame? Of zal ik maar meteen volmondig erkennen: „Dit was de inschattingsfout van een naïeve columnist, ik heb de ware aard van Jeffrey Epstein onderschat?”

Ik hoop op de clementie van de ware NRC-lezer.

SUDOKU

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter Ritmeester PZZL.com
Rechts: de oplossing van gisteren.

7	4	1	2	8	6	5	3	9
8	9	6	1	3	5	2	7	4
5	2	3	7	9	4	8	1	6
1	5	8	4	7	3	6	9	2
2	3	7	5	6	9	4	8	1
9	6	4	8	1	2	7	5	3
4	7	5	3	2	1	9	6	8
6	1	2	9	5	8	3	4	7
3	8	9	6	4	7	1	2	5

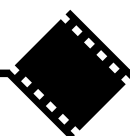
Moorden voor een middenklassehuis

PARK CHAN-WOOKS ZWARTE KOMEDIE 'NO OTHER CHOICE'

PAGINA C2-3

Cultuur

FILM & SERIES

ZAP

Gidi Markuszower bij 'Pauw & De Wit' BEELD BNNVARA

Gidi speelt redelijkheid zelf, bij 'Pauw & De Wit'

Eén groep mannen had ballendienst. Een andere groep stond groentes te snijden voor de rodekoolsalade. De derde groep verzorgde de puree. En dan mocht Wijnand deze keer de vlap flip maken. De grote keuken in Bodegraven stond vol mannelijke pensionado's: een gemoedelijke verzameling van witte haren, rode schorten en donkere brilmonturen. Ze kwamen hier geregeld bijeen om te leren hoe je met enig elan een avondmaaltijd op tafel zet. Best moeilijk, als je je hele leven al gewend bent aan een specifieke rolverdeling: jij verdiende de kost, je vrouw bereidde de kost. Maar het is nooit te laat om iets nieuws te proberen.

Maandagavond keek verslaggever Erik Kooyman namens *Expeditie Nederland* (MAX) toe hoe de zestigplussers zich aan een winterstamppot waagden, op hun eerste kookdag van het nieuwe jaar. „Hier zijn de pannen voor mannen”, zei Kooyman, gebarend naar de heren, die intussen aandachtig naar de instructies van kok Caroline Zwaneveld luisterden. Die was uiteindelijk heel tevreden over het resultaat: ballen mooi gaar, vla goed geflipt. Een aantal van de deelnemers was nu zo behendig dat ze thuis ook een plekje achter het aanrecht toevertrouwd hadden gekregen. Eentje mocht nu zelfs twee avonden per week het menu verzorgen.

Dat gold echter niet voor iedereen. Sommige deelnemers ontbrak het nog aan zelfvertrouwen, andere zaten vast „in de traditionele rolverdelingsfuik” en kregen thuis weinig kans om hun kookkunsten te laten zien, zei Kooyman. Zo legde Wijnand uit dat zijn vrouw „de prinses van de keuken” was. En een prinses stelt het niet altijd op prijs als je toetjes gaat staan maken in haar domein, waar haar regels gelden. „Maar als jij bijvoorbeeld zegt: elke donderdag ga ik koken”, stelde Kooyman voorzichtig voor. Wijnand schudde resoluut zijn hoofd. Dat vulde zich waarschijnlijk met beelden van zijn keukenprinses; van de reactie die zou volgen op zo'n brutaal statement. „Nee, nee”, zei Wijnand. „Dat ga ik niet afspreken.”

Het is ook niet eenvoudig om je een nieuwe rol eigen te maken, als je al zo lang een andere hebt vervuld. Dan is het toch bijzonder om te zien dat er ook veel plekken in Nederland zijn waar je daar wel de kans toe krijgt. Zo mag Gidi Markuszower, die in een ver, ver verleden (2021) eens opriep tot tribunalen omdat het migratiebeleid een misdaad zou zijn tegen het Nederlandse volk, zich nu in talkshows presenteren als een milde en redelijke variant van de PVV. Daar heeft hij het reuzedruk mee. Maandagavond was hij bijvoorbeeld om 18.00 uur te zien in *Nieuws van de dag* (SBS6) en om 22.40 uur bij *Pauw & De Wit* (BNNVARA). Bij de progressieve omroep zijn ze ruimdenkend genoeg om aan iedereen plaats te bieden. Daarom was voor de bespreking van het coalitieakkoord weer een fijne tafelbezetting bedacht van zes witte mannen van middelbare leeftijd en één Caroline van der Plas (BBB).

Jimmy Dijk (SP) vond het coalitieakkoord rechts en Van der Plas vond dat er „linkse rook van opsteeg”, en dan kom je toch in een lastige impasse, want elke opinie weegt precies even zwaar aan een neutrale talkshowtafel (ook als de ene beter onderbouwd is dan de andere). Dan de belangrijke vraag: wat vond Gidi Markuszower? Kon de man die in een vorig leven (2008) werd opgepakt met een vuurwapen misschien de doorslag geven? „Ik hoor 'knet-terrechts', ik hoor 'links'”, zei presentator Tim de Wit. „Meneer Markuszower: wat is uw kwalificatie van dit akkoord?” „Misschien kunnen we beter zeggen: fatsoenlijk en onfatsoenlijk”, zei meneer Markuszower, die lang geleden (2022) asielzoekers „beesten” noemde. „Je hebt verstandig en onverstandig.” Sommige punten uit het akkoord vond hij onverstandig. Hij speelde de redelijkheid zelf. Een geloofwaardig optreden was het niet, maar hij stond toch maar mooi op het podium.

Amber Wiznitzer

INTERVIEW **PARK CHAN-WOOK** REGISSEUR

Slapstickgeweld van Chan-wook wortelt in Korea's dictatuur

Zuid-Koreaanse regisseur Park Chan-wook switcht graag tussen genres; hij maakte de barokke wraakthriller 'Oldboy', vol incest en extreem geweld en de verknipte erotische thriller 'The Handmaiden'. Zijn nieuwste film is een komedie vol slapstickgeweld.

Sabeth Snijders

VENETIË

Park Chan-wooks *No Other Choice* zit vol momenten die tegelijkertijd gewelddadig, geestig en sneu zijn. Zoals wanneer hoofdpersoon Man-su (Lee Byung-hun) een loeizware bloempot boven zijn hoofd houdt. Hij staat op een terras enkele meters boven de arrogante manager van een papierfabriek waar hij, na maanden werkloosheid, net op zijn knieën heeft gesmeekt om een baan. Als Man-su de bloempot zou laten vallen, opent zich automatisch een vacature. Maar door het water dat ondertussen op Man-su's gezicht lekt, lijken zijn moorddadige neigingen eerder knullig dan angstaanjagend.

We spreken Zuid-Koreaanse meester Park Chan-wook (1963) op het filmfestival van Venetië, kort na de première van zijn zwarte komedie. Parks boekhouderachtige uitstraling en bedeede manier van antwoorden staan in scherp contrast met de groteske personages en esthetische chaos in *No Other Choice*. De regisseur wisselt meer ingetogen films als neo noir *Decision to Leave* (2022) af met films vol verrassende en fascinerende camerastandpunten. Zo wordt het moment dat Man-su na jaren weer drinkt, gefilmd vanuit een bierglas.

Hij switcht graag tussen genres; Park is ook de man achter *Oldboy*, de barokke wraakthriller vol incest en extreem geweld die de schandaalsensatie van Cannes was in 2003. En de maker van de opwindende en verknipte erotische thriller *The Handmaiden* (2016). Nu zit hij in de hoofdcompetitie van Venetië met een komedie vol slapstickgeweld over Man-su die na 25 jaar trouwe dienst wordt ontslagen door zijn papierfabriek. Als hij maanden na zijn ontslag nog altijd geen nieuwe baan heeft, ziet hij 'geen andere keuze' dan zijn belangrijkste concurrenten bij sollicitaties uit te schakelen.

Medelijden

Park begrijpt elft of zijn film onder het genre 'komedie' zou vallen op filmwebsite IMDb, vertelt hij in Venetië. „Het is waar dat de film veel komische en kleurrijke elementen bevat, maar dat komt omdat ik dat de beste manier vond om de tragiek van dit verhaal te uiten. Als je nauwkeurig kijkt naar Man-su's acties, zie je dat hij een dwaas is en hoe absurd en belachelijk het is wat hij doet. Zo-

dra je dat voelt, moet je niet alleen lachen, maar krijg je ook medelijden met hem. Je begrijpt waarom hij doet wat hij doet.”

No Other Choice is gebaseerd op de Amerikaanse roman *The Ax* van Donald E. Westlake. Park kondigde al in 2009 aan dat hij het boek wilde verfilmen en in de VS situëren. Hij werkt vaker aan Amerikaanse projecten, zoals *Stoker* (2013) en schreef een script in het Engels. Toen hij na jaren leuren in de VS niet de budgetten kreeg die hij nodig achtte, verplaatste hij het verhaal naar hedendaags Seoul. Moest hij veel aanpassen? Park: „Het verhaal over baanonzekerheid en hoe moeilijk het kan zijn als iemand zijn baan verliest, is niet recent. Wel nieuw is dat de concurrentie vroeger alleen van andere mensen kwam en tegenwoordig ook van AI en machines. In dit verhaal was het resultaat van deze intense competitie dat mensen elkaar beginnen te doden. Dat voelt bijna leeg, wat ik echt wilde tonen en nog uitvergroten.”

Het is inderdaad ironisch dat Man-su niet degenen die hem ontslaan en de fabriek automatiseren – de nieuwe Amerikaanse bazen – te lijf gaat, maar lotgenoten. Park: „Ondanks dat het absurd is, voelt de film toch realistisch omdat het vanuit Man-su's perspectief de meest realistische manier is om aan een baan te raken. Volgens de roman richten mensen in zo'n situatie hun pistolen op elkaar. Arbeiders tegen arbeiders.” Aan het begin levert zijn film hier expliciet commentaar op, vertelt Park: als Man-su een speech voor zijn Amerikaanse bazen voorbereidt waarin hij zegt nooit namen te zullen geven van collega's die ontslagen kunnen worden. Dan ben je immers de vijand. Man-su eindigt zelf op zo'n lijst.

Geweldseruptie

Toch verschilt Parks film duidelijk van bijvoorbeeld de klassensatire *Parasite* van zijn landgenoot Bong Joon-ho. Hierin infiltreert een gezin met weinig toekomstperspectief listig in het leven van een welgestelde familie om hun eigen levensstandaard te verbeteren. Bij hen kun je je afvragen of ze veel andere opties hadden. In Venetië benadrukt Park dat middenklasse-man Man-su andere keuzes heeft. „Als hij niet doorzet, zal zijn familie dan verhongeren? Hij kan altijd een bijbaantje nemen op de markt, of zijn huis verkopen, zoals hij zelf oppert tegen [lotgenoot] Bumma.” Dat hijzelf gruweladen boven deze alternatieven verkiest is volgens Park „allereerst omdat hij een bijna artistieke obsessie heeft met de papierindustrie. En

Lee Byung-hun als papierwerker Man-su in 'No Other Choice'.

FOTO GETTY/IMAGES

”

Het is waar dat de film veel komische en kleurrijke elementen bevat, maar dat komt omdat ik dat de beste manier vond om de tragiek van dit verhaal te uiten.

ten tweede, nog belangrijker, is zijn wens om de levensstijl van de middenklasse te behouden. Dus is hij niet bereid zijn huis op te geven. En daarom wil ik het publiek uitnodigen om daar vanuit een kritisch perspectief naar te kijken.”

Dat doet Park dus door Man-su in een geweldspiraal te laten belanden. Eerder deze maand vertelde de regisseur in podcast *Award Chatter* dat zijn voorliefde voor geweld in zijn films wortelt in de militaire dictatuur tijdens zijn studententijd in Korea. Er liepen indertijd altijd honderden militaire politieagenten op de campus rond en de regisseur zag vaak hoe de protestacties van medestudenten gewelddadig en bloedig werden neergeslagen.

De angst in momenten vlak voor een ge-

welduitbarsting, als je voelt dat de zaak ieder moment kan ontploffen, bleef de regisseur bij. Net als zijn eigen schuldgevoel achteraf omdat hij zelf amper deelnam aan de protesten. Wie gepakt werd, moest meteen het leger in en had daarna weinig kans nog ergens een baan te vinden. Park vertelt in de podcast dat hij zich indertijd een lafaard voelde omdat hij liever films ging kijken dan stenen gooien naar militairen.

Moordpogingen

In *No Other Choice* vertelt het geweld iets over de evolutie van zijn hoofdpersoon, legt Park in Venetië uit: „In de papierindustrie is hij de meest bekwame expert, iets waar hij enorm trots op is. Nu moet hij een nieuwe vaardigheid leren. Bij de eerste moordpo-

Ontslag drijft een fragiele Koreaanse man tot moordlust

Recensie Komedie

No Other Choice. Regie: Park Chan-wook. Met: Lee Byung-hun, Son Ye-jin. Lengte: 139 minuten. ●●●●○

Tristan Theirlynck

AMSTERDAM

‘Als je ontslagen wordt in Amerika, zeggen ze dat je ‘de bijl krijgt’”, zegt Man-su aan het begin van *No Other Choice*. „In Zuid-Korea zeggen we dat je ‘onthoofd wordt.’” Er blijkt een betere beschrijving, denk je nadat je Park Chan-wooks (*The Handmaiden*) duistere komedie hebt gezien. Voor deze mannen is ontslag alsof ze ‘gecastreerd worden’.

Ooit was Man-su „pulpman van het jaar” in de Zuid-Koreaanse papierwereld, hij kreeg dankbriefjes en paling thuisgestuurd (want ‘een man werkt beter met paling op’). Maar nu de Amerikanen de leiding hebben, rolt ook zijn kop in een grote ontslagronde. En vindt hij zich in een werklozenpraatgroep, vol ontmannelijke kerels die hun handen op de wangen persen en bezwerend herhalen: „Ik ben gezinshoofd. Ik zal herrijzen uit mijn as. Mijn familie zal mij steunen.” En, terwijl een vrouw met therapiegrijs helpt ademen: „Over drie maanden ben ik weer aangenomen.”

Maar dat moment komt niet. Het huis moet verkocht, de tweede auto, en de handen gaan naar de allergische schoonouders. Geen tennis meer voor echtgenote Miri, cellolessen voor de *idiot savant*-dochter, en Netflix voor de stiefzoon.

Man-su heeft, kortom, geen andere keus: wil hij zijn vrouw niet kwijtraken (denkt hij) of na jarenlange nuchterheid naar de fles grijpen, dan moet hij alle andere specialisten in het Koreaanse papiervak opsporen en vermoorden. Als

hij de enige overgeblevene is, móeten ze hem wel aannemen.

No Other Choice – een remake van *Le couperet*, wat weer een verfilming is van Donald Westlakes horrorroman *The Axe* – voelt soms als een heel lange Adam Sandler-komedie, gemaakt door een meesterregisseur. Niks is te flauw, geen emotie van acteur Lee Byung-hun (*Squid Game*) te groot.

Voornaamste doelwit is de fragiele familieman. Het type man dat zich op middelbare leeftijd obsessief op botanie of vinylverzamelen stort omdat hij niet over zijn gevoelens kan praten. Met sadistisch genoegen ontkleedt Park die mannen in *No Other Choice*. Hij neemt ze alle trots af – respect, rijkdom, seksualiteit – totdat ze achterblijven, ontharnast en kwetsbaar, met ochtendjas in de luie stoel naast de platenspeler.

Maar de filmstijl maakt het meer dan ongein. Licht en muziek veranderen mee met de gevoelens van de hoofdpersoon. Soms legt Park beelden over elkaar heen: het gezicht van Man-su over dat van zijn slachtoffer, het lichaam van zijn vrouw over dat van een lijk in een ondiep graf.

Het maakt dat je toch compassie voelt voor Man-su. Hij is namelijk ook een slachtoffer van de vooruitgang. Decennialang vereenzelvigde hij zich met zijn werk, aangeemoedigd met prijzen en beloningen. En nu is hij overbodig, door AI, automatisering en Amerikaans kapitalisme. Hoe moet hij zijn leven nu zingeven?

Iets anders doen? Kan – komt niet in hem op. Zoals hij uitlegt aan zijn lijdzame vrouw: „Je vertelt een cobrakannibaal toch ook niet dat hij van peren moet leven. Hij wil zijn moeder verslinden!”

Met andere woorden: Man-su is een wild dier waarvan het leefgebied krimpt. Het is vechten of sterven. Zelfs als er nog maar één functie overblijft in de papierfabriek: de machine aan- en uitschakelen.

ging is hij duidelijk nog een amateur, het is een bijna toevallig succes. En dan zie je hoe hij zich ontwikkelt. Ook de tweede moord is nog niet helemaal goed voorbereid, maar van de derde wil hij een perfect misdrijf maken.

„Na het succes van de tweede moord wordt hij enorm zelfverzekerd: hij voelt zich opnieuw een echte man, geweldige vader en echtgenoot. Een goet vol zelfvertrouwen een preek tegen zijn zoon waarin hij absurde dingen zegt als: ‘Wij mannen moeten onze vrouwen beschermen.’” Dat je Man-su's zelfvertrouwen ziet toenemen parallel aan de moorden is volgens de regisseur een illustratie van zijn dwaasheid. Al denk je af en toe ook dat Park in films nog steeds zijn schuldgevoel over zijn geweldloosheid van toen compenseert.

CLOSE-UP

Influencer Markiplier in 'Iron Lung'.

Oma naar 'Melania', de kleine naar 'Iron Lung'

Het is een rare filmweek in de VS. Door *Melania* natuurlijk, over de first lady die bij haar terugkeer in het Witte Huis zorgen heeft over haar blouse. De trouwe MAGA-aanhang hielp ondanks, of dankzij, verzengende recensies *Melania* aan een recepte van 8 miljoen dollar. Heel goed voor een documentaire, verre van winstgevend voor Amazon, die het absurde bedrag van 75 miljoen dollar in *Melania* stak. Dat Amazon deze week ook 16.000 mensen ontslaat, is onfortuinlijke timing. Maar verder: een win-winsituatie voor 'liberal' Jeff Bezos, die zich voor een luttel bedragje het Witte Huis in weet te flemen. Was *Melania* geflopt, dan had hij daarnaast ook nog in zijn vuistje kunnen lachen.

Bij *Melania* was 70 procent van de bezoekers vrouw en 72 procent 55-plus: veel oma's bezochten deze „expeditie in het vacuüm”. Hun kleinzonen waren dit weekend op een heel andere expeditie: die van knutselhorrorfilm *Iron Lung*, zeer verrassend met bijna 18 miljoen dollar de tweede bioscoopfilm in de VS, vlak achter Sam Raimi's thriller *Send Help*. Het publiek van *Iron Lung* was 61 procent man en 62 procent jonger dan 25.

Iron Lung is gebaseerd op een Indie-videogame waarin de mensheid een ruimtestation bewoont dat cirkelt rond een maan, bedekt met een zee van bloed. De film volgt een man die in een mini-onderzeeër op expeditie gaat in deze bloedzee. De kritieken zijn lauw over de grimmige, claustrofobische en trage belevingshorror die dat oplevert, vol panikerende close ups, vage monsters en binnensijpelend bloed.

'Iron Lung' in de bioscoop is meer een gezamenlijk beleefde livestream of fandag

Maar uniek is het wel. Niet zozeer omdat het een gameverfilming is; dat is Hollywoods nabije toekomst nu de superheld dood is. Ook niet zozeer omdat de hoofdrolspeler een influencer is: Mark Edward Fischbach, alias Markiplier, geeft op YouTube ironisch commentaar terwijl hij griezelgames speelt en verkreeg daarmee 38,2 miljoen volgers. Films casten acteurs nu vaak op basis van het aantal volgers dat ze meebrengen, in Nederland zijn influencers al jaren filmsterren. Na het bioscoopsucces van Meisje Djamilia en Dylan Haegens trok vorig jaar het nietsige *De Film van Rutger*, *Thomas en Pacobijna* net zoveel kijkers als Mike van Diems hitfilm *Voor de Meisjes*. Het verdienmodel kan niet stuk: geld kosten zulke films nauwelijks, hoe knulliger hoe beter. En de promotie is gratis, via de kanalen van de influencer.

Met *Iron Lung* gaat Fischbach een stap verder. Hij deed echt alles zelf: schreef, financierde - 3 miljoen dollar - produceerde, regisseerde, acteerde, monteerde, deed de promotie op YouTube en regelde de distributie. Door zijn fans over te halen massaal hun lokale bioscoop te benaderen om *Iron Lung* te vertonen, was de films in ruim 3.000 zalen te zien.

Het is wel een andere bioscoopbeleving; je stilletjes in het duister door een film laten overspoelen is er niet bij. *Iron Lung* is meer een gezamenlijk beleefde livestream of fandag; blijkens reportages geven bezoekers hardop commentaar bij Fischbachs avonturen in de bloedzee, blijft iedereen druk in gesprek, deelt men clips met elkaar, chat men op mobieltjes en slaat men zelf aan het livestreamen voor het filmdoek. Een participerende filmbeleving dus, meer als voetbalfans of concertgangers. Spannend voor bioscopen: de regels moeten nog worden vastgesteld.

Maar voor de filmindustrie is het griezelig. Hollywood wist in 2025 met de vergelijkbare participatiefilm *A Minecraft Movie* munt te slaan uit een veel grotere gamerscultuur. *Iron Lung* bewijst dat zoiets ook lukt zonder promotie en distributie van de oude studio's. Maakt dat model school, dan gaat er veel overhoop in Hollywood.

Coen van Zwol

Jelle Brumsen

AMSTERDAM

Een pas gescheiden man slentert *high* door de New Yorkse avond, belandt toevallig in een comedy-café met een *open-mic* en schrijft impulsief zijn naam op de inschrijvingslijst. Eenmaal op het podium vertelt hij maar gewoon openhartig over de put waar hij zich op dat moment in bevindt. Ervaring heeft hij niet, maar het gaat en bevalt onverwachts goed.

Is This Thing on?, geregisseerd door Bradley Cooper, volgt hoe Alex Novak (Will Arnett) na zijn scheiding stand-upcomedy ontdekt als uitlaatklep. De film is losjes gebaseerd op de eerste comedymeters van de Brit John Bishop (59). In gezelschap van drie Nederlandse comedians bekeek *NRC* deze film over het opmerkelijke verloop van een ontluikende comedy-carrière.

Bob Koomen (aangesloten bij comedyclub Comedytrain), Finn Visser en Wina Ricardo (beiden vaste spelers in Club Haug) zijn eensgezind: een geslaagde film. Milde teleurstelling is er ook: zou de film zich niet nog wat meer in comedyclubs zelf kunnen afspeelen? Toch is het te verdedigen dat er ruim aandacht is voor Alex' post-scheidingsperikelen. Die vormen immers de voedingsbodem van zijn intieme comedymateriaal.

Koomen is blij met de manier waarop stand-upcomedy wordt neergezet: als uiting van iemand die iets oprecht en echts uit zijn leven wil delen. „Niet dat typische beeld van stand-upcomedians die vooral grapjes maken over seks of zo.” Goede stand-upcomedy heeft altijd een persoonlijke grondslag, vinden ze gedrieën. Het moet meer zijn dan een reeks goed gebrachte grappen; er moet altijd wat onder zitten. Dat hoeft niet per se zo waarheidsgetrouw als Alex het aanpakt. Ook een verzonnen verhaal kan werken. Visser: „Als dat verzonnen verhaal maar van jôu is.” Koomen: „Er moet dan iets uit spreken van hoe je als mens in elkaar zit. Als dat ontbreekt, is het op eens alleen nog maar onzin.”

Gevoelens op het podium

In de film lijkt Alex zijn gevoelens te verwerken op het podium. Ricardo herkent hier wel wat in: „Toen ik net begon met comedy en nog een gewone baan had, had ik niet zo'n leuke leidinggevende. 's Avonds op het podium vertelde ik dan gewoon over mijn dag. Dat werkte heel goed.” Grote persoonlijke drama's vragen volgens Visser wel om enige afstand. „Anders wordt het *trauma dumping*. Dan leg je je eigen *issues* gewoon bij het publiek neer. Dat is echt kut om naar te kijken. Dan kijk je namelijk alleen naar andermans pijn.” Koomen voegt toe: „In eerste instantie treed je voor jezelf op.” Comedy is voor comedians zeker ook een manier om dingen te verwerken, volgens hem. „En als je goed bent, heeft het publiek daar vervolgens ook iets aan.”

Alex (Will Arnett) stapt een comedybar binnen in 'Is This Thing On?' FOTO SEARCHLIGHT PICTURES

Beginnende stand-up: je gaat 'dood op het podium'

REPORTAGE Drie comedians bekijken de nieuwe film van Bradley Cooper over de gescheiden Alex die stand-upcomedy ontdekt als uitlaatklep. Goede film, maar Alex' natuurtalent klopt niet.

Na zijn spontane debuut begint Alex fanatiek ideeën te noteren voor volgende optredens. Hij schrikt zich een rotboeroete wandan zijn jonge zoons zo'n notitieboekje vinden en lezen. De drie comedians kunnen het zich goed voorstellen. Ricardo blijkt voor de zekerheid 'comedy Wina' boven haar schriften te noteren: „Stel dat iemand het leest, weet hij ten minste dat het *comedy* is.” Koomen blijkt een andere strategie te hanteren: hij noteert zaken die hij bij grote voorkeur exclusief voor zichzelf houdt in een dusdanig handschrift dat alleen hijzelf het nog („net”) kan ontcijferen.

Sterk getroffen vinden ze de behulpzame houding van collega-co-

medians tegenover nieuwkomers. Alex wordt snel en op amicale wijze wegwijst gemaakt in het comedycircuit. Visser herkent dat: „Dat gaat in Nederland net zo. In het begin snap je helemaal niks van hoe het werkt.” Het is nogal een informeel netwerk, zo blijkt: „Dan zegt iemand die al langer meedraait: 'Je moet even met die en die praten. Of even naar dit mailadres mailen en dit zeggen.'”

Het abrupte natuurtalent van Alex wordt minder waarschijnlijk gevonden. Koomen: „Je ziet eigenlijk nooit dat iemand de eerste keer zó naturel op het podium staat.” Wat volgens het trio ook ontbrak: elke comedian gaat in zijn beginfase zo nu en dan, „dood op

het podium”. Het hoort er volgens hen onlosmakelijk bij. Na afloop van dat soort slechte optredens hoor je dingen als „je hebt ten minste wel gezegd wat je wilde zeggen” (Ricardo) of „je stond er maar wel mooi” (Visser). Koomen herinnert zich hoe hij in een van zijn eerste comedyoptredens grappend zei dat hij niet zo veel met comedy had. „Toen riep iemand uit het publiek: 'Nou, je hebt in ieder geval wel zelfkennis.'” Koomen, concluderend: „Als je deze film bekijkt, krijg je een wat vertekend beeld van hoe het is om als comedian te beginnen.”

Ditzelfde geldt voor de ambiance van speelplekken uit het *open-miccircuit*, in Nederland net als in de film het begin van menig comedycarrière. Het brengt je op uiteenlopende plekken: in een tent voor een school (Visser), „Mensen liepen gewoon voorbij, ik moest ze naar binnen zien te spelen”) of voor een bushalte waar elke vijf minuten een bus arriveert (Ricardo). Koomen memoreert ervaringen van twee uur in de trein zitten voor een paar minuten speeltijd: „Vervolgens ga je zes minuten op je bek in Brabant. En dan weer naar huis.”

Alex komt in *Is This Thing On?* aan zijn eerste speelplek door doodleuk de beroemde comedyclub *Cellar* (Visser: „de meest lipje van New York”) binnen te lopen. Nogal onrealistisch, aldus Ricardo: „Zo gewoon alleen binnenlopen, je naam opschrijven en meteen spelen? In Amerika?” Ricardo vertelt: om daar als onbekende naam op het podium te eindigen moet je een aanzienlijke schare vrienden meenemen. Die stuwen dan de baromzet op. „Vervolgens krijg je vijf minuten speeltijd.” En niet *prime time* in de avond, zoals in de film. Maar gewoon ergens in de middag.

Stand-up als gratis therapie

Recensie Comedy

Is This Thing On? Regie: Bradley Cooper. Met: Laura Dern, Will Arnett, Andra Day. Lengte: 124 min. ●●●○○

Na een huwelijk van ruim twee decennia gaan Alex (Will Arnett) en Tess (Laura Dern) in goed overleg uit elkaar. Als Alex op een avond *high* is, stapt hij impulsief een comedyclub binnen. Tijdens zijn stand-up act put hij uit de recente gebeurtenissen in zijn eigen leven. Alex ontdekt dat hij stand-upcomedy leuk vindt, daarnaast werkt het als gratis therapie.

Is This Thing On? is op zijn best in de scènes rond de New Yorkse comedyclub waar Alex regelmatig acte de présence geeft. Het is mooi om te zien hoe Alex zichzelf op het podium hervindt of zelfs opnieuw uitvindt. Als komedie is *Is This Thing On?* dus geslaagd.

Als dramafilm over falende relaties overtuigt hij al minder. Het valt bovendien op dat Alex veel meer aandacht krijgt dan Tess. Hier wreekt zich dat het scenario door drie mannen is geschreven, onder wie regisseur Bradley Cooper en hoofdrolspeler Will Arnett. Het meest teleurstellend is nog wel de regie van Cooper. Het ritme sleept en hij filmt veel in genadeloze close-up. We zien vooral het gezicht van Arnett van heel dichtbij als hij zijn act doet, een beetje afwisseling had deze scènes meer energie, ritme en vooral leven gegeven.

André Waardenburg

Nederlandse fictie op IFFR: van wolvenmeisje tot ontplofhokken

IFFR 2026

Met nieuwe films van David Verbeek en Nanouk Leopold is de selectie Nederlandse fictie op IFFR dit jaar opnieuw goed. Veel Engels en nog meer experimenten.

Tristan Theirlynck

ROTTERDAM

Nederlanders zijn de meest gastvrije mensen op aarde!” Kijk, dat hoort het publiek graag op het Internationaal Filmfestival van Rotterdam. En dan ook nog van wereldberoemd acteur John Lithgow. Hij is in Rotterdam met een film die zich afspeelt in Amsterdam: *Jimpa* - een zoet drama over een gezin dat zijn strijdlustige homoseksuele pater familias opzoekt in Amsterdam. De film is representatief voor de Nederlandse fictiefilms op IFFR: maatschappijbewust, anders dan je gewend bent én zeer internationaal.

De beste Nederlandse fictiefilms op het IFFR dit jaar, vaak co-producties, spelen zich niet af in Nederland. Zo vindt Nanouk Leopolds publieksfavoriet *Whitetail* (nummer 13 in de tussenstand voor de IFFR Publieksprijs) plaats in Ierland. Als tieners schoten Jen (Natasha O'Keeffe) en Oscar (Aaron McCusker) per ongeluk Jens zusje dood tijdens het jagen. Hij ontvluchtte het bos, zij bleef achter. Voorgoed, eigenlijk, want jaren later slijt ze daar nog steeds het grootste deel van haar tijd als boswachter.

Wanneer Oscar terugkeert én er een stropoer opdrukt in de bossen, komen onverwerkte emoties toch naar boven. Actrice Natasha O'Keeffe (*Peak Blinders*) doet de ietwat gekunstelde plot leven: alle bewegingen in haar gezicht zijn verbeteren, alsof ze al haar spieren aanspant om de emoties binnen te houden.

De andere Nederlandse films op IFFR zijn allemaal maatschappijkritisch op experimentele wijze. De interessantste is het eveneens Engels gesproken *The Wolf, The Fox and the Leopard*, van IFFR-lieveling David Verbeek. Een meisje dat leeft met wolven wordt uit het bos geplukt en onderzocht in een lab. Van daaruit wordt ze (weer) ontfloed, ditmaal door een stel activisten dat het einde der tijden afwacht op een boorplatform, en haar als de 'klimaatmessias' ziet.

Verbeek verbeeldt onze wereld door de ogen van dit meisje. En dan is de mens maar een vreemd schepsel: totaal niet bij machte om de dierlijke drijven te beheer-

Klimaatspreekje 'The Wolf, The Fox and the Leopard' van David Verbeek.

De indrukwekkende **Natasha O'Keeffe** in Nanouk Leopolds 'Whitetail'.

sen maar zich toch superieur wanend aan de natuur. Het is een rijk klimaatspreekje. Is het een reflectie op de manier waarop de mens de natuur probeerde te temmen (met fatale gevolgen)? Een kritiek op de domesticatie van mens en dier in de westerse maatschappij? Een tijdreis langs de evolutie van de mens? Jammer is dat je soms zo bezig bent met ontcijferen dat de emotie verloren gaat.

Jam van je vingers maken

Het Nederlands-Duits-Belgische *Een mislukt eerbetoon aan moederliefde* verstopt zijn maatschappijkritiek in een typisch Nederlands verhaal. In essentie is dit een klassieke Hollandse dorpsklucht, maar dan in een alternatief Nederland waar mensen letterlijk exploderen als de emoties te hoog oplopen.

Wanneer Samuels vrouw ontploft, moet hij wanhopig op zoek naar geluk voordat ook hij op het behang spat. Davies is: motor kopen, vrouw zoeken, kind maken - desnoods door delen van je eigen lijf af te hakken en daar jam van te maken, want zo kan het ook als het niet 'natuurlijk' lukt in dit universum.

Bloederig, maar de toon is Hollands nuchter. Deze wereld is handig toegerust op spontane explosies: er zijn plastic ontplofhokjes om het opruimen te bespoedigen en schoonmaakdiensten die werktuiglijk de vleesdraden van je geliefden in kliko's schuiven. *Een mislukt eerbetoon aan moe-*

derliefde bevat plaagstootjes naar ons geloof in de maakbaarheid van geluk en identiteit, met bijbehorende wellnessobsessie.

Maar het is vooral een lollige film. Je zou dit type film de 'boerenkool-met-sambal'-film kunnen noemen; een Hollandse pot, met een verrassend ingrediënt dat de ouwe kost net weer wat pit geeft.

Vuile huichelaar

Dat geldt ook voor *Treat Her Like a Lady*, de enige lange fictiefilm op het IFFR die volledig Nederlands is. Sandra (de indrukwekkende Nienke Plas) kampt met een 'vuile huichelaar' van een man, een uithuiszetting, werkeloosheid, twee monden om te voeden en één lege koelkast. Als ze haar uitkering ook nog kwijtraakt, staat haar voorgid over dochters Harrie en Stella op het spel. Je hoort zo'n synopsis en denkt: grauw - beton, huilende kinderen, fronsende ambtenaren. Maar *Treat Her Like a Lady* is de meest kleurrijke en sprookjesachtige film op het IFFR. Het is *La vitte è bella* in de Amsterdamse noodopvang. Sandra laat haar kinderen niets merken van hun neerwaartse spiraal. Ze zijn niet dakloos maar 'op vakantie'! Zo gaat de film niet (alleen) over falende sociale zekerheid en horrorambtenaren, maar is het ook een eerbetoon aan alleenstaande moeder Sandra en het kleurrijke deel van Amsterdam dat nog niet gegentrificeerd is.

Amini toont ongelukkig getrouwde Talibanstrijders met rotbaantjes

Recensie Documentaire

Kabul, Between Prayers. Regie: Aboozar Amini. Lengte: 102 min. ●●●○○

André Waardenburg

AMSTERDAM

In de openingsscène van de documentaire *Kabul, Between Prayers* bidt Samim op een gebeds-kleedje tot Allah, zijn machinege-weer ligt vlak voor zijn buigende hoofd. De 23-jarige Samim hoort bij de Taliban, hij werkt bij een checkpoint in Kabul en patrouil-leert met zijn kameraden door de stad. Met zijn vrienden verheer-lijkt hij het martelaarschap, maar dit is niet een film die laat zien waar dit zelfmoordterrorisme toe leidt: doden, bloedbaden, vermin-kingen.

Biddende Sa-mim in 'Kabul, Between Prayers'.

In deze observerende docu-mentaire schitteren vrouwen door afwezigheid, daarmee de ideologie van de Taliban weerspiegend dat zij tweederangs burgers zijn. We horen Samim regelmatig bellen met zijn vrouw - ze hebben al een tijdje een huwelijkscrisis - maar

zien haar nooit. Zijn veertienjarige broer Rafi kijkt een beetje naar Sa-mim op. We zien Rafi met vriend-jes spelen en verzen uit de Koran reciteren. Als Rafi gevraagd wordt of hij begrijpt wat hij opdreunt, moet hij het antwoord schuldig blijven. Wel wordt duidelijk dat hij

nog een onschuldige tiener is. Als het over verliefdheid gaat, begint hij verlegen te giechelen. Later zegt hij dat mannen eer kennen, vrouwen niet: zijn in-doctrinatie middels giftige propa-ganda krijgt gestaag vorm. Volgens Samim zal Rafi zijn pen

ooit moeten inruilen voor een wa-pen.

Regisseur Aboozar Amini wil met zijn film, een vervolg op zijn *Kabul, City of the Wind* (2018), la-ten zien dat Samim en zijn naaste familie weliswaar de gewapende strijd tegen ongelovigen steunen maar daarnaast mensen zijn die verliefd worden, huwelijksproble-men hebben en rotbaantjes uitvoe-ren. Amini impliceert dat Samim de Taliban aanhangt omdat hij nou eenmaal in Afghanistan geboren is. Alsof hij geen andere keuze heeft. Halverwege de film over hun alledaagse leven bezoeken Sa-mim en Rafi Bamyan, waar de Tali-ban in 2001 de twee gigantische Boeddha-beelden die er stonden opbliezen. De wind blaast daarbij genadeloos zand in hun gezicht. Net zoals de Taliban zand in hun ogen strooien, lijkt Amini met de-ze scène te willen zeggen.

Een onverwacht grimmige tienerthriller over klassenjustitie in Mexico

Recensie Thriller

Hombres integros. Regie: Alejandro Andrade. Met: Andres Revo, Joaquín Emanuel. Lengte: 89 minuten. ●●●○○

Dana Linssen

AMSTERDAM

Nets als je denkt dat het Mexi-caanse *Hombres integros* een beetje duisterromantische queer zwelthriller is die je best met je dertienjarige neefje kunt bekijken, verandert de film in een grimmige thriller over homofobie, femicide en klassenjustitie in Mexico. Dat is misschien wel goed om te weten voordat je kaartjes bestelt. Nog steeds een interessante film trou-wens, maar wel eentje die om wat context vraagt.

Vier elitestu-denten in 'Hombres Integros'.

In de chique ton-sur-tonstijl van populaire young adultseries als *Riverdale* of het net op Netflix gelanceerde Spaanse *Elite*, neemt *Hombres integros* je mee naar de schijnbaar onaantastbare wereld van de geprivilegieerden der aarde. In dit geval een exclusieve ka-

tholieke middelbare school waar de melancholische Alf na een jaar in het buitenland zijn weg weer moet zien te vinden. Zoekt hij aan-sluiting bij zijn oude vrienden, een clubje met een gouden lepel in de mond geboren jongens die worden klaargestoomd voor een sleutelpo-

sitie in het patriarchaat? Of onder-zoekt hij zijn gevoelens voor de muzikale Oliver?

De film is even gelaagd als dat hij grossiert in clichés, zeker waar het de contrasten tussen de oude en de nieuwe vrienden van Alf aangaat. Oliver speelt ukelele en

dweept met de twaalfde-eeuwse katharen die hij beschrijft als een soort hippiechristenen. Heel anders in ieder geval dan de toxisch-masculiene variant van het chris-tendom die ze op school en aan de ontbijttafel tegenkomen, een old boys netwerk van corrupte gezags-dragers en schuinsmarcheerders.

Zoals het gaat in dit soort films loopt er iets uit de hand. Er vindt een misdrijf plaats, en de elitestu-denten zijn verdacht. En zoals het ook gaat in dit soort verhalen den-ken de ouders het wel op te kun-nen lossen. Met een licht-fatalisti-sche ondertoon maakt de film over groepsdwang daar nog een derde genrewending. Van romance, via thriller, eindigt hij uiteindelijk als een grimlachende satire over de ‘*hombres integros*’ ofwel de schijn-baar onkreukbare Mexicaanse elite.

Laatste herinneringen van filmmaker Hayakawa aan haar vader

Recensie Drama

Renoir. Regie: Chie Hayakawa. Met: Yui Suzuki, Lily Franky, Ayumu Nakaji-ma. Lengte: 118 minuten. ●●●●○

Dana Linssen

AMSTERDAM

In het appartement waar de elfja-rige Fuki met haar ouders woont in *Renoir* hangt tussen de kalen-ders en de vakantiefoto's ook een kleine reproductie van het meis-jesportret 'Irène Cahen d'Anvers, La Petite Fille au ruban bleu' (1880) van Pierre-Auguste Renoir.

Yui Suzuki als Fuki in 'Renoir'.

Als je het niet weet zie je het niet, maar filmmaker Chie Hayakawa kreeg de poster ooit van haar va-der. Dus toen ze een film maakte gebaseerd op haar laatste herinne-ringen aan hem, was het logisch dat die een plekje in de film moest krijgen. *Renoir* is net als 'het meis-

je met het blauwe haarlint' een schilderij van een meisje waar de hele wereld in impressionistische parelmoeren schitteringen om-heen beweegt.

De vader van Fuki is terminaal ziek, haar moeder overwerkt, en de wereld om haar heen verandert in

sneltreinvaart. Het is 1987 en Japan heeft zich in korte tijd opgewerkt tot de een na grootste economie ter wereld. Maar niet alles in het leven heeft hetzelfde tempo. Terwijl de wereld om haar heen raast bekijkt ze alles met stille verwondering en morbide fascinatie. Met name de wereld van het paranormale fasci-neert haar. Misschien omdat ze zo haar vader hoopt te kunnen gene-zen. Maar meer nog omdat opgroe-iende kinderen nou eenmaal een ge-zonde interesse in onverklaarbare verschijnselen hebben. Alsof ze nog één keer betoverd willen wor-den voordat de wereld zich definit-ief in onttoverde staat aan hen pre-senteert. Zo vertelt de bovenbuur-

vrouw Fuki onder hypnose dat haar echtgenoot waarschijnlijk kinde-ren misbruikte en ontsnapte ze zelf ook ternauwernood aan een pedo-seksueel. Dat Fuki haar coming of age beleeft op een moment dat Ja-pan een technologische en eenza-me maatschappij werd geeft de film extra impact.

Renoir laat zien dat groot drama niet altijd de tijd stilzet zoals Ame-rikaanse films met hun wereld-beeld van crisis en conflict in drie akten. De structuur is al even kwikzilverig als de beelden. De vertelling is niet meer dan een reeks vignettes die tussen de zie-kenhuisbezoekjes zijn gestrooid. Zo'n beetje als herinneringen zelf.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen
of suggesties?
Mail naar
redactie@nrc.nl of
ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus
20673, 1001 NR Amster-
dam, t.a.v rubriek,
redactie of persoon.
T: **020 - 755 3050**
(algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen?
Stuur maximaal
250 woorden naar
opinie@nrc.nl.
Vermeld naam, adres en
tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**
E: familieberichten
@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@
nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonne- menten

Wij streven ernaar NRC te
bezorgen voor 7.00 uur, op
zaterdag voor 9.00 uur.
W: nrc.nl/service,
T: **088-572 0572**
(ma-vr 8.00-17.00,
za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt
van abonnees en gebrui-
kers van online dienst-
verlening gegevens vast
voor de uitvoering van
een (abonnee)overeen-
komst en/of het verlenen
van diensten. Deze gege-
vens kunnen worden ge-
bruikt om u te informeren
over relevante producten
en diensten van Media-
huis NRC BV (zie ook
nrc.nl/privacyverklaring).
Afmelden kan via
privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026.
Alle auteursrechten en
databankrechten ten aan-
zien van (de inhoud van)
deze uitgave worden uit-
drukkelijk voorbehouden.
Deze rechten berusten bij
Mediahuis NRC BV c.q. de
betreffende auteur.
Zie voor de volledige
tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●● zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

Sabrina Carpenter is te gast in de jubileumeditie van 'The Muppet Show'. FOTO DISNEY+

Miss Piggy schittert met Sabrina Carpenter in nieuwe Muppet Show

POPPENSHOW Disney probeert The Muppet Show in 'oude stijl' nieuw leven in te blazen. Met succes: Kermit de Kikker ontvangt zangeres Sabrina Capenter.

Paul Steenhuis

AMSTERDAM

O Kermit, het is geweldig om weer terug te zijn in het theater... Om de mensen te geven wat ze werkelijk willen... *moi!*", zegt Miss Piggy, opkomend in een filmster-jurk, in de eerste nieuwe *Muppet Show* sinds 45 jaar. Alle bekende poppen, zoals Kermit de Kikker, Fozzie Beer, de Grote Gonzo en uiteraard de diva van de show, Miss Piggy, zijn weer op tv te zien vanaf woensdag 4 februari. Wereldwijd bij Disney+ en in de VS ook op de tv-zender ABC.

Op de dag dat vijftig jaar geleden *The Muppet Show* voor het eerst op tv werd uitgezonden, hoopt Disney, sinds 2004 eigenaar van de door Jim Henson bedachte poppen-variété-tv-show voor volwassenen, het pro-gramma weer te laten herleven in zijn oude formule. Dat wil zeggen een half uur durende tv-show vol sketches en liedjes met de poppen in het oorspronkelijke Muppettheater, met steeds een beroemde ster als hoofdgast. In deze nieuwe *Muppet Show* vervult de jonge populaire Amerikaanse zangeres en actrice Sabrina Carpenter (26) die gastrol. Een goede keuze.

Ze heeft Miss Piggy-achtige ster-allures en humor. Ze vertelt Miss Piggy dat die haar idool is. „Ik groei-de op, kijkend naar jou op tv...”, be-kent Carpenter. „Mijn ouders groei-den op met je, en hun ouders, en hun...” „Oké!” kapt Piggy haar af. Dat

ze al zo lang meegaat, wil de groot-ste ster van *The Muppet Show* niet weten. Ze slaat woest om zich heen, ruziet met Kermit en zingt gevoelig samen met Carpenter - kortom Miss Piggy schittert als vanouds in deze nieuwe show.

Muppets 'sex and violence'

De oorspronkelijke *Muppet Show* was een tv-show tussen 1976 en 1981. Henson maakte 120 afleverin-gen, met hoofdgasten als Elton John, Paul Simon en Diana Ross. De show was een internationale tv-hit, in zo'n honderd landen. De Muppets bleven na hun tv-shows populair door films en live-optredens. Zo wa-ren Kermit en Miss Piggy te gast bij het concert voor de kroning van Britse koning Charles III in 2023.

Die Britse connectie was passend, want de Muppets danken hun tv-be-staan aan de Britten. De Amerikaan-se tv-poppenmaker Jim Henson (1936-1990) had in eigen land al suc-ces met poppen als Bert en Ernie (en Kermit) voor het kinder-tv-program-ma *Sesame Street*. Maar toen hij rond 1975 met het plan kwam voor vol-wassenen een tv-poppenshow met zijn Muppets te maken, zagen de Amerikaanse tv-producenten daar niets in. Poppen zijn iets voor kinde-ren, vonden ze. Ze durfden het niet aan (ook omdat Henson de pilot ‘The Muppet Show: Sex and Violen-ce’ noemde). De Britse onafhankelij-ke tv-producent Lew Grade zag er wel wat in, zodat Henson met zijn poppenmakers in Londen de *Muppet Shows* op kon nemen.

In *The Muppet Show* werd de po-

pulaire cultuur op de hak genomen, met anarchistische, tegendraadse en inclusieve humor. Het lied ‘It’s Not Easy Being Green’ (Het is niet mak-kelijk groen te zijn) dat de groene kikker Kermit (met Jim Hensons stem) zong, wordt in de VS gezien als een statement tegen racisme en uitsluiting, zoals zangeres Rita Mo-reno vertelde in de tv-documentaire *Jim Henson, Idea Man* (2024).

De speciale aflevering van de nu door Disney uitgebrachte *Muppet Show* voelt als een warm bad, met al-le oude Muppetsterren die nog even fris en grappig zijn als vijftig jaar ge-leden. Er zijn nieuwe liedjes en clas-sics, gezongen door de Muppets en Carpenter. De formule werkt nog steeds.

Bridgerton-parodie

Waar in de oude *Muppet Show* een parodie op science-fictionseries een running gag was met ‘*Pigs in Space*’ (Varkens in de Ruimte), zijn nu de populaire kostuumdrama's over be-priukte Britse adel, zoals *Bridgerton*, aan de beurt met ‘*Pigs in Wigs*’ (Var-kens met pruiken). Met uiteraard een sterrol voor Miss Piggy. Ook de klunzende wetenschappers zijn weer actief in het Muppet lab.

Volgens Disney hebben zowel ou-de, oorspronkelijke Muppetpoppen-spelers als nieuwe (acteur Matt Vo-gel geeft Kermit een stem) meege-werkt aan deze ‘speciale jubileum-editie’ van de show. Komisch acteur Seth Rogen is producent. Als deze eerste een succes wordt, zullen er meer Muppet Shows volgen, belooft Kermit.

Hopelijk gaat dat lukken. De we-reld kan wel wat Muppet-Show-speelsheid gebruiken. Zeker ook in Amerika, waar president Trump strijdt tegen windmolens en immi-granten. Hij valt ook mediabedrijven aan als hij die te kritisch en links vindt. Daar hoort Disney (eigenaar van zender ABC) ook bij. Hoewel *The Muppet Show* niet aan politieke satire doet, is de keuze voor Sabrina Carpenter als eerste hoofdgast in dat verband wel pikant: zij keerde zich afgelopen december op X nog fel te-gen het Witte Huis. Dat had bij een video waarin je ICE-agenten immi-granten in de boeien ziet slaan, de muziek van haar bronstige liefdes-lied ‘Juno’ gebruikt, waarin ze onder meer pluche seksspel-handboeien aan haar geliefde aanbiedt. „Kwaad-aardig en walgelijk”, noemde Car-penter de Witte Huis-video en: „Be-trek mij of mijn muziek nooit bij julie inhumane agenda.”

In de nieuwe *Muppet Show* gaat het om een andere strijd. Miss Piggy ziet Carpenter als gevaarlijke rivaal: „Heb je een prui-k van mij geleend?”, vraagt de Muppet met blonde krul-len aan aan de jonge zangeres met blonde krullen. „Ik draag geen prui-ken”, antwoordt die.

Recensie Sketchshow

The Muppet Show, jubileumafleve- ring

Regie: Alex Timbers.
Gasten: Sabrina Carpenter, Maya Ru-dolph en Seth Rogen (tevens produ-cent). Te zien op Disney+ vanaf 4 feb.
●●●●○

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Maak werk van jouw ambitie

En geef je carrière een vliegende start

Manager Productie

Bedrijf

Onze opdrachtgever is een zelfstandige site binnen een internationale chemische onderneming, met circa 85 medewerkers, die innovatieve producten produceert en verkoopt voor diverse industrieën.

Functie

De manager productie rapporteert als lid van het MT aan de site manager en geeft actief leiding aan het productieteam. Je stuurt op klantgerichte, veilige en efficiënte processen met focus op continu verbeteren, kostenbeheersing en milieueffecten, in lijn met strategische doelen.

Locatie: omgeving Rotterdam / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Chemicals / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** €100.000 - €120.000/jaar + bonus + auto

Contactpersoon YER

Peter Jeurissen, +31 6 454 006 89

Partner in Sales Excellence

Bedrijf

Hovingh & Partners is dé autoriteit in sales- en onderhandelings-technieken. Met een bewezen formule, sterke reputatie en ervaren team bieden zij commerciële professionals de kans om hun eigen praktijk te bouwen en organisaties naar een hoger niveau te tillen.

Functie

Je bent een ondernemende salesprofessional met ervaring in new business en sales leadership. Je combineert strategisch partnerschap met het coachen en ontwikkelen van mensen en zet je volledig in om een nieuwe onderneming succesvol te maken.

Locatie: Hybride / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Sales & Influence Consulting / **Opleiding:** Wo Bachelor / **Voorwaarden:** onderscheidend verdienmodel

Contactpersoon YER

Janne Knipping, +31 6 23 64 28 87

Compliance Officer

Bedrijf

Credit Life is een gespecialiseerde verzekeraar in Nederland die zekerheid biedt bij arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en overlijden. Het bedrijf werkt samen met banken en financiële dienstverleners om klanten te beschermen tegen onverwacht inkomensverlies.

Functie

Jij bent een gewetensvolle professional die wet- en regelgeving niet alleen bewaakt, maar ook vertaalt naar werkbare, begrijpelijke en toekomstbestendige kaders. Je adviseert management en collega's en combineert compliance-expertise met juridische sensitiviteit, beleid en training.

Locatie: Amstelveen / **Ervaring:** 3-5 jaar / **Sector:** Insurance / **Opleiding:** Wo Master / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Ernestine Simonis, +31 6 292 390 25

Regiomanager Service Noord (Deventer en Drachten)

Bedrijf

CWS Hygiene is een toonaangevend bedrijf dat met duurzame hygiëne- en vloerverzorgingsoplossingen, verspreid over 15 landen en 4.000 medewerkers, bijdraagt aan een schonere en gezondere wereld. Samen maken ze impact – voor klanten, voor elkaar en voor de toekomst.

Functie

De Regiomanager Service Noord geeft leiding aan de operationele serviceorganisatie in Deventer en Drachten, is zichtbaar op de werkvloer en zorgt samen met zijn teams voor excellente klantenservice, hoge medewerkerstevredenheid en een efficiënte operatie.

Locatie: Deventer en Drachten / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Transportation & Logistics / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Marco Geijsels, +31 6 303 915 37

Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
yer.nl/nrc

YER. Mensgericht. Ambitieuw. Deskundig.

YER ambitions in motion